

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Katedra občanského práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Odpovědnost za škodu způsobenou vadným (nebezpečným) výrobkem
srovnání české a anglické právní úpravy**

Konzultant:

Prof. JUDr. Jiří Švestka, DrSc.

Diplomant:

Otakar Hájek

Koněvova 168

130 00 Praha 3 – Žižkov

Praha 2006

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně a že jsem vyznačil prameny,
z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Praze dne 13. března 2006

Stahar Flajš

OBSAH

ÚVOD	1
ČÁST I. – ODPOVĚDNOST ZA ŠKODU ZPŮSOBENOU VADNÝM ČI NEBEZPEČNÝM VÝROBKEM V ANGLICKÉM PRÁVU	2
1. Odpovědnost za škodu způsobenou vadným či nebezpečným výrobkem v anglickém smluvním právu	2
2. Odpovědnost za škodu způsobenou vadným či nebezpečným výrobkem v anglickém právu mimosmluvních civilních deliktů (tort law)	4
2.1 Vývoj práva mimosmluvních civilních deliktů jakožto prostředku právní ochrany proti škodě způsobené vadným či nebezpečným výrobkem	4
2.2 Vývoj po <i>Donoghue v Stevenson</i>	6
2.2.1 Kdo má povinnost přiměřené péče?	6
2.2.2 Vůči komu existuje povinnost přiměřené péče?	7
2.2.3 Výrobky	7
2.2.4 Standard přiměřené péče	7
2.2.5 Dokazování porušení povinnosti přiměřené péče	9
2.2.6 Příčinná souvislost	10
2.2.7 Škoda	11
3. Odpovědnost za škodu způsobenou vadným či nebezpečným výrobkem na základě Části I Consumer Protection Act 1987	12
3.1 Důvody a okolnosti zavedení režimu přísné odpovědnosti	12
3.2 Směrnice 85/374 EEC	13
3.2.1 Přijetí Směrnice 85/374 EEC	13
3.2.2 Vývoj po přijetí Směrnice	14
3.3 Část I Consumer Protection Act 1987	15
3.3.1 Obecně	15
3.3.2 Rozsah působnosti Části I CPA	16
3.3.2.1 „Výrobek“	16
3.3.2.2 „Vadnost výrobku“	17
3.3.2.3 „Výrobce“	19
3.3.2.3.1 Obecně	19
3.3.2.3.2 „Dodání jinému“	21

3.3.2.3.3 <i>Odpovědnost jiných než skutečných výrobců</i>	21
3.3.2.4 <i>Náhrada škody</i>	22
3.3.2.4.1 <i>Újmy na životě a zdraví</i>	22
3.3.2.4.2 <i>Škody na majetku</i>	23
3.3.2.5 <i>Liberační důvody (Vady, které nezakládají odpovědnost podle Části I CPA)</i>	23
3.3.2.5.1 <i>Soulad se závaznými požadavky zákonných či komunitárních předpisů</i>	23
3.3.2.5.2 <i>Žalovaný nikdy nedodal výrobek jinému</i>	24
3.3.2.5.3 <i>Dodání nebylo učiněno v rámci obchodní činnosti výrobce nebo za účelem dosažení zisku</i>	24
3.3.2.5.4 <i>Vada výrobku neexistovala v době, kdy byl tento výrobek žalovaným dodáván</i>	24
3.3.2.5.5 <i>Stav vědeckého a technologického vývoje aneb tzv. development risks defence</i>	25
3.3.2.5.5.1 <i>Obecně</i>	25
3.3.2.5.5.2 <i>Implementace ve Spojeném království</i>	26
3.3.2.5.6 <i>Vada je plně přičitatelná konstrukci jiného výrobku, do něhož byl vadný výrobek inkorporován či uposlechnutí instrukcí daných výrobcem tohoto jiného výrobku</i>	27
3.3.2.6 <i>Promlčení</i>	27
3.3.3 <i>Dosavadní dopad Směrnice a Části I CPA na právní praxi</i>	28
3.3.3.1 <i>Shrnutí základních praktických dopadů nové úpravy dle litery zákona a Směrnice</i>	28
3.3.3.2 <i>Obecně k judikatuře vznikající na základě Směrnice a Části I CPA</i>	29
3.3.3.3 <i>Novější publikovaná britská judikatura</i>	29
3.3.3.3.1 <i>Výklad pojmu „vadný výrobek“</i>	31
3.3.3.3.2 <i>Použitelnost liberačního důvodu development risks defence</i>	34
3.3.3.3.3 <i>Některé další otázky řešené stávající judikaturou</i>	35
4. Breach of Statutory Duty (Porušení zákonné povinnosti)	36

ČÁST II. – ODPOVĚDNOST ZA ŠKODU ZPŮSOBENOU VADNÝM ČI NEBEZPEČNÝM VÝROBKEM V ČESKÉM PRÁVU	37
1. Úvodní poznámky	37
2. Odpovědnost za škodu způsobenou vadným či nebezpečným výrobkem v českém smluvním právu	38
2.1 Obecně	38
2.2 Uplatnění náhrady škody podle občanského zákoníku	40
2.3 Uplatnění náhrady škody podle obchodního zákoníku	41
3. Odpovědnost za škodu způsobenou vadným či nebezpečným výrobkem v českém deliktním právu	41
4. Odpovědnost za škodu způsobenou vadným či nebezpečným výrobkem na základě zákona č. 59/1998, o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku, v platném znění (dále jen ZOŠV)	43
ČÁST III. – SROVNÁNÍ ČESKÉ A ANGLICKÉ PRÁVNÍ ÚPRAVY ODPOVĚDNOSTI ZA ŠKODU ZPŮSOBENOU VADNÝM ČI NEBEZPEČNÝM VÝROBKEM	46
1. Srovnání odpovědnosti za škodu způsobenou vadným či nebezpečným výrobkem ve smluvním právu	46
1.1 Povaha odpovědnosti	46
1.2 Náhrada škody	48
1.2.1 Rozsah náhrady škody	48
1.2.2 Způsob náhrady škody	50
2. Srovnání odpovědnosti za škodu způsobenou vadným či nebezpečným výrobkem v deliktním právu	50
2.1 Povaha odpovědnosti	50
2.2 Náhrada škody	51
3. Srovnání ZOŠV a Části I CPA s přihlédnutím k jejich kompatibilitě se Směrnicí	53
3.1 Obecně	53
3.2 K jednotlivým základním otázkám právního institutu odpovědnosti za výrobek	54
3.2.1 Základní prvky odpovědnosti	54
3.2.2 Pojem škoda	55

<i>3.2.3 Pojem výrobce</i>	56
<i>3.2.4 Pojem výrobek</i>	57
<i>3.2.5 Pojem vada výrobku</i>	58
<i>3.2.6 Vymezení liberačních důvodů</i>	59
<i>3.2.7 Některé další otázky</i>	62
<i>3.2.7.1 Společná odpovědnost výrobců</i>	62
<i>3.2.7.2 Zákaz vyloučení nebo omezení odpovědnosti za výrobek předem</i>	62
<i>3.2.7.3 Promlčení</i>	62
<i>3.2.7.4 Prekluze</i>	63
<i>3.2.8 Vztah české a anglické právní úpravy odpovědnosti za výrobek k jiným pramenům práva</i>	63
3.3 Shrnutí	64
ZÁVĚR	66

ÚVOD

Tato diplomová práce má za svůj hlavní cíl seznámit čtenáře s právní úpravou odpovědnosti za škodu způsobenou vadným či nebezpečným výrobkem v anglickém právu a provést její srovnání s právem českým.

Důsledné a vyčerpávající naplnění tohoto cíle je však dosti ambiciózním projektem, jelikož tato oblast je v obou zmíněných právních řádech upravena jak jejich vnitrostátním smluvním a deliktním právem, tak také (a to ve velmi rozsáhlé míře) právem evropským. Z těchto důvodů bude výsledkům harmonizačního působení evropského práva, které se promítají v příslušných vnitrostátních implementacích, věnována převážná část této práce.

Srovnávání obou úprav je pak dále ztíženo tím, že jde o srovnávání právní úpravy existující v rámci tzv. kontinentálního systému s právní úpravou zasazenou do prostředí tzv. angloamerického systému. V tomto směru se autor snaží upozornit na nejvýznamnější rozdíly, a to jak terminologické, tak i systematické a obsahové, přičemž zde ovšem výslovně podotýká, že komplexní srovnání českého a anglického smluvního a deliktního práva jde nad rámec této práce, která se soustřeďuje pouze na aspekty související s tématem odpovědnosti za škodu způsobenou vadným či nebezpečným výrobkem.

Autor záměrně ponechává více prostoru pro popis anglické právní úpravy oproti úpravě české, jelikož domácí úprava již byla v dostupné literatuře v mnoha ohledech uspokojivě rozebrána. Navíc je vzhledem k rozsáhlé harmonizaci této oblasti v rámci Evropské unie mnoho postřehů uvedených při popisu anglické úpravy aplikovatelných i pro úpravu českou.

Tato práce by také měla na příkladu anglické a české implementace Směrnice nastínit, jakým způsobem pod vlivem evropského práva oba dva velké právní systémy (angloamerický a kontinentální) konvergují a do jaké míry jsou schopné bezproblémové koexistence v rámci společného trhu charakteristického prohlubující se harmonizací.

V neposlední řadě se tato práce zabývá anglickou judikaturou aplikující tamější zákon o odpovědnosti za výrobek, jelikož narozdíl od České republiky, ve Spojeném království byl již tento zákon v poslední době několikrát v praxi úspěšně použit pro účely ochrany spotřebitele. Vzhledem k tomu, že anglický a český zákon o odpovědnosti za výrobek vycházejí ze stejného základu, mohou taková rozhodnutí anglických soudů sloužit jako užitečné vodítko a inspirační zdroj pro soudy české.

ČÁST I. – ODPOVĚDNOST ZA ŠKODU ZPŮSOBENOU VADNÝM ČI NEBEZPEČNÝM VÝROBKEM V ANGLICKÉM PRÁVU

1. Odpovědnost za škodu způsobenou vadným či nebezpečným výrobkem v anglickém smluvním právu

Základním principem anglického smluvního práva je, že, není-li ve smlouvě uvedeno jinak, nastupuje odpovědnost za porušení smluvní podmínky bez ohledu na zavinění. Smluvní podmínky mohou být buď výslovně uvedeny ve smlouvě, nebo jsou do ní obligatorně zakomponovány soudní praxí anebo právním předpisem. Pro účely vyvození odpovědnosti za škodu způsobenou vadným či nebezpečným výrobkem je nutno zkoumat zejména ustanovení § 14 (2) a (3) Sale of Goods Act 1979, která do smluv o koupi zboží vnášejí požadavek uspokojivé kvality¹ a požadavek na způsobilost výrobku plnit požadovaný účel².

Ač se tato ustanovení obecně týkají především kvality samotného výrobku, který je předmětem smlouvy, je nepochybné, že v případě, že kupující utrpí újmu na zdraví či škodu na jiném majetku, než je sám vadný výrobek, je taková ztráta v zásadě nahraditelná pomocí žaloby na náhradu následné či nepřímé škody³, která je tradičním institutem smluvního práva. Pokud tedy skleněná láhev, ve které je na trh dodáván nealkoholický nápoj praskne a způsobí spotřebiteli zranění, jedná se zde jak o porušení mimosmluvní povinnosti poskytnutí přiměřené péče⁴, tak o porušení implicitní smluvní podmínky uspokojivé kvality⁵. Podobně soud postupoval v případě, kdy zakoupené dřevěné uhlí obsahovalo omylem výbušninu, která při použití explodovala a způsobila škodu na majetku kupujícího⁶.

Odpovědnost za škodu způsobenou vadným či nebezpečným výrobkem, která vznikne v důsledku porušení implicitních smluvních podmínek uvedených v § 14 (2) a (3) Sale of Goods Act 1979, může tedy za určitých podmínek poskytovat účinnou ochranu a kvalitně plnit kompenzační funkci. § 6 (2) Unfair Contract Terms Act 1977 obsahuje absolutní zákaz smluvního vyloučení těchto implicitních smluvních podmínek vůči osobě jednající v pozici spotřebitele. Vůči osobě, která není v pozici spotřebitele pak stejný paragraf omezuje možnost

¹ satisfactory quality

² fitness for purpose

³ action for consequential loss

⁴ tort of negligence

⁵ *Gedding v Marsh* [1920] 1 KB 668

⁶ *Wilson v Rickett Cockrell & Co. Ltd* [1954] 1 QB 598

smluvního vyloučení požadavkem „rozumnosti“ takového vyloučení⁷. Jedná se vždy o přísnou objektivní odpovědnost a smluvní strana, která utrpěla nepřímou či následnou škodu na zdraví či majetku způsobenou vadným výrobkem, jenž byl předmětem smlouvy, tudíž nemusí prokazovat zavinění na straně prodávajícího. To může být pro poškozenou stranu výhodné zejména ve srovnání s možnostmi, které nabízí anglické právo mimosmluvních civilních deliktů⁸, kde je v těchto případech odpovědnost primárně založena na zavinění, které musí žalobce prokázat⁹.

Možnosti uplatnění práva na náhradu škody způsobené vadným či nebezpečným výrobkem pomocí shora uvedených institutů smluvního práva jsou však v praxi velmi omezené. Příčinou je zejména přetrvávající význam doktríny *privity of contract* a omezení rozsahu náhrady škody na škodu, která není příliš „vzdálená“ původnímu porušení smlouvy¹⁰.

Pravidlo *privity of contract* ve své klasické podobě znamená, že pouze strany smlouvy mohou proti sobě navzájem vymáhat práva a povinnosti plynoucí z této smlouvy, byť by tato smlouva byla uzavřena s jediným účelem přinést prospěch třetí osobě¹¹. Jediné, co tedy může třetí osoba, která utrpěla škodu¹² v důsledku porušení smlouvy, udělat, je přesvědčit smluvní stranu, aby sama podala žalobu. Dále pak platí, že poškozené smluvní straně je zpravidla přiznána pouze náhrada její vlastní škody a nikoli škody, kterou v důsledku porušení smlouvy utrpěla třetí osoba. Ačkoli z tohoto pravidla již existují velmi podstatné výjimky, doktrína *privity of contract* stále výrazným způsobem omezuje použitelnost smluvního práva pro uplatňování náhrady škody způsobené vadným či nebezpečným výrobkem.

Druhým problémem, se kterým se anglické smluvní právo v tomto ohledu potýká, je pak rozsah náhrady škody, který je tradičně omezen na škody, které nejsou „příliš vzdálené“¹³ původnímu porušení smlouvy. Autoritou pro toto omezení je případ *Hadley v Baxendale*¹⁴, kde bylo stanoveno, že pro náhradu škody je nutné, aby tato škoda buď vznikla jako přirozený a objektivně předvídatelný důsledek porušení smlouvy, nebo aby byla možnost jejího vzniku byla známá a předvídatelná pro druhou smluvní stranu. V případě *Koufos*

⁷ requirement of reasonableness

⁸ law of tort či tort law

⁹ *Donoghue v Stevenson* [1932] AC 562, soudní praxe však postupem času toto důkazní břemeno značně zmírnila, viz. Kapitola 2 Části I této práce

¹⁰ remoteness of damage

¹¹ Richards, P.: *Law of Contract*, 6th ed., Pearson/Longman, 2004, str. 391, za právní základ této doktríny jsou považována rozhodnutí v případech *Tweddle v. Atkinson* (1861) 1 B & S 393 a *Dunlop Pneumatic Tyre Co. Ltd. v. Selfridge & Co. Ltd.* [1915] AC 847,

¹² například škodu na jejím majetku způsobenou vadným vánočním dárkem zakoupeným pro třetí osobu

¹³ too remote

¹⁴ (1854) 9 Exch 341

v *Czarnikow Ltd., The Heron II*¹⁵ byl zkoumán vztah „testu rozumné předvídatelnosti“¹⁶ podle pravidel v *Hadley v Baxendale* a obdobného testu užívaného v právu mimosmluvních civilních deliktů (tort law). Dle autoritativního výkladu Lorda Reida je ve smluvním právu rozsah toho, co je rozumně předvídatelné, obecně užší, jelikož zde strany mají možnost ochrany proti neobvyklým a zvláštním škodám tím, že na možnost jejich vzniku druhou stranu upozorní. Tímto upozorněním se možnost vzniku takové škody stane druhé straně známou a spadá tudíž pod pravidlo v *Hadley v Baxendale*.

Shrneme-li nyní shora uvedené, dospějeme k následujícím závěrům. Smluvní právo jako prostředek ochrany proti škodě způsobené vadným či nebezpečným výrobkem může být za jistých okolností pro poškozenou stranu atraktivní, jelikož pro vyvození odpovědnosti není třeba prokazovat zavinění. Jeho použitelnost je však výrazně omezena doktrínami *privity of contract* a *remoteness of damage*. Tyto překážky tak často vedou k situaci, kdy je pro řešení konkrétních případů spotřebiteli preferováno spíše právo mimosmluvních civilních deliktů, kde je okruh potenciálních žalobců i žalovaných jakož i rozsah náhrady škody daleko širší. Proto také bude tomuto důležitému zdroji právní ochrany věnována následující Kapitola.

2. Odpovědnost za škodu způsobenou vadným či nebezpečným výrobkem v anglickém právu mimosmluvních civilních deliktů (tort law)

2.1 Vývoj práva mimosmluvních civilních deliktů jakožto prostředku právní ochrany proti škodě způsobené vadným či nebezpečným výrobkem

Obecný test pro určení existence či neexistence mimosmluvní odpovědnosti za škodu způsobenou vadným či nebezpečným výrobkem byl poprvé vysloven v případě *Donoghue v Stevenson*¹⁷, jednom z nejznámějších případů celého anglického tort law vůbec.

Skutková podstata případu je následující. Žalobkyně, paní Donoghue, se napila zázvorového piva zakoupeného pro ni jejím přítelem v místní kavárně. Nápoj byl vyroben žalovaným, panem Stevensonem, a byl prodáván uzavřený v neprůhledné lahvi. Po otevření a následném požití nápoje utrpěla žalobkyně nervový šok a vážnou gastroenteritidu z důvodu jeho kontaminace zbytky rozloženého plže. Žalobkyně nebyla v žádném smluvním vztahu ani se žalovaným, ani s prodejcem, jelikož nápoj jí byl darován přítelem.

¹⁵ [1969] 1 AC 350

¹⁶ test of reasonable foreseeability

¹⁷ [1932] AC 562

Soud zde tedy řešil v první řadě otázku, zda a za jakých podmínek existuje v anglickém právu obecná mimosmluvní odpovědnost za škodu způsobenou vadným či nebezpečným výrobkem. Sněmovna Lordů rozhodla většinovým rozhodnutím tří proti dvěma lordům ve prospěch existence této obecné mimosmluvní odpovědnosti. Lord Atkin pak na straně 599 vyslovil následující větu, jež je dodnes (byť již v dosti modifikované podobě) považována za závaznou definici předpokladů vzniku této odpovědnosti:

„Výrobce, který své výrobky prodává v takové formě, která značí, že má v úmyslu, aby se dostaly ke konečnému spotřebiteli ve stavu, ve kterém jej opustily, bez přiměřené možnosti jejich předchozí prohlídky, a s vědomím, že nedostatek přiměřené péče při přípravě či výrobě těchto výrobků může způsobit újmu na zdraví či škodu na majetku spotřebitele, má povinnost tuto přiměřenou péči takovému spotřebiteli poskytnout.“

Shora uvedený citát bývá v literatuře označován jako tzv. „omezené či úzké pravidlo v *Donoghue v Stevenson*“¹⁸. V této základní podobě je totiž toto pravidlo založeno na principu zavinění, které musí být spotřebitelem prokázáno¹⁹. Není tedy pro žalobce tak výhodné, jako využití ochrany na základě implicitních smluvních podmínek ve smlouvách o koupi či dodání zboží, které je založeno na odpovědnosti přísné²⁰. To, co činí rozhodnutí v tomto případě průlomovým, je tedy zejména fakt, že vytvořilo v common law nový obecný typ žaloby²¹, který je využitelný daleko širším okruhem žalobců a není omezen doktrínou privity of contract. Pokud jsou splněny všechny ostatní požadavky shora uvedené definice, výrobce má *povinnost péče vůči každému, o kom lze rozumně předpokládat, že je pravděpodobné, že bude ovlivněn jeho jednáními či opomenutími*²².

Na tomto místě je nutno upozornit na skutečnost, že pro určení toho, co je považováno za „přiměřenou péči“ a toho co „lze rozumně předpokládat“, užívají britské soudy objektivní standard²³. Základním pravidlem je tedy to, že přiměřená péče je to, co by imaginární „rozumný člověk“ považoval za daných okolností za přiměřené. V praxi samozřejmě roli tohoto „rozumného člověka“ přebírá soud. Vzhledem k výrazně precedenčnímu charakteru anglického práva založeného na doktríně *stare decisis* je tedy zřejmé, že pro právní praxi zde

¹⁸ Tzv. narrow rule in *Donoghue v Stevenson*; viz. Miller, C.J.; Harvey, B.W.; Parry, D.L.: *Consumer and Trading Law, Text, Cases and Materials*, Oxford University Press, Oxford, 1998, str. 203

¹⁹ Důkazní břemeno musí dosahovat klasického standardu tort law, čili zavinění musí být prokázáno „on the balance of probabilities“.

²⁰ Viz. Kapitola 1 Části I této práce

²¹ cause of action

²² duty of care to anyone whom he can reasonably foresee as likely to be affected by his acts or omissions

²³ tzv. standard rozumného člověka (standard of a reasonable man)

má mimořádný význam judikatura, která je velmi rozsáhlá a soustavně kultivuje a dotváří právo v této oblasti. Roli rozumného člověka tak dnes v drtivé většině případů již *de facto* hraje soudní precedent.

Dále je nutno poznamenat, že tzv. „omezené či úzké pravidlo v *Donoghue v Stevenson*“, tak, jak bylo formulováno v roce 1932, bylo judikaturou významně rozvinuto a mnohé z požadavků, které Lord Atkin považoval za nutné pro vyvození odpovědnosti, již dnes nutné nejsou. Tento složitý vývoj spějící k současnému stavu anglického práva mimosmluvních civilních deliktů je nastíněn v následující Kapitole.

2.2 Vývoj po *Donoghue v Stevenson*

2.2.1 Kdo má povinnost přiměřené péče?

V případě *Donoghue v Stevenson* byla odpovědná osoba označena termínem výrobce²⁴. Pozdější judikatura se přiklonila k velmi extenzivnímu výkladu tohoto označení. V současném anglickém právu mimosmluvních civilních deliktů tak pojem výrobce označuje jakoukoli osobu, která při uvedení výrobku do oběhu nesplní povinnost přiměřené péče. Judikatura za výrobce tedy považuje například osoby, které provedly opravu výrobku²⁵, osoby, které výrobek smontovaly či sestavily²⁶, velkoobchodníky²⁷ a může za něj být v praxi považován dokonce i maloobchodní prodejce²⁸.

Užitečnost takové žaloby lze názorně ilustrovat na případě *Fischer v Harrods Ltd*²⁹, ve kterém renomované klenotnictví prodávalo čistící přípravek na šperky jménem Couronne. Plastová lahvička, ve které byl přípravek prodáván, způsobila při jejím zmáčknutí výstřik této nebezpečné kapaliny do oka žalobkyně a způsobila jí újmu na zdraví. Výrobce přípravku neměl dostatečný majetek a nebyl proti podobným nehodám pojištěn a případná žaloba, ať už by byla podána na základě původního úzkého či omezeného pravidla v *Donoghue v Stevenson*, nebo podle části I. Consumer Protection Act 1987³⁰, by tudíž neměla praktický význam. Žalobkyně nebyla s klenotnictvím ve smluvním vztahu. Jedinou možností bylo pro ni tedy pokusit se přesvědčit soud o nutnosti rozšíření pravidla v *Donoghue v Stevenson* a prokázat porušení povinnosti přiměřené péče na straně žalovaného klenotnictví. Soud rozhodl, že tím, že se maloobchodní prodejce při jednání s neznámým dodavatelem nesnažil získat

²⁴ manufacturer

²⁵ *Haseldine v Daw & Son Ltd* [1941] 2 KB 343

²⁶ *Malfrout v Noxall Ltd* (1935) 51 TLR 551

²⁷ *Watson v Buckley, Osborne, Garret & Co. Ltd* [1940] 1 All ER 174

²⁸ *Andrews v Hopkinson* [1957] 1 QB 229

²⁹ [1966] Lloyd's Rep 500, Queen's Bench Division

³⁰ viz. Kapitola 3 Části I této práce

přiměřené informace o výrobku a jeho výrobcí a nepodrobil výrobek obvyklému odbornému chemickému testu, nedosáhl požadovaného standardu přiměřené péče. Je tudíž odpovědný za škodu způsobenou tímto vadným výrobkem a pro tyto účely je soudem považován za jeho výrobce.

2.2.2 Vůči komu existuje povinnost přiměřené péče?

Lord Atkin v *Donoghue v Stevenson* používá pro tyto osoby termín „soused“³¹. Jedná se o jakoukoli osobu, u které lze rozumně předpokládat, že bude vadným výrobkem ovlivněna. V případě *Donoghue v Stevenson* samotném se jednalo o osobu obdarovanou. Ze soudní praxe je nepochybné, že tuto žalobu může podat také kupující, pro kterého může být zajímavou alternativou k uplatňování odpovědnosti smluvní³². Obdobné možnosti právní ochrany má i vypůjčitel³³. Do okruhu aktivně legitimovaných osob spadají i členové rodin, pozvaní hosté či zaměstnanci³⁴ kupujícího či vypůjčitele a v určitých případech i pouhý náhodný přihlížející³⁵. Tuto žalobu mohou vůči výrobcí použít též dodavatelé či distributoři vadného či nebezpečného výrobku, což ilustruje případ *Barnett v H and J Packer & Co.*³⁶, v němž byla maloobchodnímu prodejci přiznána náhrada škody za újmu na zdraví utrpěnou v důsledku poranění o kus kovu vyčnívajícího z výrobku.

2.2.3 Výrobky

V případě *Donoghue v Stevenson* se možnost užití této žaloby týkala pouze vadných či nebezpečných potravin a nápojů, zanedlouho byl však okruh výrobků rozšířen na celou škálu průmyslově vyráběných výrobků. Pro příklad je možno uvést oblečení³⁷, motorová vozidla³⁸, čisticí prostředky³⁹, barvy na vlasy⁴⁰, budovy⁴¹ nebo i obaly, ve kterých jsou výrobky dodávány⁴².

2.2.4 Standard přiměřené péče

Jak již bylo naznačeno výše⁴³, v právu mimosmluvních civilních deliktů se uplatňuje tzv. „standard rozumného člověka“. V praxi to znamená, že, na rozdíl od ochrany podle části

³¹ neighbour

³² *Grant v Australian Knitting Mills Ltd* [1936] AC 85

³³ *Griffiths v Arch Engineering Co. Ltd* [1968] 3 All ER 217

³⁴ *Davie v New Merton Board Mills Ltd* [1959] AC 604

³⁵ *Stennett v Hancock and Peters* [1939] 2 All ER 578

³⁶ [1940] 2 All ER 245

³⁷ *Grant v Australian Knitting Mills Ltd* [1936] AC 85

³⁸ *Herschtal v Stewart & Arden Ltd* [1940] 1 KB 155

³⁹ *Fischer v Harrods Ltd* [1966] 1 Lloyd's Rep 500

⁴⁰ *Holmes v Ashford* [1950] 2 All ER 76

⁴¹ *Dutton v Bognor Regis Urban District Council* [1972] 1 QB 373

⁴² *Hill v James Crowe (Cases) Ltd* [1978] 1 All ER 812

⁴³ viz. Kapitola 2.1 Části I této práce

I. Consumer Protection Act 1987⁴⁴, pro posouzení vadnosti či nebezpečnosti výrobku soud nehledí primárně na vlastnosti výrobku samotného, nýbrž na to, zda výrobce porušil svou povinnost přiměřené péče vůči vymezenému okruhu třetích osob, či nikoliv. Soudy obecně uznávají porušení přiměřené péče ve třech základních situacích:

- a) při chybě ve výrobním procesu
- b) při vadné či nebezpečné konstrukci výrobku
- c) v případě, kdy výrobce nevaroval, či nedostatečně varoval před vadou výrobku, která mu byla známa

Ad a) Chyba ve výrobním procesu má ve většině případů za následek jednorázovou a výjimečnou vadu konkrétního výrobku. Za takovou je považována například přítomnost nečistot v nápoji⁴⁵ či oblečení⁴⁶ nebo nedostatečné pogumování ocelových strun v určitém konkrétním kusu pneumatiky⁴⁷. Patří sem ale například také situace, kdy výrobce použil při výrobě vadný komponent vyrobený jiným výrobcem, pokud porušil svou povinnost přiměřené péče například tím, že spoléhal na dobrou pověst výrobce komponentu a sám jeho výrobek netestoval⁴⁸.

Ad b) Vadná či nebezpečná konstrukce postihuje zpravidla celou řadu určitých výrobků. Pokud po výrobcu mohlo být rozumně požadováno, aby si byl vadnosti či nebezpečnosti svého výrobku vědom, bude uznán odpovědným. Pokud tedy byl určitý typ výrobku (například stavební jeřáby⁴⁹) konstruován s použitím nedostatečně silných či odolných materiálů a výrobce si toho mohl a měl být vědom, bude soudy vyvozena jeho odpovědnost. V této oblasti však právo mimosmluvních civilních deliktů v praxi často selhává. Při použití testu „rozumného člověka“ není totiž možno uznat výrobce odpovědným tam, kde by po imaginárním „rozumném výrobcu“ obdobných výrobků nebylo možno rozumně očekávat, aby, vzhledem k *jemu známému* stavu vědeckého a technologického vývoje v době uvedení výrobku na trh, vadu či nebezpečnost výrobku odhalil. Jedním z cílů založení zákonné přísné odpovědnosti podle části I. Consumer Protection Act 1987 tak bylo tento nedostatek odstranit, což se však vzhledem k zakotvení tzv. development risks defence podařilo pouze v omezeném rozsahu⁵⁰.

⁴⁴ viz. Kapitola 3 Části I této práce

⁴⁵ *Donoghue v Stevenson* [1932] AC 562

⁴⁶ *Grant v Australian Knitting Mills Ltd* [1936] AC 85

⁴⁷ *Carrol v Fearon* The Times, 26. leden 1998

⁴⁸ *Winward v TVR Engineering Ltd* [1986] BTLC 366 (případ, kdy výrobce automobilů neotestoval motor dodaný jiným výrobcem)

⁴⁹ *Griffiths v Arch Engineering Co. Ltd* [1968] 3 All ER 217

⁵⁰ viz. Kapitola 3

Ad c) Některé výrobky jsou nebezpečné z vlastní podstaty. V takovém případě je buď nebezpečnost výrobku tak evidentní, že před určitými důsledky jeho použití není třeba varovat vůbec (např. před ohříváním živého zvířete v mikrovlnné troubě), nebo lze odpovědnost odvrátit adekvátními instrukcemi k použití obsahujícími varování před určitými důsledky použití či zneužití výrobku. Takové varování pak zpravidla přenáší odpovědnost z výrobce na osobu, která výrobek užívala v rozporu s instrukcemi.

Irelevantní či nedostatečná varování však tento efekt nemají, jak ukazuje například případ *Vacwell Engineering Co. Ltd v BDH Chemicals Ltd*⁵¹, ve kterém soud považoval za nedostatečné varování před škodlivými výpary, když výrobek vedl při styku s vodou k výbušné reakci, na což již výrobce neupozornil a tím porušil svou povinnost přiměřené péče.

V případě, že vadnost výrobku mohla být rozumně odhalena až po uvedení výrobku na trh, výrobce je povinen vynaložit přiměřenou péči ve vztahu k budoucím dodávkám výrobku⁵². Podle novější judikatury však stejná odpovědnost výrobce nastupuje také v případě, že před nově objevenou vadou či nebezpečím dostatečně nevaruje veřejnost a neučiní přiměřené kroky k jejich odstranění, které v závažných případech mohou spočívat i ve stáhnutí již prodaných výrobků z trhu a jejich opravě či výměně⁵³.

2.2.5 Dokazování porušení povinnosti přiměřené péče

Osoba, která utrpěla škodu způsobenou vadným či nebezpečným výrobkem a chtěla využít žaloby podle *Donoghue v Stevenson*, musela původně sama prokázat s více než padesátiprocentní pravděpodobností⁵⁴, že výrobce porušil svou povinnost přiměřené péče. Unést takové důkazní břemeno bývá v praxi velmi složité, obzvláště jde-li o komplikované a sofistikované výrobní postupy, kde by musel uživatel-laik přesně identifikovat, že ve výrobním procesu se stala chyba, že ji způsobil výrobce, že takovou chybu lze označit za porušení přiměřené péče výrobce a že v jejím důsledku mu byla způsobena škoda na zdraví či majetku. Soudy proto poměrně záhy tento režim uvolnily. V případě *Grant v Australian Knitting Mills Ltd*⁵⁵ bylo závazně rozhodnuto, že poškozená strana v těchto případech nemusí přesně identifikovat osobu odpovědnou za vadu výrobku ani prokazovat, jak přesně k vadě

⁵¹ [1971] 1 QB 88

⁵² *Wright v Dunlop Rubber Co. Ltd* (1972) 13 KIR 255

⁵³ *Walton and Walton v British Layland UK Ltd* (1978) (oficiálně nepublikováno) Rozhodnutí Queen's Bench Division z 12. července, *Carroll v Dunlop Ltd* (1996) Product Liability International (duben 1996, str. 58-9), *Hobbs (Farms) Ltd v Baxenden Chemical Co. Ltd* [1992] 1 Lloyd's Rep 54

⁵⁴ on the balance of probabilities

⁵⁵ [1936] AC 85

došlo, nýbrž že samotná existence vady vede k tomu, že porušení přiměřené péče je zde presumováno.

Tato konstrukce výrazně připomíná princip *res ipsa loquitur*, který má v anglickém právu mimosmluvních civilních deliktů své pevné místo již nejméně od roku 1865⁵⁶. Podstata této doktríny spočívá v tom, že porušení přiměřené péče je automaticky vyvozeno ze skutečnosti, že výrobek opustil výrobce ve vadném stavu. Aby byla tato domněnka porušení péče vyvrácena, musí výrobce prokázat, že jeho výrobní systém je bez chyb a že žádný z jeho zaměstnanců, za které odpovídá na základě tzv. zástupné odpovědnosti⁵⁷, neporušil standard přiměřené péče.

2.2.6 Příčinná souvislost

Nehledě na to, že původní úzký rozsah aplikovatelnosti pravidla v *Donoghue v Stevenson* byl, jak je vidno z předchozího textu, významným způsobem rozšířen, výrobce může být podle něj shledán odpovědným pouze za důsledky takových vad výrobku, které byly způsobeny jeho vlastním protiprávním jednáním či opomenutím. Spotřebitel tedy musí vždy prokázat s více než padesátiprocentní pravděpodobností, že to byl právě výrobce a nikdo jiný, kdo porušil svou povinnost přiměřené péče. Je zřejmé, že výrobce nebude odpovídat za škodu vzniklou v důsledku běžného opotřebení či v důsledku užití výrobku nepředvídatelným způsobem. Skutečný problém ovšem nastává v situaci, kdy mezi výrobcem a spotřebitelem existuje řada distributorů, nebo kdy se výrobek skládá z komponentů dodaných více výrobců nebo zahrnuje montáž. V případě *Evans v Triplex Safety Glass Co. Ltd*⁵⁸ nebyl spotřebitel, který utrpěl újmu na zdraví způsobenou střepy předního skla, které se rozbilo při normálním provozu automobilu, schopen dostatečně prokázat, zda tato újma byla způsobena výrobcem skla, nebo výrobcem automobilu, který sklo namontoval.

Další problematickou oblastí jsou případy škody způsobené údajně vadnými farmaceutickými produkty. Pro vznik škody téměř vždy existuje více možných vysvětlení. Obzvláště v situacích, kdy se jedná o vadu celé typové řady určitého výrobku (vadu konstrukce), která „pouze“ zvyšuje riziko vzniku škody, nejsou soudy zpravidla ochotny vyvodit odpovědnost výrobce⁵⁹. Poněkud jiná je situace, pokud se jedná o určitou jednotlivou chybu ve výrobním procesu, která vedla k výrobě jednoho konkrétního kusu vadného výrobku

⁵⁶ *Scott v London and St Katherine Docks Co* (1865) 3 H&C 596

⁵⁷ vicarious liability

⁵⁸ [1936] 1 All ER 283

⁵⁹ *Loveday v Renton* [1990] 1 Med LR 117

(zmetku). Zde soudy obvykle nacházejí vztah příčinné souvislosti mezi vadou výrobku a způsobenou škodou mnohem snadněji⁶⁰.

V této souvislosti je nutno také zmínit, jak soudy dnes řeší další podmínku vzniku odpovědnosti podle *Donoghue v Stevenson*, kterou Lord Atkin definoval jako neexistenci možnosti předchozí prohlídky vadného výrobku. Možnost předchozí prohlídky tedy „přetrhuje řetěz příčinné souvislosti“⁶¹ a odpovědnost se přesunuje z výrobce na tu osobu, která tím, že prohlídku vadného výrobku neučinila, porušila svou vlastní povinnost přiměřené péče. Novější judikatura tuto podmínku však vykládá poměrně úzce. Pouhá skutečnost, že někdo jiný kromě výrobce měl možnost zboží prohlédnout není sama o sobě dostatečným důvodem k zániku odpovědnosti výrobce. Musí být taktéž prokázáno, že výrobce mohl rozumně očekávat, že tato osoba svou možnost prohlídky využije⁶².

2.2.7 Škoda

Hovoříme-li zde o odpovědnosti za škodu způsobenou vadným či nebezpečným výrobkem, je nutno se na tomto místě alespoň stručně zmínit, co tento termín znamenal v době rozhodnutí případu *Donoghue v Stevenson* a co se považuje za škodu pro tyto účely nyní, jelikož anglické tort law prodělalo v tomto ohledu poměrně dramatický vývoj.

V *Donoghue v Stevenson* byla škoda chápána pouze jako újma na životě, zdraví nebo majetku spotřebitele vzniklá přímým působením vadného výrobku. Poměrně záhy však soudy začaly uznávat právo na náhradu následné či nepřímé škody⁶³, která spotřebiteli vznikla jako důsledek újmy na životě, zdraví či majetku. Naopak právo na náhradu čisté hospodářské ztráty⁶⁴, která spotřebiteli vznikla bez souvislosti s újmou na životě, zdraví či majetku, nebylo a až na výjimky⁶⁵ není v anglickém tort law uznáváno ani dnes, a to bez ohledu na fakt, že tato ztráta vznikla v důsledku porušení povinnosti přiměřené péče na straně výrobce. V takových případech spotřebiteli nezbývá než využít ochrany poskytované smluvním právem, pokud splňuje všechny podmínky pro její poskytnutí⁶⁶.

Rozdíl mezi následnou či nepřímou škodou a čistou hospodářskou ztrátou je možno názorně ilustrovat na případě *Spartan Steel and Alloys Ltd v. Martin & Co. Ltd*⁶⁷. Martin & Co. Byla stavební firma, která při provádění výkopových prací porušením přiměřené péče poškodila elektrické vedení dodávající proud do provozovny společnosti Spartan Steel,

⁶⁰ *Best v Wellcome Foundation Ltd* [1994] 5 Med LR 81

⁶¹ break in the chain of causation

⁶² *Griffiths v Arch Engineering Co. Ltd* [1968] 3 All ER 217, 222 per Chapman J

⁶³ consequential loss

⁶⁴ pure economic loss

⁶⁵ viz. Mullis, A., Oliphant, K.: *Torts*, Third Edition, Palgrave Macmillan, 2003, str. 63 a násl.

⁶⁶ viz. Kapitola 1 Části I této práce

⁶⁷ [1973] QB 27

v důsledku čehož byla přerušena dodávka proudu. V žalobě na náhradu ušlého zisku byla společnost Spartan Steel úspěšná pouze částečně. Soud jí přiznal pouze nárok na náhradu škody utrpěné na kovech, které byly zpracovávány v době výpadku proudu. Tato hospodářská ztráta byla přímým důsledkem fyzického poškození elektrického vedení (škody na majetku způsobené poskytnutím vadných služeb při výkopových pracích) a mohla být tedy podřazena pod pojem následná či nepřímá škoda. Naopak škoda, která společnosti Spartan Steel vznikla tím, že nebyla po dobu výpadku proudu schopna zpracovat další kov, byla soudem klasifikována jako čistá ekonomická ztráta a tudíž nemohla být dle principů tort law nahrazena.

Je tedy zřejmé, že při posuzování odpovědnosti za škodu způsobenou vadným či nebezpečným výrobkem soudy trvají na tom, že výrobce vadného výrobku je odpovědný pouze za škodu, kterou takový výrobek způsobí jiné osobě nebo na majetku jiné osoby. Pokud je výrobek pouze vadný, neznamená to ještě, že spotřebiteli vznikla škoda, jejíž náhradu by mohl úspěšně žalovat dle pravidla v *Donoghue v Stevenson*. Tato otázka, která nebyla vždy jednoznačně řešena⁶⁸, je nyní výslovně potvrzena rozhodnutím v *Murphy v Brentwood DC*⁶⁹. Díky porušení povinnosti přiměřené péče na straně zeměměřičů, s nimiž nebyl vlastník pozemku a budovy v žádném smluvním vztahu, vznikla ve zdi budovy trhлина, která podstatným způsobem snížila hodnotu budovy. Soud tuto škodu klasifikoval jako defekt kvality výrobku, tedy jako čistou hospodářskou ztrátu, a náhradu škody zde nepřiznal⁷⁰.

3. Odpovědnost za škodu způsobenou vadným či nebezpečným výrobkem na základě Části I Consumer Protection Act 1987

3.1 Důvody a okolnosti zavedení režimu přísné odpovědnosti

Jak již vyplývá z předchozí kapitoly, právní ochrana poskytovaná na základě pravidla v *Donoghue v Stevenson* se stala postupem času poměrně účinným a hojně využívaným institutem. Stalo se tak zejména díky širšímu využití doktríny *res ipsa loquitur*, jakož i díky rozšíření okruhu osob a výrobků, na které se tato ochrana vztahuje. V případech určité konkrétní chyby ve výrobním procesu se odpovědnostní režim již skoro podobá režimu odpovědnosti přísné, poněvadž pro výrobce bývá v praxi často téměř nemožné se účinně

⁶⁸ Viz. *Anns v Merton Borough LBC* [1978] AC 728

⁶⁹ [1991] 1 AC 398

⁷⁰ Je ovšem nutno poznamenat, že pro tyto případy existuje určitá, byť omezená, možnost právní ochrany na základě Defective Premises Act 1972, jejíž detailnější rozbor jde však nad rámec této práce.

vyvinut a někteří autoři z těchto důvodů dokonce považují novou zákonnou úpravu za zbytečnou⁷¹.

Poněkud odlišná je ovšem situace v případech tzv. vadné či nebezpečné konstrukce výrobků. Zejména aféra ohledně léku thalidomid, po jehož užívání se na konci padesátých a počátku šedesátých let narodily stovky znetvořených dětí, ukázala na podstatné nedostatky tort law v této oblasti. Poškození spotřebitelé jednak nebyli schopni prokázat, že po výrobci mohlo být rozumně požadováno, aby si byl vadnosti či nebezpečnosti svého výrobku vědom, a vzhledem ke komplikovanému výrobnímu postupu zahrnujícího množství různých subjektů nebylo ani v konkrétních případech možné s více než padesátiprocentní pravděpodobností určit, kterému z těchto subjektů má být eventuální porušení povinnosti přiměřené péče přisuzováno. Ačkoli tlak veřejného mínění vedl k mimosoudnímu vyrovnání celé aféry, stala se tato událost bezprostředním podnětem pro úvahy a diskuze o změnách stávajícího systému, které by v podobných případech vedly ke zvýšení ochrany spotřebitele. Není zajisté žádným překvapením, že se tyto diskuze a úvahy týkaly zejména možnosti zavedení přísné odpovědnosti výrobců financované ze soukromých zdrojů⁷².

3.2 Směrnice 85/374 EEC

3.2.1 Přijetí Směrnice 85/374 EEC

Od začátku sedmdesátých let minulého století se vedla nejen ve Spojeném království, nýbrž i ve zbytku Evropy, intenzivní debata o širším zavedení principu přísné odpovědnosti za škody způsobené vadnými výrobky. Jednotlivé iniciativy národních států byly však předstíženy aktivitou Evropských společenství, která nakonec vyústila v přijetí Směrnice Rady o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti za vadné výrobky 85/374 EEC (dále jen „Směrnice“).

Cíle Směrnice tak, jak jsou vyjádřené v její preambuli, výrazným způsobem akcentují potřebu zvýšení standardu ochrany spotřebitele: „...odpovědnost bez ohledu na zavinění na straně výrobce je jediným způsobem řešení problému spravedlivého rozdělení rizik nutně existujících v moderní technologické výrobě, který je typický pro naši dobu zvětšující se technizace“. Nicméně Směrnice má výslovně uveden jako svůj právní základ článek 100 Smlouvy o ES, který hovoří o harmonizaci právních předpisů členských států za účelem zlepšení fungování společného trhu. Hlavním cílem Směrnice je tedy eliminovat či výrazně

⁷¹ Např. Stapleton, J.: Products' Liability Reform – Real or Illusory?, 6 OJLS, 1986, str. 392, pro detailnější zhodnocení praktických účinků Části I Consumer Protection Act viz. Kapitola 3.3.3 Části I této práce

⁷² Pro detailnější rozbor závěrů Pearsonovy komise viz. Mullis, A., Oliphant, K.: Torts, Third Edition, Palgrave Macmillan, 2003, str. 181 a násl.

zmenšit rozdíly v úrovni ochrany spotřebitele v různých členských státech, které by mohly zkreslit soutěž a narušit volný pohyb zboží na společném trhu.

Důsledkem opatrného a nedůvěřivého přístupu členských států k této Směrnici je množství ustanovení, které členské státy mohou, ale nemusí aplikovat⁷³. Tak například pouze Lucembursko, Švédsko, Finsko a Francie a ze států Evropského hospodářského prostoru pak Norsko a Island byly jedinými státy, které se od počátku rozhodly aplikovat odpovědnostní režim Směrnice i na výrobky zemědělské prvovýroby, ostatní státy využily možnosti vyloučení těchto výrobků z působnosti Směrnice⁷⁴. Využití tzv. „development risks defence“ je umožněno ve všech státech kromě Lucemburska, Finska a Norska, Německo ji neaplikuje na medicínské výrobky a Španělsko na potraviny určené ke konzumaci ve Španělsku. Finanční strop pro náhradu škody dle této Směrnice, byl zaveden pouze v Německu, Řecku, Portugalsku a Španělsku⁷⁵. Fakt, že Směrnice nebyla v členských státech implementována jednotným způsobem, tak v praxi nepochybně vytvářel a vytváří možnost omezení volného pohybu zboží.

3.2.2 Vývoj po přijetí Směrnice

Všechny členské státy Evropského hospodářského prostoru Směrnici plně implementovaly do svých právních řádů. Nepočítáme-li nově přistoupení státy střední a východní Evropy, poslední tak učinila Francie v roce 1998. Směrnice byla však po dlouhou dobu soudy aplikována pouze ve velmi omezeném rozsahu. To se však v poslední době začíná postupně měnit a dnes již existuje poměrně rozsáhlá judikatura, která Směrnici významným způsobem dotváří. Jedná se zejména o rozhodnutí soudů německých, rakouských, portugalských, španělských, italských, belgických, řeckých, holandských, dánských a francouzských⁷⁶. Pozadu nezůstává ani judikatura anglická, již se budeme blíže věnovat v Kapitole 3.3.3.4 Části I této práce.

Impulsem k dosud nejzávažnější změně režimu zavedeného Směrnici se stala aféra kolem tzv. „nemoci šílených krav“⁷⁷. Prozatímní komise pro vyšetřování BSE⁷⁸ doporučila mj. změnu Směrnice v tom smyslu, aby poskytla jednotlivým spotřebitelům v EHP možnost uplatnit právo na náhradu škod způsobených vadnými zemědělskými výrobky⁷⁹. Přes důrazné

⁷³ Viz. Čl. 15 a Čl. 16 Směrnice

⁷⁴ k tomu viz. změny, které přinesla Směrnice 99/34/EC

⁷⁵ Oughton, D., Lowry, J.: Textbook on Consumer Law, Blackstone Press Limited, Second Edition, London, 2000, str. 219

⁷⁶ pro přehled nejdůležitějších rozhodnutí viz. Peris, J.J.I.: Liability for Defective Products in the European Union: Developments since 1995 – The European Commission's Green Paper, CLJ, str. 333 a násl.

⁷⁷ BSE (bovine spongiform encephalopathy)

⁷⁸ Temporary Committee of Inquiry into BSE

⁷⁹ Usnesení ze dne 19. února 1997 o výsledcích Prozatímní komise pro vyšetřování BSE, OJ C 85, 17.3.97.

protesty zemědělského sektoru argumentujícího zejména tím, že zemědělská výroba je do značné míry závislá na faktorech, které jsou mimo kontrolu výrobců (počasí, znečištění, atd.)⁸⁰, se Komise nakonec rozhodla podat návrh na rozšíření Směrnice tak, aby režim přísné odpovědnosti nadále povinně zahrnoval také produkty zemědělské prvovýroby.

Konečným výsledkem shora uvedených aktivit se pak stala směrnice 99/34/EC, která stanovila, že po jejím vstupu v účinnost musí členské státy do 4. prosince 2000 změnit své právní předpisy tak, aby byla pravidla obsažená ve Směrnici plně aplikovatelná také na nezpracované zemědělské výrobky uvedené na trh po vstupu této směrnice v účinnost.

Jakožto další významný faktor charakterizující vývoj po přijetí Směrnice je nutno chápat také její rozšíření za hranice Evropského hospodářského prostoru. Toto se samozřejmě týkalo nově přistoupivších zemí střední a východní Evropy a nyní se týká kandidátských zemí usilujících o vstup do EU. Principy Směrnice byly ovšem inspirací i pro obdobnou úpravu této oblasti práva v Japonsku, Austrálii, Švýcarsku, Izraeli a Brazílii⁸¹.

3.3 Část I Consumer Protection Act 1987

3.3.1 Obecně

Ve Spojeném království byla Směrnice implementována v podobě Části I Consumer Protection Act („dále jen Část I CPA“), jehož podrobnější analýze se nyní budeme věnovat.

Obecně a do jisté míry zjednodušeně lze jeho význam shrnout tak, že pro určité případy škody způsobené vadným či nebezpečným výrobkem, kde se dříve uplatňoval pouze princip odpovědnosti za zavinění, založil režim přísné odpovědnosti. Je ovšem nutno poznamenat, že dosavadní právní ochrana poskytovaná smluvním právem jakož i tort law zůstává stále použitelná a to v nikterak nezúženém rozsahu. Nový systém je oproti stávajícím koncepcím zvláštní zejména v tom, že se primárně zaměřuje na vlastnosti výrobku jako takového a nikoli na jednání jeho výrobce. Tradice posuzování odpovědnosti dle „standardu rozumného muže“ však nebyla zcela vymýcena a i tato nová úprava si zachovává mnohé z terminologie a koncepce klasického práva mimosmluvních civilních deliktů⁸². To svého času vedlo některé autory k závažným pochybnostem o smyslu tohoto zákona, který dle jejich názorů *de facto* upravuje pouze novou formu odpovědnosti za zavinění a zdaleka neřeší problémy, které si tato reforma původně vytýčila řešit⁸³. Tyto pochybnosti však v poslední

⁸⁰ O'Rourke, R.: Product Liability and Agricultural Products, NLJ, 1999, str. 1107

⁸¹ Peris, J.J.I.: Liability for Defective Products in the European Union: Developments since 1995 – The European Commission's Green Paper, CLJ, str. 344

⁸² Cardwell, K.: Legislation, The Consumer Protection Act 1987, MLR, 1987, str. 614

⁸³ Např. Stapleton, J.: Products' Liability Reform – Real or Illusory?, 6 OJLS, 1986

době začínají utíchat zejména díky novější judikatuře soudů, která potvrdila, že Část I CPA představuje užitečný a v praxi použitelný prostředek zvyšující ochranu spotřebitele⁸⁴.

3.3.2 Rozsah působnosti Části I CPA

Základní ustanovení celého práva odpovědnosti za výrobek je § 2 CPA, kterým je stanovena odpovědnost výrobce, dovozce či osoby, která se za výrobce označila⁸⁵, za škodu způsobenou zcela nebo částečně vadou jím vyrobeného, dovezeného nebo označeného výrobku. Zbytek Části I CPA potom obsahuje zejména definice těchto klíčových pojmů z § 2 a vymezuje tímto způsobem rozsah své působnosti.

3.3.2.1 „Výrobek“

Pojem výrobek je poměrně široce definován v § 1 (2) CPA. Jedná se o jakékoli zboží či elektřinu a zahrnuje taktéž výrobek, který je obsažen ve výrobku jiném, ať již jako jeho komponent, surovina, ze které byl konečný výrobek vyroben, či jinak. V praxi tento přístup například umožňuje poškozenému spotřebiteli žalovat na náhradu škody jak konečného výrobce automobilu, tak i výrobce vadné gumy, ze které byly vyrobeny vadné pneumatiky, díky nimž škoda vznikla. Pojem zboží je potom vymezen v § 45 (1) CPA a zahrnuje látky, rostoucí plodiny a věci, které jsou díky svému spojení s pozemkem jeho součástí, jakož i jakoukoli loď, letadlo či vozidlo.

Takto široké vymezení by ovšem znamenalo, že by se za výrobek považovala vlastně jakákoli movitá i nemovitá věc nebo její součást. Nicméně Směrnice samotná charakterizuje výrobky ve svém článku 2 pouze jako věci movité, popřípadě věci movité, které jsou obsaženy v jiné věci movité či nemovité. Tento zdánlivý rozpor ale v praxi neexistuje, neboť anglické právo chápe stavby nikoli jako věci spojené s pozemkem, nýbrž jako pozemek samotný (land). V důsledku toho stavby nespádají do definice zboží dle § 45 (1) CPA a na odpovědnost za škody způsobené vadnými stavbami se tudíž CPA nevztahuje. Odpovědnost za jednotlivé movité komponenty staveb (např. cihly, trámy, kachličky) se však již řídí ustanoveními CPA.

V § 6 (8) CPA jsou z odpovědnostního režimu podle CPA dále výslovně vyloučeny výrobky, na které se vztahuje speciální úprava podle Nuclear Installations Act 1965.

Spojené království využilo možnosti vyloučení nezpracovaných zemědělských výrobků a zvěřiny z režimu přísné odpovědnosti, což představovalo další významnou výjimku limitující rozsah aplikovatelnosti CPA. Tato výjimka však byla zrušena Směrnicí 99/34/EC⁸⁶.

⁸⁴ Blíže viz. Kapitola 3.3.3.4 Části I této práce

⁸⁵ tzv. own-brander

⁸⁶ Viz. Kapitola 3.2.2 Části I této práce

V důsledku toho byla následně provedena odpovídající novelizace CPA pomocí Consumer Protection Act 1987 (Product Liability) (Modifications) Order 2000/2771.

Definice zboží v § 45 (1) CPA zahrnuje pod režim přísné odpovědnosti m.j. „látky“. To vedlo již v době přijetí CPA k otázce, zda lze pod tento odpovědnostní režim podřadit jakožto výrobek například také lidskou krev a orgány⁸⁷. V případě *A. v National Blood Authority*⁸⁸ soud na tuto otázku odpověděl kladně a odpovědnost za škodu způsobenou vadnou krví spadá tedy jednoznačně pod právní úpravu v CPA.

3.3.2.2 „Vadnost výrobku“

Odpovědnost výrobce podle Části I CPA připadá v úvahu pouze v případě, že škoda byla způsobena jeho výrobkem, který byl vadný. Výklad pojmu vadný výrobek má tedy pro posouzení rozsahu působnosti této úpravy stěžejní význam. § 3 (1) CPA stanoví, že pro účely Části I je výrobek stížen vadou, pokud bezpečnost takového výrobku není taková, jakou jsou lidé obecně oprávněni očekávat. Na tomto místě je tedy nutno zdůraznit, že tento zákon se vztahuje pouze na výrobky nebezpečné a nikoli na výrobky bezpečné, byť třeba pro svou vadnost nepoužitelné. V takových případech je přípustná pouze ochrana pomocí institutů smluvního práva a v omezeném rozsahu i institutů tort law. Na základě obecných principů anglického práva nese důkazní břemeno spotřebitel, přičemž musí prokázat vznik škody, vadnost výrobku a příčinnou souvislost mezi těmito skutečnostmi.

§ 3 (2) CPA dále obsahuje jako určité vodítko příkladný výčet okolností, které mají být vzaty v úvahu při posuzování toho, co jsou lidé v konkrétním případě oprávněni od výrobku očekávat. Těmito okolnostmi jsou zejména prezentace výrobku, jeho vzhled, označení, a instrukce či varování vztahující se k němu⁸⁹. Dále je nutno brát v úvahu předvídatelné způsoby použití či zneužití daného výrobku⁹⁰, jakož i dobu, ve které byl výrobek dodán na trh⁹¹.

Okolnosti uvedené v § 3 (2) (a) CPA jsou mnohem komplexnějším výčtem, než je uvedeno v textu Směrnice, která požaduje toliko, aby byla vzata v úvahu prezentace výrobku⁹². Zde je nutno především posoudit, pro jakou cílovou skupinu je daný výrobek určen. Jedná-li se o děti či starší osoby, bude rozumné, přiměřené a oprávněné očekávat od výrobku vyšší standardy bezpečnosti. Je také nutno si uvědomit, že existuje spousta výrobků

⁸⁷ Tato otázka byla nadnesena např. v Cardwell, K.: Legislation, The Consumer Protection Act 1987, MLR, 1987, str. 615

⁸⁸ [2001] 3 All ER 289

⁸⁹ § 3 (2) (a) CPA

⁹⁰ § 3 (2) (b) CPA

⁹¹ § 3 (2) (c) CPA

⁹² Čl. 6 (1) (a) Směrnice

(např. farmaceutika), které nejsou a nemohou být absolutně bezpečné, ale jejichž uvádění na trh je přesto žádoucí a potřebné. Soud tedy bude muset v jednotlivých případech posoudit, zda užitky, které ten který výrobek přináší, odůvodňují nebezpečí a rizika, která jsou s jeho užíváním spojena. Zde sehrávají podstatnou úlohu instrukce či varování. Jejich hlavní funkcí je informovat spotřebitele o možných nebezpečích a rizicích spojených s výrobkem a určují tak *de facto* částečně to, co jsou lidé od konkrétního výrobku oprávněni očekávat. Varování však musí být adekvátní⁹³.

Ze znění § 3 (2) (b) CPA je zřejmé, že výrobek může být shledán vadným i pouze v důsledku toho, že nebezpečí jeho zneužití bylo předvídatelné a výrobce nepodnikl přiměřené kroky k jeho odstranění či zmírnění. Například léky v lahvičkách bez uzávěrů, které zamezují přístup dětem, tak mohou být soudem označeny jako vadný výrobek⁹⁴.

Doba, kdy byl výrobek dodán na trh je mnohdy rovněž rozhodujícím faktorem pro určení jeho vadnosti. Oprávněná očekávání veřejnosti se totiž mohou časem měnit. Pouhá skutečnost, že byl vyvinut nový, z hlediska bezpečnosti dokonalejší výrobek, neznamena tedy to, že by starý výrobek od té chvíle byl považován za vadný. Rozhodující je, zda takový výrobek splňoval oprávněná očekávání spotřebitelů v době svého uvedení do oběhu.

Je nutno říci, že definice vadnosti výrobku obsažená v § 3 CPA vyvolává mnohdy více otázek, než dává odpovědí, což bylo a je mnohými autory po právu kritizováno⁹⁵. Tyto výtky lze shrnout následujícím způsobem:

Test vadnosti dle § 3 CPA nestanoví pro výrobce a konečně ani pro soudy žádný pevný standard, kterým je možno bezpečnost toho kterého výrobku spolehlivě zjistit. Pro určení úrovně bezpečnosti, který jsou osoby v konkrétním případě oprávněny očekávat, jsou užívána subjektivní kritéria, jež jsou podobná těm, která využívá klasické tort law, kde je odpovědnost budována na principu zavinění. Je nutné si uvědomit, že takovýto přístup budí vážnou pochybnost o tom, do jaké míry či zda vůbec bylo v praxi dosaženo proklamovaného základního cíle Směrnice, totiž zavedení režimu odpovědnosti bez ohledu na zavinění. Zohledněním *rozumné předvídatelnosti* zneužití výrobku pro účely posouzení jeho vadnosti či diferencovaným přístupem při posuzování bezpečnosti výrobků, které jsou určeny určitým specifickým skupinám obyvatelstva, je do značné míry relativizován postulát, podle něhož je

⁹³ *Worsley v Tambrands Ltd* [2000] PIQR P95, Pro detailnější rozbor případu viz. Kapitola 3.3.3.4 Části I této práce

⁹⁴ Mullis, A., Oliphant, K.: *Torts*, Third Edition, Palgrave Macmillan, 2003, str. 209

⁹⁵ Např. Stoppa, A.: *The Concept of Defectiveness in the Consumer Protection Act 1987: a critical analysis*, Legal Studies, 1992, Oughton, D., Lowry, J.: *Textbook on Consumer Law*, Blackstone Press Limited, Second Edition, London, 2000, str. 226, Owen: *Defectiveness Restated: Exploding the „Strict“ Products Liability Myth*, 1996, Univ Ill L Rev 743

při posuzování odpovědnosti podle Části I CPA zaměřena pozornost na objektivní vlastnosti výrobku a nikoli na jednání jeho výrobce. Při analýze vadnosti založené na poměrování užiteků a rizik plynoucích z konkrétního výrobku soudy taktéž nepracují se spolehlivě kvantifikovatelnými veličinami a problém subjektivních rozhodnutí tak v žádném případě není vyřešen. V reakci na výše uvedené problémy vyslovuje Stoppa dokonce názor, že zákonodárce zde zjevně neuspěl v tom, co by mělo být primárním účelem jakéhokoli zákona, a sice zakotvení jasných a objektivních pravidel⁹⁶.

Navzdory shora uvedeným pochybnostem o praktickém smyslu Části I CPA, které jsou dále umocněny zakotvením tzv. development risks defence⁹⁷, se však ve světle nejnovější judikatury ukazuje, že tento odpovědnostní režim začíná konečně plnit svou hlavní funkci, tedy poskytovat zvýšenou ochranu spotřebitelům. Případ *Abouzaid v Mothercare (UK) Ltd*⁹⁸ jasně stanovil, že pokud soud zjistí, že výrobek představuje pro společnost nepřijatelné riziko újmy, bude považován za vadný bez ohledu na to, že „rozumný“ výrobce si nemohl být tohoto rizika v době dodání výrobku na trh vědom. Zdá se tedy, že soudy projevily vůli uplatňovat v praxi základní myšlenkovou ideu celé reformy. Dále je nutno poznamenat, že i největší kritici Části I CPA se shodují, že přesunutí důkazního břemene ohledně zjistitelnosti vady výrobku v době jeho uvedení na trh ze spotřebitele na výrobce bude samo o sobě často představovat pro žalobce značnou praktickou výhodu⁹⁹.

3.3.2.3 „Výrobce“

3.3.2.3.1 Obecně

Osobu, která může být dle Části I CPA shledána odpovědnou za škodu způsobenou spotřebiteli vadným výrobkem, označuje tento zákon legislativní zkratkou „výrobce“¹⁰⁰. § 1 (2) CPA definuje výrobce jako osobu, která vyrábí výrobek, nebo jej těží či separuje, nebo jej podrobuje jakémukoli zpracování, které určuje základní vlastnosti výrobku. Zkoumání této problematiky je tedy nutno rozdělit do tří fází. První otázkou je, zda výrobek byl vyroben, vytěžen či separován. Obecně se má zato, že tato kritéria nespĺňují zemědělské produkty, které ale mohou být předmětem zpracování¹⁰¹. Jinak je ovšem s ohledem na ochranu spotřebitele nutno vykládat tyto pojmy extensivním způsobem, což soud nedávno učinil

⁹⁶ Stoppa, A.: The Concept of Defectiveness in the Consumer Protection Act 1987: a critical analysis, Legal Studies, 1992, str. 226

⁹⁷ Blíže viz. Kapitola 3.3.2.5.5 Části I této práce

⁹⁸ (2001) Times, 20. únor, Pro detailnější rozbor případu viz. Kapitola 3.3.3.4 Části I této práce

⁹⁹ Stoppa, A.: The Concept of Defectiveness in the Consumer Protection Act 1987: a critical analysis, Legal Studies, 1992, str. 226

¹⁰⁰ producer

¹⁰¹ Mullis, A., Oliphant, K.: Torts, Third Edition, Palgrave Macmillan, 2003, str. 212

v případě *A. v National Blood Authority*¹⁰², kde bylo konstatováno, že krev určená ke transfuzi se považuje za výrobek „separovaný“ z těla dárce. Pokud je ovšem odpověď na první otázku záporná, ptáme se dále, zda údajný výrobce výrobek podrobil nějakému zpracování a pokud ano, zda toto zpracování určuje základní vlastnosti tohoto výrobku. Vzhledem k neurčitosti pojmů „zpracování“ a „základní vlastnosti“ je však patrné, že jejich přesný rozsah bude muset vymezit až budoucí judikatura.

Základním právně-politickým odůvodněním přenesení odpovědnosti na výrobce je fakt, že výrobce má teoreticky zpravidla nejlepší postavení k tomu, aby náklady za následky škod způsobených jeho vadnými či nebezpečnými výrobky rovnoměrně rozložil na ty osoby, které z těchto výrobků mají prospěch. Typicky tak výrobce učiní tím, že své výrobky proti tomuto druhu odpovědnosti vhodně pojistí a náklady na toto pojištění poté promítne do jejich ceny. Tímto má dojít k internalizaci škod a nastavení „férové“ tržní ceny výrobku zohledňující pokud možno i veškeré jeho negativní dopady. Zákony volného trhu mají také v ideálním případě výrobce motivovat k tomu, aby se aktivně snažil o větší bezpečnost svých výrobků, jelikož čím bude výrobek bezpečnější, tím nižší budou jeho náklady na vyplacení náhrad škod či jím placených částek pojistného, výrobek bude levnější a tím pádem i konkurenceschopnější¹⁰³.

V ideálním případě by měl být za odpovědný subjekt považován pouze jeden jasně identifikovatelný výrobce, od něhož je očekáváno, že svůj výrobek pojistí proti škodě, kterou výrobek svou vadností může spotřebiteli způsobit. V opačném případě vzniká nebezpečí vzniku několikanásobného pojištění různých osob zúčastněných ve výrobním řetězci, které konečný výrobek zbytečně prodražuje.

Je nutno poznamenat, že dle Části I CPA existuje možnost, že ve vztahu k určitému výrobku bude existovat více výrobců. Definice výrobce dle tohoto zákona zahrnuje výrobce konečného výrobku¹⁰⁴, výrobce součásti (komponentu) takového výrobku¹⁰⁵, výrobce suroviny, ze které byl výrobek vyroben¹⁰⁶, osobu, která podrobila výrobek průmyslovému či jinému zpracování¹⁰⁷, jakož i dovozce, který vadný výrobek dodal na společný trh¹⁰⁸. V případech, kdy bude v souladu se shora uvedenou definicí označeno více odpovědných

¹⁰² [2001] 3 All ER 289

¹⁰³ Tato teoretická konstrukce však v praxi podléhá z různých důvodů mnoha deformacím. Viz. . Stapleton, J.: Products' Liability Reform – Real or Illusory?, 6 OJLS, 1986

¹⁰⁴ § 1 (2) (a) CPA

¹⁰⁵ čl. 3 Směrnice

¹⁰⁶ § 1 (2) (b) CPA

¹⁰⁷ § 2 (2) (b) CPA

¹⁰⁸ § 2 (3) CPA

subjektů, bude se u nich jednat o odpovědnost společnou a nerozdílnou¹⁰⁹. Vzhledem k potřebám ochrany spotřebitele je tato úprava zřejmě nezbytná, shora uvedenému neblahému účinku několikanásobného pojištění však Část I CPA zabránit nedokáže.

3.3.2.3.2 „Dodání jinému“

K tomu, aby osoba mohla být shledána odpovědnou dle Části I CPA, je nutné, aby tato osoba vadný výrobek dodala jinému¹¹⁰ a aby tak učinila v rámci své obchodní činnosti¹¹¹, přičemž ovšem nemusí jít o hlavní předmět její obchodní činnosti. V případě, že tato osoba prokáže, že vadný výrobek nikdy nikomu nedodala, jedná se o liberační důvod¹¹².

Pro tyto účely pojem „dodání jinému“ obsahuje prodej, nájem, zapůjčení, dodání podle smlouvy o koupi věci najaté¹¹³ či podle smlouvy o dílo zahrnující dodání materiálu¹¹⁴, směnu za jakékoli protiplnění, poskytování výrobků v rámci plnění úkolů stanovených zákonem, dobrovolný převod darováním a poskytování služeb zajišťujících přísun vody a zemního plynu¹¹⁵. Dodání jinému neznamená nutně dodání samotnému spotřebiteli, ale může se jednat o jakýkoli subjekt na společném trhu.

3.3.2.3.3 Odpovědnost jiných než skutečných výrobců

Za výrobce je pro účely Části I CPA považována také osoba, která na výrobku uvede své jméno a tím se *de facto* za výrobce dobrovolně prohlásí. Typicky se jedná o obchodní dům či řetězec, který prodává výrobky pod svou vlastní značkou či jménem, aniž by odhalil identitu skutečných výrobců.

Dále se za výrobce považuje také osoba, která v rámci své obchodní činnosti doveze výrobek na společný trh¹¹⁶. Toto ustanovení řeší pro spotřebitele velmi náročnou situaci, kdy žalovaný skutečný výrobce vadného výrobku je situován mimo Evropský hospodářský prostor, v důsledku čehož by se musel poškozený spotřebitel soudit v jurisdikci, ve které neplatí Směrnice a mohl by tak být v praxi zbaven důležitého prostředku právní ochrany. Příkladem užitečnosti tohoto ustanovení je případ *G v Fry Surgical International Ltd*¹¹⁷. Při operaci se zlomily vadné chirurgické nůžky a zůstaly uvíznuté v kolenním kloubu. Nůžky byly vyrobeny švédským výrobcem a jelikož v rozhodné době Švédsko nebylo členem Evropské unie, byl žalován dovozce, který nakonec ochotně uzavřel s poškozeným smír.

¹⁰⁹ § 2 (5) (a) CPA

¹¹⁰ § 4 (1) (b) CPA *a contrario*

¹¹¹ „in the course of a business“, § 46 (5) CPA

¹¹² § 4 (1) (b) CPA

¹¹³ hire purchase agreement

¹¹⁴ contract for work and materials

¹¹⁵ § 46 (1) CPA

¹¹⁶ § 2 (2) (b) CPA

¹¹⁷ citován v revizní zprávě Evropské komise o účincích Směrnice (13.12.95, COM (95) 617 Final)

V případech, kdy není možné určit (identifikovat) výrobce nebo dovozce výrobku dle shora uvedených kritérií, zakotvuje Část I CPA sekundární odpovědnost na straně jiného dodavatele výrobku, který bývá v distribučním řetězci blíže spotřebiteli. Nemusí se však nutně jednat o maloobchodního prodejce, i když tento případ bude pravděpodobně v praxi nejčastější. K tomu, aby takový dodavatel mohl být uznán odpovědným za škodu způsobenou jím dodaným vadným výrobkem podle Části I CPA, musí být splněny čtyři základní předpoklady:

- 1) Spotřebitel musí dodavatele požádat o určení (identifikaci) výrobce¹¹⁸; a
- 2) Tato žádost musí být učiněna v přiměřené době od vzniku škody¹¹⁹; a
- 3) Pro spotřebitele se identifikace skutečného výrobce stala nemožnou (neproveditelnou)¹²⁰; a
- 4) Dodavatel není schopen v přiměřené lhůtě od spotřebitelovy žádosti této žádosti vyhovět, nebo určit (identifikovat) osobu, která mu vadný výrobek dodala.

Účinky a důsledky této úpravy by měly být takové, že dodavatelé a obchodníci na všech úrovních budou ve vlastním zájmu evidovat záznamy o dodavatelích, dovozcích a výrobcích jimi prodávaných výrobků, aby jejich včasnou identifikací zabránili vzniku vlastní odpovědnosti. Pokud dodavatel identifikuje výrobce, dovozce nebo svého dodavatele, zproští se tím automaticky odpovědnosti podle Části I CPA. V případě, že takto identifikovaná osoba je insolventní, spotřebitel tak podle této úpravy zůstává bez jakékoli účinné náhrady. To jen podtrhuje význam klasických prostředků common law, tedy institutů smluvního práva¹²¹ a zejména pravidla v *Donoghue v Stevenson*¹²², jež v těchto případech mohou poskytnout spotřebiteli účinnější ochranu.

Narozdíl od např. české implementace Směrnice není v této souvislosti v Části I CPA definováno, co se rozumí pod pojmem „přiměřená doba“. Rozhodnout o tom, co je či není v tom kterém případě přiměřené, bude tedy vždy úkolem soudu.

3.3.2.4 Náhrada škody

Vzhledem k rozdílům ve způsobu a rozsahu náhrady je vhodné pohovořit zvlášť o újmách na životě a zdraví a o škodách na majetku.

3.3.2.4.1 Újmy na životě a zdraví

¹¹⁸ § 2 (3) (a) CPA

¹¹⁹ § 2 (3) (b) CPA

¹²⁰ § 2 (3) (b) CPA

¹²¹ Viz. Kapitola 1 Části I této práce

¹²² Viz. Kapitola 2 Části I této práce

Část I CPA sama o sobě nestanoví jednotný způsob určení náhrady újmy na životě a zdraví, což této úpravě bývá také někdy vytýkáno. Stejně jako v ostatních státech (včetně České republiky) se tak ve Spojeném království v plném rozsahu použijí obecné principy národního práva regulujícího náhradu škody, zde tedy konkrétně principy klasického tort law. Tato otázka je tedy kompletně vyňata z okruhu harmonizačních snah Evropské unie. V praxi tak může být a bývá výše náhrady škody v různých členských státech značně rozdílná, což zřejmě není vzhledem k unifikačním cílům Směrnice a potřebám společného trhu optimální stav.

3.3.2.4.2 Škody na majetku

Náhrada majetkových škod se v podstatě také řídí zásadami tort law. Část I CPA však stanoví tři významná omezení.

Zprvé nebude náhrada přiznána v případech, kdy se jedná o škodu na výrobku samém. Toto platí i v případech, kdy určitý vadný komponent zničí výrobek, ve kterém je zakomponován (např. vadný motor exploduje a zničí celý automobil). To ostatně odpovídá pravidlu tort law ohledně otázky náhrady čisté hospodářské ztráty.

Zadruhé nebude nahrazena škoda, která vznikla na věci (odlišné od vadného výrobku), která není běžně určená a užívaná pro osobní (soukromou) potřebu a zároveň nebyla žalobcem samotným určena převážně pro využití tímto způsobem.

Poslední omezení se týká výše škody, která, aby byla dle Části I CPA nahraditelná, musí přesáhnout částku 275 £. Cílem je zamezit triviálním žalobám. I v případech menších škod je však nezbytná právní ochrana zajišťována klasickými instituty tort law.

3.3.2.5 Liberační důvody (*Vady, které nezakládají odpovědnost podle Části I CPA*)

Ač se v případě odpovědnosti podle Části I CPA jedná o odpovědnost přísnou, tato odpovědnost není koncipována jako absolutní, neboť § 4 CPA vyjmenovává několik specifických liberačních důvodů. Pokud je výrobcem prokázána existence některého z těchto důvodů ke vzniku této odpovědnosti nedochází. V následujících pasážích se budeme zabývat jednotlivými liberačními důvody tak, jak jsou uvedeny ve zmiňovaném paragrafu.

3.3.2.5.1 *Soulad se závaznými požadavky zákonných či komunitárních předpisů*

Výrobce se své odpovědnosti zprostití, prokáže-li, že vadnost výrobku byla způsobena tím, že výrobce plnil svou právní povinnost stanovenou kogentním právním předpisem. Pokud by tedy například příslušný právní předpis nepřikazoval, ale pouze povoloval výrobcovi použití technologie výroby, která zapříčinila vadnost výrobku, nemohl by takový výrobce tohoto liberačního důvodu na svou obranu využít. Zákonné či komunitární povolení by však

pravděpodobně bylo soudy chápáno jako důkaz, že výrobek nenaplňuje test vadnosti ve smyslu § 3 (1) CPA.

3.3.2.5.2 *Žalovaný nikdy nedodal výrobek jinému*

Část I CPA zde používá termín „dodání“, ačkoli Směrnice užívá frázi „vedení do oběhu“. Definice dodání je obsažena v § 46 CPA¹²³. Tento případ se vztahuje například na situace, kdy je výrobek výrobcí odcizen z výrobní haly nebo pokud výrobek způsobí škodu zaměstnanci ještě v době, kdy je na výrobní lince. Novější judikatura pevně zakotvila pravidlo, že výrobek v určitých případech může být považován za „dodaný jinému“, aniž by opustil sféru kontrolovanou výrobcem. V případě *Veedfald v. Århus Amtskommune*¹²⁴ se jednalo konkrétně o situaci, kdy měl žalobce podstoupit transplantaci ledviny. Ledvina byla odstraněna z těla dárce, jenž byl bratrem žalobce. Před transplantací byla ledvina propláchnuta speciální tekutinou připravenou v nemocniční lékárně. Tato tekutina však v průběhu proplachování vytvořila krystalky, které zablokovaly tepny v ledvině, čímž ji učinily nepoužitelnou. ESD rozhodl, že lék či jiný preparát vyrobený v nemocniční lékárně a následně podávaný pacientům této nemocnice při jejich léčení v prostorách nemocnice se považuje za dodaný jinému (vedený do oběhu) ve smyslu Směrnice.

3.3.2.5.3 *Dodání nebylo učiněno v rámci obchodní činnosti výrobce nebo za účelem dosažení zisku*

Odpovědnost osob, které dodávají výrobky, vzniká podle Části I CPA pouze v případech, kdy je takové dodání spojeno s nějakým obchodním motivem. Pokud je účelem dodání určitého výrobku dosažení zisku, nemusí se jednat ani o činnost v rámci obchodní činnosti výrobce. Pokud tedy bude například vadný výrobek určitého výrobce dodán na charitativní účely, nebude takový výrobce za škodu způsobenou tímto výrobkem odpovídat podle Části I CPA, ale pouze podle pravidla v *Donoghue v Stevenson*¹²⁵.

Je však nutné si uvědomit, že dodání výrobku může být učiněno v rámci obchodní činnosti, i když za něj není obdrženo žádné přímé protiplnění¹²⁶.

3.3.2.5.4 *Vada výrobku neexistovala v době, kdy byl tento výrobek žalovaným dodáván*

Tento liberační důvod uvedený v § 4 (1) (d) CPA se vztahuje na případy, kdy vada výrobku vznikla až v době po jeho dodání, zejména v důsledku běžného opotřebení výrobku

¹²³ Viz. Kapitola 3.3.2.3.2 Části I této práce

¹²⁴ [2001] ECR I-3569

¹²⁵ Viz. Kapitola 2 Části I této práce

¹²⁶ Viz. *Veedfald v. Århus Amtskommune* [2001] ECR I-3569, kde bylo poskytnuto pouze nepřímé protiplnění z prostředků povinného zdravotního pojištění.

nebo jeho nesprávného použití či zneužití spotřebitelem či jinou osobou. Pro účely uplatnění tohoto liberačního důvodu je směrodatná pouze objektivní existence či neexistence vady v relevantní okamžik, nikoli její rozpoznatelnost či nerozpoznatelnost ke stejnému okamžiku. V těchto případech se ovšem za určitých podmínek může uplatnit tzv. development risks defence¹²⁷.

3.3.2.5.5 Stav vědeckého a technologického vývoje aneb tzv. development risks defence

3.3.2.5.5.1 Obecně

Otázka, zda v situaci, kdy stav vědeckého a technologického vývoje neumožňuje výrobci zjistit v okamžik dodání výrobku existenci jeho vady, má být výrobce zproštěn odpovědnosti podle Části I CPA popř. do jaké míry, patří k nejstěžejnějším a rovněž nejkontroverznějším otázkám celé této úpravy. Je proto vhodné zabývat se jí poněkud podrobněji a v širších souvislostech.

Je nutné si uvědomit, že jakékoli výrobní inovace nevyhnutelně provází možnost, že se během užívání takových výrobků vyskytnou rizika, která nemohou být rozumně identifikována či kvantifikována v době, kdy jsou tyto výrobky uváděny do oběhu. Pokud by bylo po výrobcích vyžadováno, aby předtím, než své nové výrobky uvedou na trh, vykonali testy, které by zjistily veškerá možná rizika, byl by výzkum stejně jako inovace ve výrobě značně zpomaleny, ne-li zastaveny, což by jistě nebylo ku prospěchu ani spotřebitelů samotných, jež se tento zákon snaží chránit. Zdá se tedy spravedlivé, aby odpovědní občané nesli některá z rizik spojených s vývojem výrobků, pokud se chtějí účastnit na výhodách, které jsou s jejich užíváním spojeny¹²⁸.

Nelze však přehlížet ani hlasy druhé strany¹²⁹. Zavedením tohoto liberačního důvodu se zdá být do jisté míry popřeh původní záměr poskytnout ochranu v situacích podobných aféře ohledně léku thalidomid¹³⁰. Je také namítáno, že stav vědeckého a technologického vývoje lze v praxi často určit pouze s pomocí subjektivních kritérií ve vztahu k výrobci výrobku. Odborné názory se i v jeden časový okamžik mohou často různit a informace v tomto směru nemusejí také být vždy a všude přístupné a někdy mohou být dokonce záměrně utajované, i když objektivně existují. Při uvážení těchto okolností pak nutně vzniká také otázka, zda existence Části I CPA má vůbec nějaký praktický smysl a zda se zakotvením tohoto liberačního důvodu nestírá rozdíl mezi nově zavedenou takzvaně přísnou odpovědností a tradiční odpovědností za zavinění dle klasických principů tort law.

¹²⁷ Viz Kapitola 3.3.2.5.5 Části I této práce

¹²⁸ Hodges, Ch.: Development Risks – Unanswered Questions, MLR, 1998, str. 562

¹²⁹ Mildred, M., Howells, G.: Comment on „Development Risks – Unanswered Questions“, MLR, 1998, str. 570

¹³⁰ Viz. Kapitola 3.1 Části I této práce

Je nutno podotknout, že to bylo zejména právě Spojené království, které se významně zasadilo o zakotvení tohoto liberačního důvodu do Směrnice. Jistý kompromis byl dosažen alespoň v tom, že členské státy si mohou zvolit, zda se tento liberační důvod bude v jejich vnitrostátních právních řádech aplikován či nikoli. Možnosti vyloučit jej však využilo zatím pouze Lucembursko, Finsko a Norsko a částečně též Německo a Španělsko.

3.3.2.5.5.2 Implementace ve Spojeném království

Na rozdíl od ostatních členských států nepřevzalo ustanovení § 4 (1) (e) CPA o development risks defence doslovné znění Směrnice. Podle zmiňovaného paragrafu je pro žalovaného liberačním důvodem, pokud prokáže, že stav vědeckého a technologického vývoje v době, kdy byl výrobek uveden do oběhu, nebyl takový, že mohlo být po výrobci výrobku stejného popisu, jako je předmětný výrobek, očekáváno, že vadu objeví, pokud tato vada existovala v době, kdy byl výrobek pod jeho kontrolou. Směrnice naproti tomu ve svém článku 7 (e) stanoví, že výrobce není podle této Směrnice odpovědný, prokáže-li, že stav vědeckých a technických znalostí v době, kdy byl výrobek uveden do oběhu, nebyl takový, aby umožnil, aby existence vady mohla být objevena.

Při srovnání těchto dvou znění je na první pohled zřejmé, že forma, v níž se tento liberační důvod objevuje v CPA se zdá poněkud vstřícnější výrobcům, než by Směrnice dovoľovala. Na rozdíl od znění Směrnice, by se mohlo zdát, že citované ustanovení CPA se ptá na to, co mohlo být v daný čas rozumně očekáváno od výrobců určitého výrobku a nikoli na to, co bylo objektivně možné za daného stavu vědeckého poznání.

Toto zdánlivě zužující znění CPA bylo trnem v oku Evropské komisi, což vedlo až k zahájení řízení o této otázce před ESD. V případě *European Commission v United Kingdom*¹³¹ však ESD rozhodl, že zde neexistuje žádný zřejmý konflikt mezi CPA a Směrnicí. Soudy ve Spojeném království jsou totiž povinny vykládat § 4 (1) (e) CPA tak, aby dosáhly výsledku odpovídajícímu smyslu a záměru Směrnice, v souladu s jejich obecnou interpretační povinností vyjádřenou v § 1 (1) CPA. Soud také odmítnul názor Evropské komise, která tvrdila, že podle CPA je možno tento liberační důvod uplatnit za splnění podmínky, že po výrobci v předmětném průmyslovém sektoru nemohlo být rozumně očekáváno, aby o riziku věděl a že tedy *de facto* zakotvuje namísto přísné odpovědnosti odpovědnost za zavinění. Soud se naopak přiklonil k názoru, že stěžejní otázkou pro posouzení použitelnosti tohoto liberačního důvodu je skutečnost, zda v době uvedení výrobku do oběhu byly dostupné jakékoli vědecké a technické údaje, které by byly takové povahy, že by umožnily zjištění

¹³¹ [1997] All ER (EC) 481

předmětné vady. To, zda je nějaká vědecká či technická informace „dostupná“, bude patrně záviset na jejím místě původu a jazyku a na rozšířenosti publikací, v nichž je uvedena. Slovy generálního advokáta Tesaura by tedy tento liberační důvod nebyl vyloučen např. důkazem, že znamenitý mandžuský vědec vadu identifikoval a popsal v čínsky psaném vědeckém časopise, který nebyl v relevantní době rozšířen za hranice regionu. Tento tzv. „test dostupnosti“¹³² však bývá některými autory oprávněně kritizován za to, že při posuzování dostupnosti se ani zde nevyhneme užití subjektivních kritérií a že se tedy stejně opět jedná pouze o modifikovanou formu odpovědnosti za zavinění a nikoli o odpovědnost přísnou¹³³.

Dalším zlomovým případem z hlediska přístupu soudů k development risks defence je rozhodnutí v již výše zmíněném případě *A v National Blood Authority*¹³⁴. Z něj plyne, že pokud je teoretická možnost existence vady výrobku známa, zabraňuje tato skutečnost žalovanému výrobcí využít tohoto liberačního důvodu, a to i v případě, že dosud neexistuje žádný známý způsob, jak přítomnost takové vady v konkrétním výrobku zjistit.

3.3.2.5.6 Vada je plně přičitatelná konstrukci jiného výrobku, do něhož byl vadný výrobek inkorporován či uposlechnutí instrukcí daných výrobcem tohoto jiného výrobku

Zde je však nutno mít na paměti, že v některých případech, kdy lze využít tohoto liberačního důvodu pro vyloučení odpovědnosti výrobce komponentu či suroviny, může takový výrobce i přesto být shledán odpovědným na základě principů klasického tort law. Bude tomu tak v případech, kdy měl a mohl vědět lépe než výrobce finálního výrobku o nedostacích ve svých výrobních postupech a upozornit jej na ně.

3.3.2.6 Promlčení

Promlčecí doby ohledně práv na náhradu škody vzniklé vadným výrobkem podle Části I CPA nejsou v zákoně samy upraveny, nýbrž jsou spolu s ostatními promlčecími dobami a s pravidly vztahujícími se k jejich počítání, přerušování a pozastavování upraveny v zákoně Limitation Act 1980.

Pro účely žaloby podle Části I CPA běží tříletá promlčecí doba počínající od data, kdy se poškozený o vzniku škody dověděl¹³⁵. Tato žaloba však musí být podána v objektivní promlčecí lhůtě deseti let od data, kdy byl výrobek uveden do oběhu (dodán jinému)¹³⁶. Tuto lhůtu nemůže soud prodloužit dokonce ani v případech, kdy by jinak ohledně uplynutí či

¹³² accessibility test

¹³³ Hodges, Ch.: Development Risks – Unanswered Questions, MLR, 1998, str. 566-567

¹³⁴ [2001] 3 All ER 289

¹³⁵ § 11 A (4) Limitation Act 1980

¹³⁶ § 11 A (3) Limitation Act 1980

neuplynutí promlčecí doby u škod na životě či zdraví mohl užít volného uvážení podle § 33 Limitation Act 1980.

3.3.3 Dosavadní dopad Směrnice a Části I CPA na právní praxi

3.3.3.1 Shrnutí základních praktických dopadů nové úpravy dle litery zákona a Směrnice

Je nepochybné, že omezující požadavky zkoumané výše činí pro spotřebitele v mnoha případech podání žaloby založené na přísné odpovědnosti výrobce poměrně složitým či dokonce nemožným. Mnohdy je například spotřebitel postaven před náročný úkol obstatat si znalecký posudek ohledně úrovně bezpečnosti, kterou jsou spotřebitelé od konkrétního výrobku oprávněni očekávat. Směrnice ze svého rozsahu působnosti vylučuje vady kvality či nedostatky v užitných vlastnostech výrobku, pokud nepříznivě neovlivňují jeho bezpečnost. Dalším omezením rozsahu použitelnosti této úpravy jsou samozřejmě liberační důvody podle § 4 CPA, zejména tzv. development risks defence. I když se v poslední době ukazuje, že tyto důvody mají s přihlédnutím k dosavadní rozhodovací praxi soudů mnohem menší význam¹³⁷, než by se očekávalo, stále pro spotřebitele představují významnou, byť mnohdy jen psychologickou, překážku při uplatňování jejich práv. Jako další omezení bývá často pocíťována skutečnost, že Směrnice ani Část I CPA se nezabývají problémem skupinových žalob, které mohou být v této oblasti poměrně častým jevem¹³⁸. Ve Spojeném království je však tento problém vyřešen tím, že skupinové žaloby jsou obecně přípustné¹³⁹. Na možnost využití právní ochrany na základě Směrnice a Části I CPA mohou mít teoreticky samozřejmě vliv také výše zmíněné promlčecí doby, avšak o praktickém významu tohoto omezení je zatím možno pouze spekulovat. Množství potenciálních žalob snižuje také fakt, že dle CPA je náhrada v případě majetkových škod omezena na škody, které převyšují částku 275 £ a netýkají se obchodního majetku.

Na druhou stranu obsahuje však diskutovaná úprava mnohé prvky, které z ní dělají atraktivní prostředek v rukou spotřebitelů v situacích, kde by se dříve jen těžko domohli účinné ochrany. V zásadě je možno říci, že nejvýznamnější výhodou je to, že Část I CPA zavedla přísnou odpovědnost, pro jejíž uplatnění se po spotřebiteli vyžaduje pouze prokázání příčinné souvislosti mezi vadností výrobku a jím utrpěnou škodou. Z hlediska ochrany spotřebitele je dále nutno kladně hodnotit fakt, že Část I CPA vymezuje ve svém § 2 (2)

¹³⁷ Viz. níže Kapitola 3.3.3.4 Části I této práce

¹³⁸ Viz. aféra ohledně léku Thalidomid

¹³⁹ Viz. Practice Direction on Group Litigation, příloha k Části 19 Civil Procedure Rules 1988; níže rozebraný případ *A and others v National Blood Authority and others* [2001] 3 All ER 289 je příkladem skupinové žaloby v této oblasti.

rozsah možných žalovaných velmi širokým způsobem¹⁴⁰. Velmi užitečné je také zavedení alternativní odpovědnosti dodavatele v případě jeho neschopnosti identifikovat výrobce či dovozce výrobku na společný trh.

Vždy je však nutno mít na paměti, že otázka, do jaké míry budou v praxi tyto výhody vyvažovat shora naznačené nevýhody a otázka nalezení přijatelné rovnováhy mezi nimi při respektování účelu a smyslu Směrnice, zůstává v rukou soudů, jejichž výklad Směrnici dotváří, přičemž v zemích common law se tu jedná dokonce o pramen práva o síle zákona. Pro pochopení skutečného dopadu nové úpravy je tedy nezbytné se tímto tématem podrobněji zabývat, což je činěno v následujících pasážích.

3.3.3.2 *Obecně k judikatuře vznikající na základě Směrnice a Části I CPA*

Při zkoumání téměř dvacetiletého působení této právní úpravy na úrovni Evropské unie, Evropského hospodářského prostoru a nepřímě dokonce i za hranicemi tohoto prostoru¹⁴¹ je nepatrný rozsah judikatury, která by tuto oblast patřičně dotvářela a kultivovala, téměř zarážející. Je ovšem také pravdou, že v poslední době se tento trend začíná měnit a stále více případů se dostává před soud, což nutí soudy upřesňovat význam mnohdy problematických formulací Směrnice i jednotlivých národních úprav.

Autoři zmiňují pro vysvětlení shora uvedeného stavu různé příčiny. Jako hlavní argument je uváděna skutečnost, že odhadem až 90% všech případů, v nichž se žalobce domáhá svých práv na základě Směrnice či jejích národních implementací, je urovnáno mimosoudně¹⁴². I přes nedostatek oficiálně publikovaných rozhodnutí lze tedy říci, že Směrnice má na právní praxi značný význam. Dalším argumentem je také fakt, že soudní spory v oblasti odpovědnosti za škodu způsobenou vadným výrobkem jsou obecně velmi zdoluhavé a judikatura se tak ještě nestačila vytvořit¹⁴³. Nicméně vzhledem k času, který od vydání Směrnice již uplynul, přestává být tento argument relevantní. Důkazem toho je, že tolik potřebná judikatura se již začíná rozvíjet.

3.3.3.3 *Publikovaná britská judikatura*

Ve Spojeném království až do konce roku 1999 neexistovala žádná oficiálně publikovaná rozhodnutí soudů interpretující Část I CPA, která by měla povahu precedentu jako formálního pramene práva. Nyní však jsou již některé problematické body této úpravy kryty právně závazným soudním výkladem a pro plné pochopení účinků Části I CPA je tedy

¹⁴⁰ Viz. Kapitola 3.3.2.3 Části I této práce

¹⁴¹ zejména např. v Austrálii

¹⁴² Deards, E., Twigg-Flesner, Ch.: The Consumer Protection Act 1987: Proof at Last that it is Protecting Consumers?, NLJ Vol 10(2), 2001, str. 1

¹⁴³ ibid.

dnes již nezbytný také rozbor relevantních soudních rozhodnutí v této oblasti. V následujícím textu se tedy těmito rozhodnutími budeme podrobněji zabývat.

Prvním publikovaným případem je případ *Worsley v Tambrands Ltd*¹⁴⁴, ve kterém žalobkyně onemocněla akutní bakteriální nákazou TSS¹⁴⁵ v důsledku používání tampónů Tampax. Žalobkyně netvrdila, že výrobek jako takový byl vadný, ale že varování před rizikem této nákazy uvedené na krabici bylo nedostatečné, stejně jako přibalený letáček s detailnějšími informacemi, jelikož je prý pravděpodobné, že spotřebitelé budou jeho obsah ignorovat nebo jej mimoděk vyhodí. Soud nárok žalobkyně neuznal a rozhodl, že zmíněná varování byla dostatečná a výrobek nebyl vadný ve smyslu § 3 CPA.

V dalším publikovaném případě, *Richardson v LRC Products Ltd*¹⁴⁶, žalobkyně žádala po žalovaném náhradu škod vzniklých v důsledku nechtěného těhotenství způsobeného jím vyrobeným a údajně vadným kondomem, který prasknul při souloži. Ačkoli na předmětném kondomu byly trhliny, na základě odborných posudků soud dospěl k závěrům, že tyto trhliny se pravděpodobně objevily až po prasknutí kondomu. I kdyby však kondom měl tyto trhliny již v době prasknutí, nemohlo být prokázáno, že to byly ony, které prasknutí způsobily. Soud také uvedl, že skutečnost, že kondom prasknul, sama o sobě neznamená, že byl vadný, jelikož nikdo nemůže očekávat, že kondom bude ve všech případech plně účinný. Soud také přihlédl ke skutečnosti, že žalobkyně se po této „nehodě“ nesnažila její následky zmírnit požitím pilulky zabraňující otěhotnění. Žaloba byla tedy zamítnuta.

Případ *Foster v Biosil Limited*¹⁴⁷ se týkal údajně vadných prsních implantátů vyrobených žalovaným. Na základě podobných argumentů jako v případě *Richardson v LRC Products Ltd* soud shledal, že se žalobkyni nepodařilo prokázat vadnost výrobku ve smyslu Části I CPA.

Prvním a doposud jediným případem aplikujícím Část I CPA, který byl rozhodnut anglickým Court of Appeal, je případ *Abouzaid v Mothercare (UK) Ltd*¹⁴⁸. Rozhodnutí se týkalo výrobku „Cosytoes“, což byl spací vak pro malé děti, který se připevňoval ke kočárku elastickými popruhy s kovovými přezkami. Dvanáctiletému žalobci při pokusu o upevnění tohoto vaku ke kočárku pro svého mladšího bratra vyklouzl popruh z ruky a kovová přezka mu způsobila vážné poranění rohovky levého oka. Court of Appeal rozhodl, že výrobek je

¹⁴⁴ [2000] PIQR 95

¹⁴⁵ toxic shock syndrome

¹⁴⁶ [2000] PIQR 164

¹⁴⁷ Oficiálně nepublikováno, ale zaznamenáno v Freeman, R.: Strict Product Liability laws – Consumer Protection Act provisions fail to assist claimants in three recent cases (2001) JPIL 26

¹⁴⁸ The Times, 20. února 2001

vadný ve smyslu Části I CPA a že Mothercare v tomto případě nemůže uplatnit development risks defence.

Případ *A. and others v National Blood Authority and others*¹⁴⁹ představuje první a dosud jedinou skupinovou žalobu, v níž byl uplatňován nárok podle Části I CPA. Případ se týkal 114 žalobců, kteří byli infikováni virem žloutenky typu C v důsledku transfuze kontaminované krve. Soud rozhodl, že výrobek byl vadný ve smyslu Části I CPA a že zde nelze použít development risks defence.

Je zřejmé, že všechny výše uvedené případy se povětšinou zabývají dvěma hlavními otázkami. Tou první je upřesnění podmínek, za jakých je možno výrobek označit za vadný ve smyslu tohoto zákona. Druhý okruh problémů je spjat s otázkou použitelnosti liberačního důvodu zvaného development risks defence. Nyní je tedy namístě shrnout argumentaci britských soudů a jimi vyvozené závěry o těchto otázkách.

3.3.3.3.1 Výklad pojmu „vadný výrobek“

V případě *Worsley v Tambrands* soud rozhodl, že společnost Tambrands umístila na krabičku čitelné varování odkazující na přibalený letáček a obsahující upozornění, že tento letáček si má spotřebitel ponechat a že jsou v něm uvedeny detailní informace o možnosti nákazy TSS. Tento systém dvojího varování, stručnějšího na obalu a detailního v letáčku, se soudu v tomto případě jevil jako přiměřený a vyvážený jak vzhledem k vzácnosti této nákazy, tak vzhledem k její závažnosti. Soud tedy dospěl k názoru, že v tomto případě „žalovaný učinil vše, co byla menstrující žena za všech okolností oprávněna očekávat“¹⁵⁰. Soud se také vyslovil, že v tomto případě by bylo velmi obtížné a složité rozhodnout o tom, zda byla splněna podmínka příčinné souvislosti mezi použitím tampónu a újmou na zdraví spotřebitele. Jelikož však výrobek nebyl shledán vadným, nemusel se soud touto otázkou dále zabývat.

Rozhodnutí soudu v případě *Worsley v Tambrands* lze jistě uvítat jako rozumné a přiměřené. Od spotřebitele tak může být vždy očekáváno, že si alespoň přečte instrukce dodané mu spolu s výrobkem.

Je však nutno poznamenat, že v následujících případech dospěly soudy při interpretaci pojmu „vadný výrobek“ k některým poměrně problematickým a kontroverzním závěrům. V *Richardson v LRC Products* byla podstatná část odůvodnění věnovaná posuzování přiměřenosti opatření, která LRC Products zavedl v rámci výrobního procesu pro zamezení vzniku vad výrobků. Jedná-li se o závazné *ratio decidendi* případu, což je velmi pravděpodobné, znamenalo by to, že by vadnost výrobku závisela na tom, zda žalovaný

¹⁴⁹ [2001] 3 All ER 289

¹⁵⁰ per Ebsworth J

rozumným způsobem minimalizoval rizika ve výrobním procesu či nikoli. S takovým závěrem ovšem nelze souhlasit, jelikož jde zcela zjevně proti duchu Směrnice, jejímž cílem bylo zavést přísnou odpovědnost. Přiměřenost chování žalovaného by pro účely posouzení vadnosti výrobku vůbec neměla být považována za relevantní kritérium.

Pochybnost vyvolává také v tomto případě vyjádřený názor soudu, podle kterého má mít pro určení vadnosti výrobku podle Části I CPA význam skutečnost, zda žalobce je či není schopen přesně určit a prokázat, z jakých příčin k selhání výrobku došlo. Toto by však úkolem žalobce být nemělo. Výrobek, který selhal z nezjistitelných příčin je podle Části I CPA stejně vadný jako by byl v případě, že příčina jeho selhání je dobře známa. Otázkou, zda byla škoda skutečně způsobena tím, že výrobek byl vadný, stejně jako otázkou, zda je výrobce za takovou škodu odpovědný, se má soud zabývat až potom, co je určena vadnost výrobku podle § 3 CPA¹⁵¹. Tyto úvahy by se tedy měly stát předmětem zájmu soudu až ve fázi zkoumání existence příčinné souvislosti popřípadě stanovených liberačních důvodů, a nikoli při posuzování vadnosti výrobku. Lze se tak ztotožnit s názorem vyjádřeným v literatuře¹⁵², že v tomto případě by bylo lepším a čistším řešením, kdyby soud přijal fakt, že kondom byl vadný a následně aplikoval liberační důvod podle §4 (1) (d) CPA, jelikož výrobci se v tomto případě podařilo s více než padesátiprocentní pravděpodobností prokázat, že jeho výrobek nebyl vadný v okamžiku dodání.

Shora uvedené kontroverzní závěry v případě *Richardson v LRC Products* byly však bohužel aplikovány i v následujícím rozhodnutí *Foster v Biosil Limited*. Soud zde uznal, že prasklý prsní implantát nebyl bezpečný. Tato skutečnost však dle názoru soudu neznamenal, že by tento implantát byl vadný podle Části I CPA, jelikož žalobce zde opět nebyl schopen přesně identifikovat vadu ve výrobním procesu, která byla příčinou selhání, ani příčinnou souvislost mezi vadou výrobku a vznikem škody. Jelikož jeho výrobek nebyl ze shora uvedených důvodů shledán vadným, Biosil již nemusel prokazovat žádné liberační důvody.

Není pochyb, že výklad pojmu „vadný výrobek“, jaký byl aplikován v případech *Richardson v LRC Products* a *Foster v Biosil Limited*, významně ztěžuje důkazní břemeno, které musí žalobce nést. Výrobce mívá v těchto případech mnohem lepší podmínky k tomu, aby poskytl znalecké posudky týkající se bezpečnosti výrobku, nežli spotřebitel. Smyslu a účelu Směrnice zřejmě také odporuje požadavek, aby pro určení jeho vadnosti musel

¹⁵¹ Viz Kapitola 3.3.2.2 Části I této práce

¹⁵² Deards, E., Twigg-Flesner, Ch.: The Consumer Protection Act 1987: Proof at Last that it is Protecting Consumers?, NLJ Vol 10(2), 2001, str. 10

spotřebitel poskytnout konkrétní důkazy o jakkoli složitém výrobku, ač bezpečnost takového výrobku na první pohled neodpovídá oprávněným očekáváním spotřebitelů.

Případ *Abouzaid v Mothercare* zvrátil shora uvedený trend, který kladl na spotřebitele přílišné důkazní nároky a tím *de facto* oslaboval ochranu, která jim měla být dle Směrnice poskytnuta. Je sice bohužel pravdou, že tento judikát druhé nejvyšší anglické soudní instance se k problematickým pasážím z předchozích rozhodnutí výslovně nevyjádřil, z jeho odůvodnění je nicméně patrné, že závěry případu *Richardson v LRC Products* již nevyjadřují současný stav práva v této oblasti. Soud zde rozhodl, že spací vak „Cosytoes“ je vadný ve smyslu Části I CPA, jelikož jeho konstrukce nepochybně způsobovala riziko újmy na zdraví, kterou žalobce skutečně utrpěl. Soud vyslovil názor, že v takovém případě jsou lidé obecně oprávněni očekávat, že výrobek bude obsahovat varování před tímto rizikem, vezmeme-li v úvahu zranitelnost oka a možné vážné následky plynoucí z jeho poranění.

V případě *A. and others v National Blood Authority and others* se soud mimo jiné opět blíže vyjádřil k výkladu pojmu „vadný výrobek“. Dle soudu je nutno činit rozdíl mezi tzv. standardními a nestandardními výrobky. Standardní výrobky jsou takové, jejichž konstrukce a úroveň bezpečnosti odpovídá záměru výrobce těchto výrobků. Nestandardní výrobek je takový konkrétní kus výrobku, který tohoto standardu nedosahuje. Z tohoto hlediska byla krev infikovaná žloutenkou typu C soudem označena za nestandardní výrobek. Soud vyslovil názor, že je jednodušší prokázat vadu ve smyslu Části I CPA u nestandardního výrobku, jelikož se zde přihlíží k vlastnostem tohoto konkrétního výrobku a nikoli ke standardu zamýšlenému a běžně dosahovanému výrobcem¹⁵³. Ohledně nestandardních výrobků vyslovil soud názor, že to, co lze označit jako oprávněné očekávání spotřebitelů z hlediska bezpečnosti těchto výrobků a co nikoli, je vždy závislé na tom, zda spotřebitelé obecně přijali nestandardní povahu výrobku. V očích soudu byl tak patrně spotřebitelskou veřejností obecně přijat fakt, že kondom čas od času praskne, ovšem nikoli už fakt, že se při transfuzi krve mohou nakazit žloutenkou typu C.

Soud dále výslovně potvrdil, že kriteria pro posouzení vadnosti výrobku vyjmenovaná v § 3 CPA netvoří taxativní výčet. Zároveň však uvedl, že možnost či nemožnost odvrácení rizika infekce není pro tyto účely relevantním kritériem. Možnost zjištění a odstranění nebezpečné krve pomocí preventivních opatření popřípadě cena a složitost takových opatření, stejně jako prospěch, který společnost díky tomuto výrobku získala a získává je tedy pro posouzení vadnosti tohoto či kteréhokoli jiného výrobku naprosto irelevantní. Jediným a

¹⁵³ Srov. s případem *Abouzaid v Mothercare*, kde se jednalo o výrobek standardní

základním kritériem zůstává kritérium oprávněného očekávání spotřebitelů. Po skutkové stránce bylo v tomto případě zjištěno, že riziko nákazy bylo v dané době sice známé lékařům, nebylo však obecně známé veřejnosti. Veřejnost před tímto rizikem nebyla nikterak varována a proto také nemohlo být veřejností přijato. V době předmětných transfuzí tak byli spotřebitelé plně oprávněni očekávat, že při nich dostanou „čistou“ krev, což se ovšem nestalo. Z tohoto důvodu soud rozhodl, že utrpěli škodu způsobenou vadným výrobkem podle Části I CPA a mají právo obdržet od výrobce náhradu.

Máme-li shrnout výsledek tohoto poměrně nedávného, ale o to bouřlivějšího, vývoje britské judikatury v oblasti výkladu pojmu „vadný výrobek“, dojdeme k následujícím závěrům. Jednoznačně se prosadil názor, že při posuzování vadnosti výrobku nelze přihlížet ke kritériím, která soud zvažuje při případném uplatnění liberačního důvodu *development risks defence*, jako je například odvrátitelnost vady. Toto bylo řečeno již v případě *Abouzaid v Mothercare* a definitivně potvrzeno v *A. and others v National Blood Authority and others*. Tento názor je přijímán veskrze pozitivně. Kdyby byla odvrátitelnost vad považována na relevantní již ve stádiu posuzování vadnosti výrobku, zamlžilo by to v praxi rozdíl mezi přísnou odpovědností a odpovědností za zavinění tak, že by se stal v praxi bezvýznamným¹⁵⁴.

3.3.3.3.2 Použitelnost liberačního důvodu *development risks defence*

Tento liberační důvod byl dosud uplatněn v případech *Abouzaid v Mothercare* a *A. and others v National Blood Authority and others*, a to v obou případech neúspěšně. V případě *Abouzaid v Mothercare* žalovaní namítali, že v době výroby neexistoval žádný výzkum, jehož výsledky by ukazovaly, že by elastické popruhy mohly způsobovat zranění, ani nebyly podobné případy zaznamenány. Soud rozhodl, že to, že se doposud neudály žádné podobné nehody neznamena, že by vada byla nezjistitelná. Pro její zjištění nebylo od data výroby třeba žádného pokroku či posunu v úrovni vědy a techniky. Soud nicméně potvrdil rozhodnutí v případě *European Commission v United Kingdom*¹⁵⁵ v tom, že uznal, že dostupnost příslušných vědeckých a technických informací výrobcí je relevantním faktorem při uplatňování tohoto liberačního důvodu. Zjednodušeně řečeno, čím dostupnější jsou relevantní informace, tím méně je pravděpodobné, že tento liberační důvod bude uplatněn úspěšně.

V případě *A. and others v National Blood Authority and others* soud taktéž řešil otázku dostupnosti informací v návaznosti na závěry ESD v případě *Commission v United*

¹⁵⁴ Deards, E., Twigg-Flesner, Ch.: The Consumer Protection Act 1987: Proof at Last that it is Protecting Consumers?, NLJ Vol 10(2), 2001, str. 13

¹⁵⁵ [1997] All ER (EC) 481, blíže viz. Kapitola 3.3.2.5.5.1 Části I této práce

Kingdom. Jakožto *obiter dictum* zde vyslovil soud názor, že dostupnost informací je nutno posuzovat poněkud úžeji, než jak to učinil ESD ve zmiňovaném případě. Za nedostupné mají být podle něj považovány pouze informace, které jsou výsledkem dosud nepublikovaného výzkumu, či výzkumu prováděného uvnitř konkrétní společnosti či organizace pro její vnitřní potřebu. Na rozhodnutí případu samotného však tento názor neměl vliv, jelikož předmětný výzkum ohledně rizika přítomnosti viru žloutenky typu C v krvi byl v době výroby krve nepochybně již dostupný. Z tohoto důvodu netvoří tento názor závazný pramen práva a působí pouze silou přesvědčivosti. I kdyby se však liberační důvod *development risks defence* vztahoval i na vady, které jsou známé, nemohl by tento liberační důvod uspět, jelikož s použitím v dané době dostupných vědeckých a technických metod mohla být již tehdy přítomnost viru v konkrétním kusu výrobku spolehlivě zjištěna.

Z uvedeného tedy nezbyvá než vyvodit, že liberační důvod podle § 4 (1) (e) CPA lze použít pouze, pokud v dané době neexistoval žádný test, který by byl s to vadu objevit, nebo pokud takový test sice existoval, ale nebyl žalovanému objektivně dostupný. Skutečnost, že v dané oblasti nebyl dosud proveden žádný výzkum, sama o sobě pro uplatnění tohoto liberačního důvodu nestačí.

3.3.3.3 Některé další otázky řešené stávající judikaturou

Ve shora uvedené judikatuře je možno nalézt několik dalších názorů a postřehů, které mohou sloužit jako vodítka pro interpretační praxi, a je tedy vhodné se o nich na tomto místě stručně zmínit. Z případu *Richardson v LRC Products* je patrné, že pojem „bezpečnost“ zahrnuje také požadavek, aby výrobek nevystavoval při jeho použití spotřebitele žádnému nechtěnému důsledku, v tomto případě otěhotnění. Případ *Abouzaid v Mothercare* zase naznačuje, že výrobek může být v určitých případech považován za vadný, bez ohledu na to, že možná rizika jeho použití jsou známá i laikovi. *A. and others v National Blood Authority and others* potvrzuje, že na vadnost výrobku jako takovou nemají vliv žádné potíže či problémy, které může mít výrobce při odvracení a odstraňování vad.

Je také vhodné připomenout, že liberační důvody podle § 4 CPA zatím v praxi žádným významnějším způsobem neomezily ochranu spotřebitele. Žádný z nich dosud nebyl úspěšně uplatněn u soudu. Taktéž se nezdá, že by ochraně spotřebitelů jakkoli bránily zákonem stanovené promlčecí doby. Přes počáteční nejistoty byl v případech *Abouzaid v Mothercare* a *A. and others v National Blood Authority and others* potvrzen charakter odpovědnosti podle Části I CPA jako odpovědnosti přísné. Jsou tedy všechny předpoklady se domnívat, že tato úprava celkově přispěje k účinnější ochraně spotřebitele.

4. Breach of Statutory Duty (Porušení zákonné povinnosti)

Legislativa v oblasti ochrany spotřebitele užívá pro regulaci podnikání v širokém rozsahu prostředky správního trestání¹⁵⁶ založené na principu přísné odpovědnosti. Obvykle má být jejich hlavním účinkem odstrašování od porušování závazných standardů či stimulace podnikatelů k jejich dodržování a jsou to svou povahou prostředky veřejnoprávní.

V anglickém právu však nejsou vyloučeny situace, kdy porušení takové zákonem stanovené povinnosti vyvolá také vznik civilního nároku na náhradu škody podle principů tort law, pokud spotřebitel prokáže, že v důsledku podnikatelského porušení zákonné povinnosti utrpěl určitou konkrétní škodu. Anglické právo zde hovoří o zvláštním druhu mimosmluvního civilního deliktu, jenž nazývá breach of statutory duty (porušení zákonné povinnosti). V dalším textu budeme tedy pojem „porušení zákonné povinnosti“ užívat v jeho užším technickém významu.

V oblasti bezpečnosti výrobků existují dva základní zákony, které ukládají výrobcům a obchodníkům povinnosti tohoto druhu, a to Food Safety Act 1990 (dále jen „FSA“) a Část II Consumer Protection Act (dále jen „Část II CPA“). Pro účely určení, zda tyto zákony umožňují žalobu pro porušení zákonné povinnosti musejí soudy zjistit, zda toto bylo úmyslem parlamentu při jejich schvalování. Tento úkol je poměrně jednoduchý v případech, kdy parlament tento svůj úmysl výslovně vyjádřil, jako je tomu v případě Části II CPA, který stanoví, že v případě porušení bezpečnostního předpisu podle tohoto zákona nastupuje vždy možnost podat žalobu pro zákonné povinnosti¹⁵⁷. Věc se nicméně stává složitější v případech, kdy nebyl žádný takový úmysl přímo vyřčen, jako je tomu v případě FSA.

Faktory, které soud v těchto případech bere v úvahu zahrnují velikost skupiny lidí, která má být žalobou pro porušení zákonné povinnosti chráněna, povahu trestu, který zákon v tom kterém případě ukládá a skutečnost, zda má v konkrétním případě spotřebitel k dispozici adekvátní alternativní prostředek nápravy či nikoli.

Dostupnost alternativních prostředků nápravy se ukázala být pro spotřebitele překážkou pro úspěšné uplatnění civilní žaloby pro porušení zákonné povinnosti v oblastech vztahujícím se k potravinám. Dle názorů převažujících v judikatuře jsou porušení většiny

¹⁵⁶ anglické právo tyto prostředky terminologicky nerozlišuje od prostředků trestněprávních a používá zde jednotné označení criminal offences

¹⁵⁷ § 41 (1) CPA

předpisů o bezpečnosti potravin spojena se vznikem civilního nároku podle Sale of Goods Act 1979¹⁵⁸.

V případě Části II CPA je možnost podání žaloby pro porušení zákonné povinnosti v případě porušení bezpečnostního předpisu výslovně uzákoněna. Část II CPA zavádí širokou škálu povinností jak ohledně bezpečnosti zboží obecně, tak ve vztahu ke konkrétním výrobkům a za jejich porušení stanoví řadu různých sankcí veřejnoprávního charakteru. Civilní nápravné prostředky jsou však dostupné pouze v případech, kdy jde o porušení bezpečnostních předpisů.

U některých žalob pro porušení zákonné povinnosti se odpovědnost žalovaného řídí principy přísné odpovědnosti, u jiných je to odpovědnost založená na principu zavinění. Žaloby pro porušení zákonné povinnosti podle Části II CPA náležejí do druhé z těchto kategorií. Žalovaný tedy musí prokázat buď že zákonnou povinnost neporušil vůbec, nebo že při jejím porušení neporušil svou povinnost přiměřené péče vůči žalobci.

ČÁST II. – ODPOVĚDNOST ZA ŠKODU ZPŮSOBENOU VADNÝM ČI NEBEZPEČNÝM VÝROBKEM V ČESKÉM PRÁVU

1. Úvodní poznámky

Český právní řád bývá v teorii práva jednoznačně řazen mezi tzv. systémy kontinentální. Stěžejní právní oblasti, včetně práva občanského a obchodního, jsou zde upraveny ve více či méně úplných kodexech doplněných případně zvláštními zákony. Soudní judikatura, snad s výjimkou některých rozhodnutí Ústavního soudu, není považována za pramen práva ve formálním smyslu a působí tak v praxi pouze silou své přesvědčivosti a toliko jako nezávazné interpretační vodítko. Dále je nutno si uvědomit, že vývoj českého právního systému byl v minulosti ovlivňován poměrně prudkými změnami politické situace. Mnohé tyto politické a ideologické posuny se promítaly také do těch základních institutů soukromého práva, které jsou ve vyspělých právních řádech chápány jako stabilní, trvalé a takřka nedotknutelné.

Typické znaky anglického právního řádu lze vymezit právě opačně. Kodifikace jsou řídkým jevem a týkají se většinou pouze užších výseků práva, význam soudcovské

¹⁵⁸ *Square v Model Farm Dairies (Bournemouth) Ltd* [1939] 2 KB 365, blíže k Sale of Goods Act 1979 viz. Kapitola 1 Části I této práce, blíže k faktorům ovlivňujícím možnost užití žaloby pro porušení zákonné povinnosti viz. Mullis, A., Oliphant, K.: *Torts, Third Edition*, Palgrave Macmillan, 2003, str. 219 a násl.

normotvorby je enormní a anglické právo je možno bez nadsázky označit za symbol kontinuity, jehož historický vývoj byl prost jakýchkoli výrazných excesů. Tento vývoj byl navíc do značné míry nezávislý na dění na kontinentě, důsledkem čehož je mimo jiné také rozdílná systematika a pojmosloví anglického práva.

Shora uvedené často vytváří mylný dojem, že srovnávání jednotlivých konkrétních institutů obou těchto právních systémů je srovnáváním nesrovnatelného. Toto je však nutno uvést na pravou míru. Při bližším zkoumání totiž pravidelně docházíme ke zjištění, že navzdory podstatným rozdílům v systematice, pojmosloví, mechanismu tvorby práva a celkovém historickém vývoji jednotlivých zkoumaných právních institutů jsou praktické dopady právních úprav obou těchto systémů pro adresáty konkrétních norem často velmi podobné a v některých případech takřka totožné. Skutečnost, že anglické smluvní i deliktí právo je výsledkem dlouholetého vývoje judikatury doplněného v relativně skromné míře dílčími legislativními zásahy Parlamentu, kdežto v českém právním řádu jsou obě tyto oblasti víceméně komplexně upraveny v několika kodexech, neznamená ještě, že bychom zde nenalezli obsahově podobné či dokonce stejné instituty, byť třeba ve formě jiného pramene práva.

Shora uvedené pak samozřejmě platí dvojnásob o institutech, které mají svůj původ v právu Evropských společenství, jehož členy jsou k dnešnímu dni jak Spojené království, tak i Česká republika. Je nepochybné, že se legislativní činnost Evropských společenství stala podstatným stimulem pro postupnou konvergenci kontinentálních právních řádů a právních řádů zemí common law.

Oblast odpovědnosti za škodu způsobenou vadným či nebezpečným výrobkem patří k těm oblastem, ve kterých jsou si oba právní řády relativně velmi blízké. Mnohé úvahy, postřehy a kritické názory na právní úpravu této problematiky, které jsou uvedeny v Části I této práce platí shodně i pro právní úpravu českou a není tudíž nutné je na tomto místě opakovat či parafrázovat. Dalším důvodem pro poněkud stručnější popis právní úpravy odpovědnosti za škodu způsobenou vadným či nebezpečným výrobkem v českém právu je to, že považujeme za vhodnější pohovořit o jejích jednotlivých aspektech konkrétněji v rámci jejich srovnání s právní úpravou anglickou.

2. Odpovědnost za škodu způsobenou vadným či nebezpečným výrobkem v českém smluvním právu

2.1 Obecně

Obecná úprava jak smluvní, tak i delikt ní odpovědnosti v zákoně č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník“) je obsažena v jeho § 420, dle kterého každý odpovídá za škodu, kterou způsobil porušením právní povinnosti. Porušením právní povinnosti je míněno nejen porušení povinností, které ukládá právní předpis, nýbrž také porušení povinností, které na sebe vzala fyzická osoba nebo právnická osoba smlouvou¹⁵⁹.

Práva na náhradu škody způsobené v příčinné souvislosti s vadou výrobku je tedy možné se podle domáhat mimo jiné také na základě toho, že prodávající (ale např. také pronajímatel) porušil vadným plněním svou smluvní povinnost plnit řádně, čili bez vad a z důvodu tohoto porušení smlouvy vznikla kupujícímu (ale např. také nájemci) škoda. K uplatnění práva na náhradu škody je v tomto případě povolána pouze osoba, která je s prodávajícím ve smluvním vztahu, tj. v závazkovém vztahu, který byl porušen vadným plněním, přičemž za takovou osobu české právo považuje v případě uzavření smlouvy ve prospěch třetí osoby také tuto třetí osobu¹⁶⁰.

Je nutné zdůraznit, že pojem „vadné plnění“ nelze chápat ve smyslu obdobném pojmu „vadnosti“ výrobku vymezeném ve Směrnici či v jejích jednotlivých národních implementacích, kde se za kritérium vadnosti považují oprávněná očekávání vztahující se toliko k bezpečnosti toho kterého výrobku. Otázka, zda v konkrétním případě došlo k řádnému plnění smluvních závazků či nikoli, je řešena v rámci ustanovení o odpovědnosti za vady. Obecná úprava odpovědnosti za vady je obsažena v § 499 občanského zákoníku¹⁶¹ a je doplněna specifickou úpravou odpovědnosti za vady pro některé občanskoprávní smluvní typy (např. pro kupní smlouvu, smlouvu o dílo, smlouvu o opravě a úpravě věci)¹⁶². Některé výrazné odlišnosti od obecné občanskoprávní odpovědnosti za vady pak obsahuje zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „obchodní zákoník“), který sám také obsahuje jak úpravu obecnou¹⁶³, tak úpravu zvláštní (např. pro kupní smlouvu, pro koupi najaté věci, pro smlouvu o dílo)¹⁶⁴.

¹⁵⁹ Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M. a kol.: Občanský zákoník, komentář, 8. vydání, C.H.Beck, 2003, str. 494

¹⁶⁰ Viz. § 50 občanského zákoníku

¹⁶¹ Kdo přenechá jinému věc za úplatu, odpovídá za to, že věc v době plnění má vlastnosti výslovně vymíněné nebo obvyklé, že je ji možno použít podle povahy a účelu smlouvy nebo podle toho, co účastníci ujednali, a že věc nemá právní vady.

¹⁶² Blíže k odpovědnosti za vady v občanském právu viz. např. Knappová, M., Švestka, J., a kol.: Občanské právo hmotné, Svazek II, ASPI Publishing, 2002, str. 100 a násl.

¹⁶³ V rámci ustanovení o prodlení dlužníka a věřitele (§§ 365-372)

¹⁶⁴ Blíže k odpovědnosti za vady v obchodním právu viz. např. Bejček, J.: Obchodní závazky, 1. vydání, Masarykova univerzita, 1994, str. 214 a násl.

Je zřejmé, že při porušení výše uvedených ustanovení může poškozená osoba uplatnit nárok v rámci odpovědnosti za vady. Jestliže však v důsledku takové vady vznikla určitá škoda, může uplatnit také právo na náhradu této škody. Právo z vadného plnění a právo na náhradu škody, která vznikla v souvislosti s vadou věci však občanský zákoník rozlišuje jako dvě samostatná práva, která lze uplatnit paralelně a nezávisle na sobě. Práva plynoucí z vadného plnění po jejich zániku tak nelze uplatnit v rámci práva na náhradu škody. Navíc jak právo z odpovědnosti za vady, tak i právo z odpovědnosti za škodu, mají samostatné předpoklady vzniku, kdy pro odpovědnost za vady je zpravidla charakteristický objektivní princip, zatímco pro odpovědnost za škody převažuje princip subjektivní založený na zavinění, dále pak mají svůj vlastní obsah a také nezávislý způsob uplatnění¹⁶⁵.

Jak bylo již částečně naznačeno výše, pro správné pochopení právní úpravy odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku je vždy nutno mít na paměti, že v českém právním řádu existuje v úpravě občanskoprávních a obchodněprávních vztahů značná míra dvojkolejnosti. Tato dvojkolejnost se týká jak úpravy odpovědnosti za vady, tak i odpovědnosti za škodu. Ačkoli se výklad o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku často podává jako součást tzv. „spotřebitelského práva“, je nutné si uvědomit, že v rámci distribučního řetězce vznikajícího v souvislosti s převody výrobků vznikají komplikované smluvní vztahy, které mají různou právní povahu. S ohledem na tuto skutečnost vznikají mezi výrobcí, distributory a prodejci jako podnikateli právní vztahy, na něž dopadá úprava smluvních typů obsažená v obchodním zákoníku¹⁶⁶. Z tohoto důvodu je vhodné v následujícím textu stručně shrnout nejpodstatnější rysy jak občanskoprávní, tak obchodněprávní úpravy.

2.2 Uplatnění náhrady škody podle občanského zákoníku

Předpoklady vzniku občanskoprávní odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku jsou:

- a) protiprávní úkon spočívající v porušení právní povinnosti vzešlé ze smluvního závazku,
- b) škoda na jiné věci než je vadný výrobek, nebo vzniklá přímo na vadném výrobku,
- c) příčinná souvislost mezi protiprávním úkonem a vzniklou škodou, a
- d) zavinění odpovědné osoby.

¹⁶⁵ El-Dunia, J.: K teoretickým otázkám právní odpovědnosti, 1. vydání, Univerzita Karlova, 1984, str. 54

¹⁶⁶ Těmín, T.: Odpovědnost za škodu způsobenou vadným výrobkem, PrRa 10/2004, str. 4

Jedná se tedy o odpovědnost za škodu založenou na principu zavinění. Nevychází se zde ovšem ze zavinění dokazovaného (tzv. probační systém), nýbrž ze zavinění předpokládaného (presumovaného), přičemž pro zproštění odpovědnosti je nutné, aby odpovědný subjekt prokázal, že vzniklou škodu v určité výši nezavinil. Řečeno jinak, rušitel právní povinnosti se musí tzv. vyvinit (exkulповat). Zbývá jen dodat, že se předpokládá (presumuje) pouze nedbalost, a to navíc nedbalost nevědomá¹⁶⁷. Promlčecí lhůta pro uplatnění práv z obecné odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku podle občanského zákoníku je založena na kombinaci dvouleté subjektivní a tříleté objektivní lhůty, přičemž u soudu se tato práva uplatňují v rámci občanskoprávního řízení nebo adhezního řízení.

2.3 Uplatnění náhrady škody podle obchodního zákoníku

Obchodní právo upravuje odpovědnost za škodu způsobenou porušením závazku v obchodních vztazích v ustanoveních § 373 a násl. obchodního zákoníku, přičemž tato úprava má v oblasti obchodněprávních vztahů charakter obecné úpravy. Odpovědnost za škodu je v obchodním zákoníku bez výjimky koncipována jako odpovědnost objektivní a její předpoklady jsou:

- a) porušení povinnosti ze závazkového vztahu
- b) vznik škody
- c) příčinná souvislost mezi a) a b)
- d) neexistence liberačního důvodu (důvodu vylučujícího odpovědnost) na straně škůdce

Odpovědnost škůdce za škodu způsobenou porušením jeho závazku dodat výrobek bez vad tedy nastupuje bez ohledu na zavinění. § 374 však definuje situace, kdy je odpovědnost na straně škůdce vyloučena. Tyto liberační důvody jsou vymezeny spíše stroze a jejich rozšiřující výklad by nebyl namístě. V podstatě se jejich vymezení blíží charakteristice vyšší moci¹⁶⁸.

3. Odpovědnost za škodu způsobenou vadným či nebezpečným výrobkem v českém deliktním právu

Stejně jako v případě odpovědnosti smluvní, jsou základní principy deliktní odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku založeny v § 420 občanského zákoníku a v § 373 obchodního zákoníku a není tudíž nutno je na tomto místě opakovat. Odpovědnost za škodu zde však nevzniká z porušení smluvní povinnosti škůdcem, jelikož mezi ním a

¹⁶⁷ Knappová, M., Švestka, J., a kol.: Občanské právo hmotné, Svazek II, ASPI Publishing, 2002, str. 426

¹⁶⁸ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M., a kol.: Obchodní zákoník, Komentář, 6. vydání, C.H.Beck, 2001, str. 1195

poškozeným zpravidla ani žádná smlouva neexistuje, nýbrž se odvíjí od porušení povinnosti stanovené právním předpisem.

V oblasti občanskoprávní půjde pak zejména o porušení právní povinnosti zakotvené v § 415 občanského zákoníku, který stanoví, že každý je povinen počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku, na přírodě a životním prostředí. Uvedená zásada je potom dále konkretizována v ustanoveních §§ 417 až 419 občanského zákoníku, a to jak z hlediska stanovení dalších zvláštních povinností, tak i z hlediska nároků na některé dílčí náhrady¹⁶⁹. Zákon výslovně stanoví, že obecná prevenční povinnost dle § 415 občanského zákoníku se týká každého. Jakýkoli smluvní či jiný vztah škůdce k osobě, která v důsledku porušení této povinnosti škůdcem utrpěla škodu, je tudíž pro účely vyvození jeho odpovědnosti naprosto irelevantní.

Odpovědnost za škodu podle § 420 občanského zákoníku však může být vyvozena také z porušení povinností uložených zvláštními zákony¹⁷⁰. V praxi půjde například o porušení zákazu prodávat a nabízet nebezpečné výrobky a služby, uloženého v ustanovení § 7 odst. 1 zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, v platném znění. Ustanovení § 8 odst. 1 zákona č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky zase ukládá výrobcům a dovozům povinnost uvádět na trh jen bezpečné výrobky. Zvláštní úprava se přitom týká potravin, kde zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích zakazuje uvádět na trh potraviny zdravotně závadné a s prošlým datem použitelnosti¹⁷¹. Soudy dále dovozují, že „povinnost dodat bezvadný výrobek v sobě nutně zahrnuje nejen řádnou péči o výrobky při a po jejich převzetí od výrobní organizace, ale i povinnost zajistit, že vadné výrobky dodané výrobcem nebyly prodány spotřebiteli“¹⁷².

Pro uplatnění odpovědnosti za škodu podle § 420 občanského zákoníku jinak plně platí to, co bylo uvedeno v Kapitole 2.2 Části II této práce vyjma skutečnosti, že protiprávní úkon, který je předpokladem vzniku této odpovědnosti zde nespočívá v porušení smluvního závazku, nýbrž v porušení povinnosti stanovené právním předpisem. Rovněž se zde tedy jedná o subjektivní odpovědnost, kde je zavinění ve formě nevědomé nedbalosti presumováno.

Ačkoli doslovné znění § 373 obchodního zákoníku hovoří pouze o důsledcích *porušení povinnosti ze závazkového vztahu*, jeho dopad je bezesporu širší a vztahuje se i na

¹⁶⁹ Jehlička, O., Švestka, J., Škárková, M. a kol.: Občanský zákoník, komentář, 8. vydání, C.H.Beck, 2003, str. 485

¹⁷⁰ Blíže viz. Pelikán, T.: Ochrana spotřebitele ve správním právu – nebezpečné výrobky, ASPI, 22.1.2001

¹⁷¹ § 10 (1) (a) a (c) zákona č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích

¹⁷² Viz. rozhodnutí 2 Cz 33/1977 NS ČSR

porušení některých mimosmluvních povinností. Dle § 757 obchodního zákoníku totiž ustanovení § 373 a násl. platí obdobně i pro odpovědnost za škodu způsobenou porušením práv a povinností stanovených v obchodním zákoníku. Podobně jako v případě občanskoprávní úpravy zde půjde zejména o porušení prevenčních povinností stanovených však v tomto případě přímo obchodním zákoníkem, tedy povinnosti oznamovat¹⁷³ a povinnosti odvracet hrozící škodu¹⁷⁴.

Pro uplatnění odpovědnosti za škodu podle § 373 obchodního zákoníku jinak plně platí to, co bylo uvedeno v Kapitole 2.3 Části II této práce vyjma skutečnosti, že protiprávní úkon, který je předpokladem vzniku této odpovědnosti zde nespočívá v porušení smluvního závazku, nýbrž v porušení povinnosti stanovené obchodním zákoníkem. Rovněž se zde tedy jedná o objektivní odpovědnost s možností liberace v případě prokázání důvodů vylučujících odpovědnost.

4. Odpovědnost za škodu způsobenou vadným či nebezpečným výrobkem na základě zákona č. 59/1998, o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku, v platném znění (dále jen „ZOŠV“)

Přijetí ZOŠV je důsledkem plnění závazku plynoucího z Evropské dohody o přidružení mezi Českou republikou na straně jedné a Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na straně druhé (dále jen „Asociační dohoda“), v níž se Česká republika mj. zavázala spolupracovat za účelem dosažení plného přizpůsobení systému ochrany spotřebitele v České republice systému ochrany spotřebitele ve Společenství¹⁷⁵. Jedním z nutných předpokladů pro dosažení tohoto cíle byla samozřejmě také implementace Směrnice do českého práva, což bylo učiněno právě prostřednictvím ZOŠV, který z velké části recipuje její ustanovení, jednotlivé články ovšem přizpůsobuje systematické a tradicím našeho právního řádu. Děje se tak zejména zakotvením principu subsidiarity použití občanského zákoníku vyjádřeného nyní výslovně v § 10 ZOŠV a principu paralelní aplikace ZOŠV a občanského zákoníku, který není vyloučen existencí principu předchozího. Poškozený tak má vždy na výběr, zda se bude bránit podle příslušných ustanovení ZOŠV, nebo uplatní obecnou odpovědnost za škodu podle § 420 občanského zákoníku. Základní přínos této právní úpravy lze pak bezesporu spatřovat v tom, že ZOŠV po vzoru práva Evropských společenství přinesl

¹⁷³ § 377 obchodního zákoníku

¹⁷⁴ § 384 obchodního zákoníku

¹⁷⁵ Viz. čl. 92 Asociační dohody

do našeho právního řádu zcela nový institut objektivní odpovědnosti výrobce za škodu způsobenou vadným, specifickým druhem plnění, kterým je výrobek¹⁷⁶.

Vzhledem k tomu, že jak ZOŠV, tak Část I CPA vycházejí ze stejného právního základu (Směrnice), a že cílem zakotvení tohoto právního režimu je nejen ochrana spotřebitele, ale především také harmonizace právních řádů za účelem zlepšení fungování společného trhu, je logické, že obě úpravy budou obsahovat mnoho obdobných či téměř identických institutů, z nichž většina byla již podrobněji rozebrána v Části I této práce. Navíc se k jednotlivým ustanovením ZOŠV vrátíme při jejich vzájemném srovnávání s anglickou úpravou a posuzování jejich kompatibility s textem Směrnice¹⁷⁷. V následujícím textu proto považujeme za vhodné poukázat spíše obecně na postavení ZOŠV v systému českého práva, na jeho praktické důsledky pro příslušné subjekty a na nejdůležitější znaky této úpravy, jež jsou specifické pro Českou republiku.

Vztah ZOŠV k občanskému zákoníku byl již popsán výše v této Kapitole. Při přijímání této právní úpravy se uvažovalo o tom, zda má být tento odpovědnostní režim včleněn přímo do občanského zákoníku¹⁷⁸, zda má být přijat samostatný zákon o odpovědnosti za výrobek¹⁷⁹, či zda základní ustanovení zahrnout do občanského zákoníku a doplnit jej specifickým zákonem¹⁸⁰. Vzhledem k systematické nesourodosti současného občanskoprávního kodexu a vzhledem k nezbytně širšímu rozsahu právní úpravy tohoto druhu odpovědnosti oproti stávajícím zvláštním skutkovým podstatám odpovědnosti za škodu obsaženým v občanském zákoníku, bylo nakonec zvoleno druhé z jmenovaných řešení, tedy přijetí zvláštního zákona. V souvislosti s připravovanou rekonstrukcí soukromého práva se ovšem bude třeba k této systémové otázce znovu vrátit a v podmínkách nového uspořádání soukromoprávní deliktivní materie znovu zvážit možnost zahrnout úpravu tohoto případu zvláštní odpovědnosti za škodu přímo do občanského zákoníku¹⁸¹.

Očekávané důsledky přijetí speciální právní úpravy odpovědnosti za výrobek lze shrnout následovně. Ačkoli je ve svém doslovném znění ZOŠV (na rozdíl např. od občanského zákoníku) ryze zákonem ukládajícím odpovědnost za následek, tj. stav, ke kterému dojde v okamžiku porušení prevenční povinnosti¹⁸², v praxi má být touto koncepcí

¹⁷⁶ Těmín, T.: Odpovědnost za škodu způsobenou vadným výrobkem, PrRa 10/2004, str. 5

¹⁷⁷ Viz. Kapitola 3.2 Části III této práce

¹⁷⁸ jako je tomu např. v Nizozemí

¹⁷⁹ jako je tomu např. ve Spojeném království, viz. Část I CPA

¹⁸⁰ Tento systém bývá někdy označován jako systém německý, viz. Mrázek, J.: Odpovědnost za škodu způsobenou závadným výrobkem podle Direktivy Rady Evropských společenství č. 85/374/EHS, Právník, 1998, č. 3, str. 205

¹⁸¹ Knappová, M., Švestka, J., a kol.: Občanské právo hmotné, Svazek II, ASPI Publishing, 2002, str. 573

¹⁸² Hulva, T.: Ochrana spotřebitele, ASPI a.s., 2004, str. 102

nejen zajištěna náhrada a postih vzniklých škod, ale především má vznikat účinný preventivně motivační tlak na výrobce ve smyslu výroby bezpečných výrobků, což v širších souvislostech znamená odklon od státem prováděné regulace chování jednotlivých subjektů na trhu prostřednictvím kontroly a inspekce¹⁸³. Sankce, které mohou být uloženy orgány kontroly a inspekce nejsou dostatečně motivující ve srovnání s plněním, ke kterému může dojít v rámci odpovědnosti za výrobek¹⁸⁴. Přijetí ZOŠV tak bývá označováno za vyvrcholení období vytváření moderního systému právní ochrany spotřebitelů charakterizovaného zřetelným přesunem jejího těžiště do soukromoprávní úpravy¹⁸⁵. Výrobce je ovšem motivován nejen ke zvyšování bezpečnosti svých výrobků, ale i k rozšiřování co nejúplnějších a srozumitelně podávaných informací o nich. Je nesporné, že zavedením tohoto režimu odpovědnosti se především zlepšilo postavení spotřebitele¹⁸⁶, zvýšily se na něj však požadavky v tom směru, aby výrobky užíval obvyklým způsobem, k určenému účelu a v souladu s návodem a instrukcemi výrobce. Sjednocení nároků kladených právními řády zemí evropského hospodářského prostoru na bezpečnost výrobků a přiblížení právní úpravy odškodnění poškozených by mělo také pozitivně ovlivnit konkurenční schopnosti českých výrobků při jejich vývozu, omezit nekalou soutěž a zvýšit úroveň dovážených výrobků. Z hlediska procesního je zajisté významné, že zavedení systému objektivní odpovědnosti výrobce zjednodušuje a zkracuje řízení (odpadají složité a časově náročně vedené důkazy – často znalecké – o vyvinění výrobce), čímž se mj. zmenšuje riziko případného sporu i jeho náklady¹⁸⁷.

Co se týče dispozitivních ustanovení Směrnice, Česká republika využila možnosti rozšíření množiny taxativních liberačních důvodů. Výrobce se tedy odpovědnosti zproští také, jestliže prokáže, že objektivně posuzovaný stav vědeckých a technických znalostí v době, kdy uvedl výrobek na trh, neumožnil zjistit jeho vadu¹⁸⁸. V původním znění ZOŠV byla využita také možnost vyloučit z dosahu právní úpravy odpovědnosti za výrobek zemědělské produkty a zvěřinu. Na základě novely Směrnice¹⁸⁹ byl však zákonem č. 209/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 59/1998, o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku (dále též „Novela

¹⁸³ Labíková, R.: Obecná bezpečnost výrobků, Technické požadavky na výrobky, Odpovědnost za výrobek, Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, 2001, str. 169

¹⁸⁴ Dršťák, I.: Zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou vadností výrobku, Zpravodaj Technické inspekce, 1997, č. 4, str. 7

¹⁸⁵ Právní ochrana spotřebitele v ČR, Úvodní komentář Jiřího Švestky, Oldřicha Jehličky a Milana Kratochvíla, C.H. Beck, 1999, str. 36

¹⁸⁶ Tržický, J.: Zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku v praxi, Magazín ČSN, 1998, č. 9, str. 248

¹⁸⁷ Knappová, M., Švestka, J., a kol.: Občanské právo hmotné, Svazek II, ASPI Publishing, 2002, str. 575

¹⁸⁸ § 5 (1) (e) ZOŠV

¹⁸⁹ 99/34/EC

ZOŠV“), novelizován i ZOŠV, a to mj. také v tom smyslu, že uvedená výjimka se s účinností od 1. září 2000 neuplatní. V české implementaci Směrnice se naopak neuplatňuje možnost omezit výši náhrady škody maximální částkou ve výši nejméně 70 milionů ECU (EUR).

Dále je nutno konstatovat, že přes určité preventivně motivační působení ZOŠV, zůstává u nás tento zákon spíše „zákonem na papíře“ a v české právní praxi se zatím příliš nevyužívá. Doposud neexistují soudní rozhodnutí, která by tento zákon aplikovala a počet mimosoudních vyrovnání je také nižší v porovnání s většinou ostatních zemí aplikujících odpovědnostní režim na základě Směrnice. V České republice je také nutno konstatovat všeobecně nízkou míru informovanosti o existenci právního institutu odpovědnosti za výrobek a o jeho obsahu, a to jak na straně spotřebitelů, tak i na straně výrobců. Pakliže nějaká publicita existuje, je převážně převzatá ze zahraničí, obzvláště se Spojených států amerických, což ovšem může v praxi někdy vést k mylným představám subjektů o jejich právech a povinnostech. Problémem při prosazování ZOŠV v české právní praxi je také neexistence spotřebitelských organizací, které by spotřebiteli poskytovaly služby při uplatnění nároků plynoucích z odpovědnosti za výrobek nebo které by poskytovaly alespoň kvalifikovanou poradenskou činnost v této oblasti¹⁹⁰. Nedostatečná znalost tohoto právního institutu způsobuje také komplikace při sjednávání pojištění tohoto druhu odpovědnosti, i když v poslední době je již tento pojistný produkt některými pojišťovnami a pojišťovacími makléři běžně nabízen a poskytován¹⁹¹.

ČÁST III. – SROVNÁNÍ ČESKÉ A ANGLICKÉ PRÁVNÍ ÚPRAVY ODPOVĚDNOSTI ZA ŠKODU ZPŮSOBENOU VADNÝM ČI NEBEZPEČNÝM VÝROBKEM

1. Srovnání odpovědnosti za škodu způsobenou vadným či nebezpečným výrobkem ve smluvním právu

1.1 Povaha odpovědnosti

Jak v anglickém, tak v českém smluvním právu existuje zákonem stanovená povinnost smluvních stran plnit své smluvní závazky řádně čili bez vad. V anglickém smluvním právu je tato povinnost obsažena zejména v ustanoveních § 14 (2) a (3) Sale of Goods Act 1979, která

¹⁹⁰ Labíková, R.: *Obecná bezpečnost výrobků, Technické požadavky na výrobky, Odpovědnost za výrobek*, Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, 2001, str. 161

¹⁹¹ Nabídka tohoto pojistného produktu lze nalézt např. na www stránce: http://www.czechinsurance.cz/portfolio/vadny_vyrobek/ (22. ledna 2006)

do smluv o koupi zboží vnáší požadavek uspokojivé kvality a požadavek na způsobilost výrobku plnit požadovaný účel. Obdobnou úpravu pro jiné úplatné dispozice se zbožím, než je jejich koupě a prodej, a pro smlouvy o poskytování služeb obsahuje Supply of Goods and Services Act 1982. České smluvní právo tuto povinnost zakotvuje v obecné rovině v § 499 a násl. občanského zákoníku a pro obchodněprávní vztahy v § 365 a násl. obchodního zákoníku. Tato úprava je pak dále rozpracována ve zvláštních ustanoveních pro některé smluvní typy.

V obou právních řádech také platí, že v případě, že porušením právní povinnosti jednou smluvní stranou vznikne druhé smluvní straně škoda, má poškozená smluvní strana nárok na její náhradu. V anglickém smluvním právu jsou podmínky a principy náhrady škody především výsledkem rozhodovací praxe soudů, a to jak v oblasti common law v užším slova smyslu (peněžitá náhrada škody – damages), tak v oblasti equity (specifické plnění – specific performance). České smluvní právo řeší náhradu škody v obecné rovině v § 420 občanského zákoníku a pro oblast obchodních závazkových vztahů v § 373 obchodního zákoníku, přičemž v obou případech existují také zvláštní úpravy pro některé typy vztahů.

Za stěžejní rozdíl mezi anglickým a českým právem v oblasti odpovědnosti za škodu lze však nepochybně považovat skutečnost, že v anglickém právu je odpovědnost za škodu způsobenou porušením smluvního závazku (např. závazku dodat výrobek bez vad) *vždy odpovědností objektivní*. Naproti tomu § 420 občanského zákoníku upravuje tuto odpovědnost jako odpovědnost za zaviněné porušení smluvní povinnosti, byť zavinění ve formě nevědomé nedbalosti se zde presumuje. Odpovědnost podle § 373 obchodního zákoníku je sice odpovědností objektivní, obchodní zákoník však jako určitý korektiv ve svém § 374 definuje okolnosti, při kterých je tato odpovědnost vyloučena.

Praktické důsledky výše uvedeného rozdílu pro konkrétní smluvní vztahy je nutno blíže vysvětlit. Zejména je nutné si uvědomit, že anglické právo chápe jako porušení smluvní povinnosti jak porušení výslovného ustanovení určité smlouvy, tak i porušení jakékoli implicitní smluvní podmínky zakomponované do smlouvy soudní praxí nebo právním předpisem, a to bez jakéhokoli ohledu na zavinění osoby, jež smluvní povinnost porušila. Odpovědnost za škodu způsobenou porušením smluvní povinnosti tak nastupuje v nejširší možné míře případů. To v praxi vede k tomu, že smlouvy řídicí se anglickým právem obsahují velké množství ustanovení, které tuto odpovědnost buď vylučují¹⁹², nebo omezují¹⁹³. Jedním z důsledků hojného využívání vylučujících a omezujících ustanovení bývá skutečnost, že

¹⁹² exclusion clauses

¹⁹³ limitation clauses

smluvní dokumenty nabývají na objemu a stávají se méně přehlednými, což je do určité míry problém všech zemí, jejichž právní systém v teorii typově označujeme jako angloamerický. Dalším problémem těchto ustanovení je to, že v případě jejich volného užívání smluvními stranami by v praxi docházelo k jejich zneužívání silnější smluvní stranou k újmě smluvní strany slabší, tedy zpravidla spotřebitele. S tím, jak se postupně vyvíjela doktrína o nerovnosti vyjednávací síly¹⁹⁴ smluvních stran a rostly požadavky na ochranu spotřebitele, začala soudní judikatura a posléze i zákonodárna činnost Parlamentu bránit účinnému užívání vylučujících a omezujících ustanovení v určitých situacích, či toto užívání omezovat. Nehledě na tento vývoj však možnost smluvně omezit či vyloučit odpovědnost v praxi stále funguje jako účinný korektiv „neomezené“ objektivní odpovědnosti za důsledky porušení smluvní povinnosti.

1.2 Náhrada škody

Na rozdíl od českého práva, kde je náhrada škody upravena jednotně bez ohledu na to, zda je způsobena porušením smluvní či mimosmluvní povinnosti, stanoví právo anglické pro každý z těchto případů různý právní režim, byť základní principy obou těchto režimů vykazují mnohé shodné rysy. Jelikož podrobný výklad o náhradě škody přesahuje rámec této práce, zaměříme se v následujícím textu zejména na nejvýznamnější rozdíly v pojetí náhrady škody v obou právních řádech s důrazem na smluvní právo, přičemž v podrobnostech odkazujeme na odbornou literaturu¹⁹⁵.

1.2.1 Rozsah náhrady škody

Zajímavé odlišnosti mezi českým a anglickým právem lze nalézt zejména při zkoumání rozsahu náhrady škody a to jak škody na majetku, tak škody resp. újmy způsobené na zdraví nebo na životě.

V českém právu se při škodě na majetku hradí jednak skutečná škoda a jednak ušlý zisk. Základním pravidlem pro náhradu majetkové škody způsobené porušením smluvní povinnosti v anglickém právu je dostat poškozeného do takového postavení, v jakém by byl, kdyby smluvní povinnost byla splněna¹⁹⁶. Být je toto pravidlo v anglickém právu formulováno jiným způsobem než v právu českém, dojdeme při jeho aplikaci v konkrétních případech k obdobnému či shodnému výsledku. V obou případech také platí, že je na poškozeném, aby výši své škody (ušlého zisku) prokázal. To může být ovšem v určitých případech velmi obtížné, zejména tam, kde je očekávaný zisk ze smlouvy příliš nejistý a

¹⁹⁴ inequality of bargaining power

¹⁹⁵ Např.: Knappová, M., Švestka, J., a kol.: Občanské právo hmotné, Svazek II, ASPI Publishing, 2002, str. 403 a násl.; Richards, P.: Law of Contract, 6th ed., Pearson/Longman, 2004, str. 333 a násl.

¹⁹⁶ Tzv. expectation loss, viz. *Robinson v Harman* (1848) 1 Exch 855

spekulativní. Tyto případy anglické právo, na rozdíl od práva českého, reflektuje a dává poškozenému při porušení smluvní povinnosti škůdcem možnost žalovat nikoli na náhradu škody ve výše uvedeném smyslu, ale na náhradu nákladů, které mu vznikly tím, že plnil podle smlouvy¹⁹⁷. Tohoto práva se ovšem nelze domáhat v případech, kdy je zřejmé, že poškozený uzavřením smlouvy udělal špatný obchod, jelikož se např. v mezidobí snížily ceny výrobků, jež na základě smlouvy zakoupil¹⁹⁸. V takovém případě má tedy pouze právo na náhradu skutečné škody v okamžiku jejího vzniku a nikoli na náhradu celkových nákladů jeho nepodařeného obchodu.

Při škodě resp. újmě způsobené na zdraví nebo na životě stanoví české právo taxativní výčet nahraditelných škod resp. újem, a to jak majetkových, tak nemajetkových. V literatuře i v judikatuře se ovšem hojně vyskytují názory, že takto výslovně stanovené případy nemajetkové újmy neodpovídají potřebám společenskovední praxe pro své úzké chápání požadavku zajištění spravedlivé náhrady pro poškozeného a soudy tudíž hledají jiné právní cesty jak přiměřenou částkou napravovat i některé další druhy nemajetkové újmy¹⁹⁹. Anglické právo šlo však v tomto směru nepochybně dál, když u smluv, jejichž důležitým znakem je poskytnutí zábavy či požitku, soudy pravidelně udělují tzv. náhradu škody za duševní strádání a úzkost²⁰⁰.

Jak v anglickém, tak i v českém právním řádu je pro určení toho, zda je škoda nahraditelná či nikoli, důležitá její předvídatelnost. Dle teorie adekvátní příčinné souvislosti příčinná souvislost jako jeden z nezbytných předpokladů občanskoprávní odpovědnosti za škodu je dána tehdy, je-li škoda podle obvyklého (přirozeného) chodu věci i obecné zkušenosti, resp. poznatků adekvátním důsledkem protiprávního úkonu či škodní události²⁰¹. Aby tedy škůdce mohl být shledán odpovědným, musí být její druh a rozsah pro škůdce v daných poměrech předvídatelný. Míra požadované předvídatelnosti bude pak v obchodních věcech vyšší a tudíž přísnější u osoby, která je podnikatelem, než u osoby, která podnikatelem není. Předvídatelnost tak v českém i anglickém občanském i obchodním právu tvoří významný korektiv rozsahu odpovědnosti s cílem zabránit nepřiměřeným tvrdostem.

České právo ovšem, na rozdíl od práva anglického, nečiní rozdíl mezi předvídatelností škody způsobené porušením mimosmluvní povinnosti a škody způsobené porušením smluvní povinnosti. V právu anglickém je naproti tomu dle autoritativního výkladu Lorda Reida ve

¹⁹⁷ Tzv. reliance loss, viz. *Anglia Television Ltd. v Reed* [1972] 1 QB 60

¹⁹⁸ *C & P Haulage v Middleton* [1983] 3 All ER 94

¹⁹⁹ Knappová, M., Švestka, J., a kol.: *Občanské právo hmotné*, Svazek II, ASPI Publishing, 2002, str. 451

²⁰⁰ damages for mental distress and anxiety, viz. *Jarvis v Swan Tours* [1973] 1 QB 233, *Jackson v. Horizon Holidays Ltd.* [1975] 3 All ER 92, *Farley v Skinner* [2001] 4 All ER 801

²⁰¹ Krčmář, J.: *Právo občanské*, III., Praha 1947, str. 311

smluvním právem rozsah toho, co je rozumně předvídatelné, obecně užší, jelikož zde strany mají možnost ochrany proti neobvyklým a zvláštním škodám tím, že na možnost jejich vzniku druhou stranu ve smlouvě výslovně upozorní²⁰². Tímto upozorněním se možnost vzniku takové škody stane druhé straně známou a tudíž předvídatelnou. Takový výklad pak v praxi nepochybně vede k vkládání množství takovýchto ustanovení do smluvních dokumentů, které tím nabývají na objemu a složitosti, která je pro smlouvy řídicí se anglickým právem typická. Je ovšem otázkou, zda výhoda relativní jednoduchosti smluv řídicích se právem českým není vykompenzována větší právní nejistotou při určení toho, za jaké škody škůdce vlastně odpovídá.

1.2.2 Způsob náhrady škody

V českém právu je otázka náhrady škody řešena poměrně jednoduchým způsobem. Základním pravidlem je, že primárním způsobem náhrady škody v českém právu je její náhrada v penězích. Požádá-li však o to poškozený a je-li to možné a účelné, hradí se škoda uvedením do předešlého stavu²⁰³. Anglické právo je v tomto směru daleko komplikovanější, a to zejména z historických důvodů. Až do vzniku práva equity byla náhrada škody v penězích jediným možným prostředkem náhrady. Až kancléřské soudy tedy začaly vydávat soudní příkazy ke specifickému plnění²⁰⁴. Na vydání takového soudního příkazu nikdy neexistoval a dosud neexistuje ze strany poškozeného žádný právní nárok. Jeho vydání či nevydání teoreticky závisí čistě na volné úvaze soudu a je nutno poznamenat, že v praxi jsou tyto soudní příkazy vydávány pouze velmi zřídka. Judikatura kancléřských soudů se však od dob vzniku práva equity již značně ustálila, takže dnes již existují poměrně jasná pravidla, jež ve většině případů umožňují s větší či menší dávkou jistoty předpovědět, zda je v dané situaci šance, že soud příkaz ke specifickému plnění skutečně vydá. V případech škody způsobené vadným výrobkem však vydání takového příkazu takřka nepřichází v úvahu.

2. Srovnání odpovědnosti za škodu způsobenou vadným či nebezpečným výrobkem v deliktním právu

2.1 Povaha odpovědnosti

V českém i v anglickém právu je obecná odpovědnost za škodu vždy odpovědností subjektivní. Jedním z předpokladů vzniku odpovědnosti za škodu je tedy vždy zavinění na

²⁰² *Koufos v Czarnikow Ltd., The Heron II* [1969] 1 AC 350

²⁰³ § 442 (2) občanského zákoníku

²⁰⁴ decrees of specific performance

straně škůdce. Při existenci všech ostatních předpokladů odpovědnosti je v českém právu toto zavinění ve formě nevědomé nedbalosti ze zákona presumováno. Anglické právo k obdobnému výsledku dospělo po dlouhém a složitém vývoji judikatury nastíněném v Kapitole 2.2.4 Části I této práce. S tím, jak se rozšiřovala použitelnost pravidla v *Donoghue v Stevenson*, stala se díky využití doktríny *res ipsa loquitur* z původní odpovědnosti za prokazované zavinění *de facto* odpovědnost za zavinění presumované. Samotná existence vady výrobku a škody jím způsobené vede soudy k tomu, že porušení přiměřené péče na straně výrobce zde bývá presumováno. Zároveň byl v průběhu let soudními rozhodnutími rozšířen okruh osob povinných přiměřenou péčí poskytnout²⁰⁵, okruh osob, které mají právo na její poskytnutí²⁰⁶ i okruh situací, ve kterých je třeba ji poskytnout. Vytvořila se tak jakási obecná právní povinnost přiměřené péče, při jejímž porušení má poškozený právo na náhradu škody, která mu tím byla způsobena. Při vědomí určitého zjednodušení lze tedy uzavřít, že pravidlo v *Donoghue v Stevenson* v jeho dnešní podobě plní v anglickém právu funkci obdobnou té, která je v právu českém zabezpečována zejména ustanoveními § 420 ve spojení s § 415 občanského zákoníku.

Odpovědnost za škodu podle § 420 občanského zákoníku však nenastupuje jen při porušení obecné právní povinnosti předcházet škodám, nýbrž i v případě porušení konkrétněji specifikovaných povinností uložených zvláštními zákony, které jsou jinak veskrze veřejnoprávního charakteru²⁰⁷. Takové zvláštní zákony ukládající specifické povinnosti existují samozřejmě i v anglickém právu a to, zda se při jejich porušení uplatní také soukromoprávní odpovědnost za škodu, závisí buď na znění těchto zákonů, nebo na úvaze soudů či, přesněji řečeno, na jejich ustálené judikatuře²⁰⁸.

2.2 Náhrada škody

Jak již bylo naznačeno výše, právní úprava náhrady škody při porušení smluvní i mimosmluvní povinnosti je v českém právu upravena shodně. Naproti tomu v právu anglickém lze nalézt několik zajímavých odchylek. Rozsah náhrady škody při porušení mimosmluvní povinnosti formuloval Lord Scarman v případě *Lim Poh Choo v Camden and Islington Area Health Authority*²⁰⁹ následovně:

²⁰⁵ Viz. Kapitola 2.2.1 Části I této práce

²⁰⁶ Viz. Kapitola 2.2.2 Části I této práce

²⁰⁷ Viz. Kapitola 2 Části II této práce

²⁰⁸ Viz. Kapitola 4 Části I této práce

²⁰⁹ [1980] AC 174, na str. 187

„Je ustáleným právním principem, že náhrada škody by měla v maximální možné míře dostat poškozenou stranu do stejného postavení, v jakém by bývala byla, kdyby k deliktu nebylo bývalo došlo.“

Významným rozdílem mezi náhradou škody v anglickém deliktním právu oproti smluvnímu právu a koneckonců i jedním z nejzajímavějších rozdílů oproti českému právu náhrady škody je možnost udělení tzv. exemplární náhrady škody²¹⁰. V případě udělení tohoto druhu náhrady škody neplní náhrada pouze funkci preventivně-výchovnou, reparační a satisfakční, nýbrž také funkci represivní, odstrašující a do jisté míry také funkci morálního odsouzení. Je tedy otázkou, zda je tu vůbec namístě používat slovo *náhrada*. Na rozdíl zejména od Spojených států amerických se však ve Spojeném království setkáme s exemplární náhradou škody pouze velmi zřídka, přičemž by se ovšem za splnění níže uvedených podmínek mohla teoreticky uplatnit i u odpovědnosti za škodu způsobenou vadným výrobkem²¹¹. V hlavním případě, v němž jsou v současné době definovány principy jejího použití, vyslovil Lord Devlin názor, že exemplární náhrada škody je v civilním právu spíše anomálií, jelikož svými prvky represe, jež obsahuje, náleží spíše do práva trestního²¹². Přesto se však tento druh náhrady škody do dneška uplatňuje, ale děje se tak pouze ve třech striktně definovaných situacích:

- a) při šikanózním, svévolném či protiústavním jednání veřejných činitelů,
- b) v případě protiprávního jednání žalovaného, jež bylo učiněno s cílem dosáhnout zisku, jenž by pravděpodobně přesáhl výši náhrady škody, která by byla žalobci jinak přiznána,
- c) v případě, kdy je možnost udělení exemplární náhrady škody stanovena zákonem²¹³.

Jelikož obsáhlejší výklad k principům exemplární náhrady škody přesahuje rámec této práce, odkazujeme zde na případ *Rookes v Barnard* a na odbornou literaturu²¹⁴.

Další oblastí, která zaslouží pozornost je přístup obou právních řádů k problematice nemajetkových újem u škody způsobené na zdraví nebo na životě. V českém právu je tu v zásadě poskytována náhrada za bolest a za ztížení společenského uplatnění. Anglické právo

²¹⁰ exemplary damages, v USA je obdobný druh náhrady škody známý jako tzv. punitive damages

²¹¹ Např. v USA je toto samozřejmostí.

²¹² *Rookes v Barnard* [1964] AC 1129

²¹³ Např. § 13 (2) Reserve and Auxiliary Forces (Protection of Civil Interests) Act 1951

²¹⁴ Např. Mullis, A., Oliphant, K.: *Torts*, Third Edition, Palgrave Macmillan, 2003, str. 359 a násl.

tu operuje s pojmy bolest a utrpení²¹⁵ a ztráta požitků ze života²¹⁶. Je nutno poznamenat, že po nejnovější valorizaci částek, které nemajetkovou újmu ve Spojeném království nahrazují²¹⁷ se dostáváme k částkám až 200.000,- GBP, což mnohonásobně překračuje české standardy.

V případě usmrcení je výčet nahraditelných škod i okruh oprávněných upraven v obou právních rádech obdobně. V anglickém právu mohou však manžel či manželka zemřelého (v případě nezletilého zemřelého také jeho rodiče), uplatňovat navíc právo na zadostiučinění za ztrátu způsobenou úmrtím blízké osoby²¹⁸. Takovým zadostiučiněním se v anglickém právu rozumí fixní jednorázová částka ve výši 10.000,- GBP.

Jak již bylo uvedeno v Kapitole 1.2.1 Části III této práce, dalším rozdílem mezi náhradou škody v anglickém smluvním a mimosmluvním právu je fakt, že soudy v případě vzniku škody v důsledku porušení mimosmluvní povinnosti tuto škodu častěji a ochotněji klasifikují jako předvídatelnou (čili nahraditelnou), než je tomu v případech, kdy škoda byla způsobena porušením povinnosti smluvní. Bylo by ovšem chybou se domnívat, že kritérium předvídatelnosti nepředstavuje účinný korektiv rozsahu odpovědnosti škůdce. Nejen ve smluvním, ale i v anglickém deliktním právu je rozsah náhrady škody omezen na škody, které nejsou „příliš vzdálené“²¹⁹ původnímu porušení smlouvy. Typickým příkladem je případ *Wagon Mound*²²⁰, kde žalovaný nebyl uznán odpovědným za škodu způsobenou tím, že omylem zapálil ropu vyteklou z jeho lodi na hladinu moře a poškodil tím žalobcův dok. Soud rozhodl, že žalovaný sice mohl předvídat, že uniklá ropa dok poškodí, nemohl však rozumně předpokládat, že se vznítí a za škodu způsobenou vznícením tedy nemůže odpovídat.

Co se týče způsobu náhrady škody, platí v anglickém i českém deliktním právu bez výjimky to, co již bylo řečeno v Kapitole 1.2.2 této části práce, včetně toho, že jakákoli jiná než peněžitá náhrada je v případě náhrady škody způsobené vadným výrobkem spíše jen teoretickou konstrukcí.

3. Srovnání ZOŠV a Části I CPA s přihlédnutím k jejich kompatibilitě se Směrnicí

3.1 Obecně

Ač jsou ZOŠV i Část I CPA implementacemi stejné směrnice, bylo by chybou se domnívat, že se jedná, s trochou nadsázky, pouze o překlad jejích ustanovení a následné

²¹⁵ pain and suffering

²¹⁶ loss of amenities of life

²¹⁷ *Heil v Rankin* [2000] 2 WLR 1173

²¹⁸ damages for bereavement, § 1A Fatal Accidents Act 1976

²¹⁹ too remote

²²⁰ [1961] AC 388

schválení příslušnými zákonodárskými sbory. Každá směrnice musí členskými státy dávat prostor, aby její vnitrostátní implementaci přizpůsobily systematické svých právních řádů. Žádný právní předpis neexistuje sám o sobě a vždy by měl být vhodně zakomponován do příslušného právního řádu, přičemž je zřejmé, že v případě právního řádu angloamerického typu musí toto zakomponování být mnohdy řešeno poněkud odlišným způsobem, než jak to činí právní řád kontinentální. To se však nesmí dít na úkor kompatibility, jejíž nedostatek by samozřejmě narušoval fungování společného trhu. Proto ESD soustavně prosazuje názor, že se takové implementace směrnic mají vždy vykládat eurokonformním způsobem²²¹. V konečném důsledku by tedy měly být cíle stanovené směrnicemi vždy důsledně naplněny. Je ovšem nutno poznamenat, že v běžné praxi vždy mezi směrnicemi a vnitrostátními úpravami zůstávají určité rozdíly, na které je vhodné patřičně upozorňovat, a to zejména z důvodů předcházení možným interpretačním problémům.

Zatímco ZOŠV obsahuje v současné době celkem čtrnáct paragrafů, Část I CPA jich obsahuje pouhých devět. Nelze však tvrdit, že by anglická úprava byla stručnější, ba právě naopak. Je tomu tak jednak proto, že jednotlivé paragrafy Části I CPA jsou značně obsáhlejší a dále proto, že některá důležitá interpretační ustanovení aplikovaná pro část I CPA jsou uvedena až v závěru CPA a nikoli v jeho Části I²²². Ustanovení upravující promlčení práv podle Části I CPA je navíc obsaženo v úplně jiném zákoně²²³. Důvod pro větší objemnost anglické úpravy lze spatřovat zejména ve skutečnosti, že zde nelze využít žádný subsidiárně použitelný kodex a zejména některé pojmy, které jsou v českém právu jednoznačně vymezeny občanským zákoníkem, tak musejí být vloženy přímo do textu předmětného zákona. To však nic nemění na skutečnosti, že pro zákonem neřešené aspekty této právní úpravy se použijí zásady *tort law*, které ovšem pochopitelně nejsou kodifikované. Krom toho stojí za zmínku, že texty anglických zákonů bývají obecně mnohem podrobnější než texty zákonů kontinentálních, což souvisí zejména se snahou Parlamentu ponechat soudům co nejmenší prostor pro jejich tvořivý výklad, jinými slovy se snahou co možná nejvíce omezit legislativní činnost soudů, jež pro Parlament v praxi mnohdy představuje nepříjemnou konkurenci.

3.2 K jednotlivým základním otázkám právního institutu odpovědnosti za výrobek

3.2.1 Základní prvky odpovědnosti

²²¹ Např. *Simone Leitner v TUI Deutschland GmbH & Co. KG* C 168/00

²²² Jmenovitě v §§ 45 a 46 CPA

²²³ § 11A Limitation Act 1980

ZOŠV základní prvky odpovědnosti za výrobek vyjmenovává ve svém § 1, nevhodně nazvaném „Odpovědnost výrobce za vadu výrobku“. Toto označení je zavádějící, jelikož se zde nejedná o odpovědnost za vady výrobku (ta je řešena v příslušných ustanoveních občanského a obchodního zákoníku), nýbrž o odpovědnost za škodu, kterou vadný výrobek způsobí na jiné věci, než je on samotný.

CPA řeší vymezení prvků odpovědnosti zejména ve svém § 2 (1), a to pod nadpisem „Odpovědnost za vadné výrobky“²²⁴, který se jeví jako vhodnější, poněvadž je jednak méně zaměnitelný s odpovědností za vady a jednak upozorňuje na to, že důraz při vyvození odpovědnosti se oproti tort law posunuje od chování výrobce směrem k vlastnostem výrobku. Proto zde také hovoříme o odpovědnosti za výrobek. § 2 (1) CPA je nicméně mnohem stručnější než § 1 ZOŠV. Celou definici, jež by odpovídala té, která je obsažena v § 1 ZOŠV, je tedy nutno hledat i v dalších ustanoveních Části I CPA. Jedná se o ustanovení § 5 (1) a (2) CPA, která obdobně jako první věta § 1 ZOŠV stanoví, že pro účely Části I CPA se škodou rozumí usmrcení nebo škoda na zdraví či na majetku jiném, než je výrobek samotný. To, že v případě škody na majetku musí být škoda způsobena na věci určené převážně k jiným než podnikatelským účelům, upravuje CPA ve svém § 5 (3), ovšem poněkud přesněji a způsobem, který více odpovídá textu Směrnice²²⁵.

3.2.2 Pojem škoda

Směrnice, ZOŠV i Část I CPA se shodují v tom, že za škodu považují škodu způsobenou smrtí nebo poškozením zdraví a škodu na majetku jiném, než je výrobek samotný. Zatímco vymezení toho, co se rozumí škodou způsobenou na životě či zdraví je shodné, v případě škody na majetku zde existují určité rozdíly.

Směrnice definuje věcné škody jako zničení té části majetku, která se běžně užívá pro osobní potřebu nebo spotřebu a která byla užívána poškozenou osobou převážně pro její potřebu nebo spotřebu²²⁶. Anglická úprava téměř kopíruje text Směrnice, rozšiřuje ho ovšem v tom, že stačí, aby předmětná část majetku byla poškozenou osobou určena převážně pro její potřebu nebo spotřebu, nemusela tedy být tímto způsobem v praxi ještě vůbec využívána²²⁷. Český zákon tuto škodu definuje jako škodu na věci určené a užívané převážně k jiným než k podnikatelským účelům. Je otázkou, zda pojem „určené“ není ve srovnání s textem Směrnice poněkud užší. I věc určená k podnikatelským účelům může být v praxi běžně užívána pro osobní potřebu nebo spotřebu. Vzhledem k tomu, že česká soudní praxe o této

²²⁴ Liability for Defective Products

²²⁵ Viz. Kapitola 3.2.2 Části III této práce

²²⁶ Čl. 9 (2) (b) Směrnice

²²⁷ § 5 (3) CPA

otázce dosud mlčí, je při doslovném výkladu Směrnice a ZOŠV nutno konstatovat určitý rozpor.

Dále je nutno zabývat se tím, jak se jednotlivé právní úpravy staví k otázce vymezení minimální hranice škod věcných. Směrnice do své působnosti zahrnuje věcné škody s hodnotou ne nižší než 500 ECU. S platností ke dni vstupu České republiky do EU je podle § 6a ZOŠV výrobce povinen nahradit škodu na věci, za kterou odpovídá, jen v částce převyšující částku vypočtenou z 500 EUR kursem devizového trhu vyhlášeným Českou národní bankou v den, v němž škoda vznikla nebo byla zjištěna. Toto ustanovení je problematické, neboť vnitrostátní ekvivalent ECU má podle Směrnice být jeho hodnota stanovená dne 25. července 1985, tedy v den vstupu Směrnice v účinnost. To ovšem vytváří těžko řešitelný problém, jelikož k tomuto datu česká měna ještě neexistovala. Rozhodovací praxe soudů, která by tento problém uspokojivým způsobem řešila by tudíž byla rozhodně vítána. Po vzoru našich sousedů²²⁸ je částka do 500 ECU chápána jako spoluúčast poškozeného a nahrazuje se tudíž pouze škoda, která tuto částku převyšuje, ač někteří autoři jsou, navzdory doslovnému znění § 6a ZOŠV, opačného názoru²²⁹.

§ 5 (4) CPA stanoví, že poškozenému nebude přiznána žádná náhrada škody, pokud by náhrada takto přiznaná nepřesáhla 275 GBP. Anglické právo tedy evidentně dává přednost principu úplné náhrady škody bez jakékoli spoluúčasti poškozeného a je tedy vůči němu v tomto ohledu vstřícnější než právní úprava česká. Žádné z uvedených řešení ovšem není v rozporu s textem a cíli Směrnice. Další, na první pohled zřejmá odlišnost je vyjádření hranice pro náhradu věcné škody v britských librách, jelikož Spojené království není doposud členem tzv. eurozóny.

Co se týče výše náhrady škody, lze zde v obou zemích bez výjimky odkázat na jejich vnitrostátní deliktní právo, jehož základní principy byly již nastíněny výše v této práci. Zbývá jen poznamenat, že existující rozdíly ve výši náhrady škody mezi jednotlivými členskými státy EU do jisté míry narušují harmonizaci práva v této oblasti.

3.2.3 Pojem výrobce

V případě definice výrobce český zákon takřka kopíruje znění Směrnice, i tak je však nutno poukázat na několik problematických bodů. ZOŠV pokládá za výrobce také toho, kdo výrobek doveze za účelem prodeje, nájmu nebo jiné formy *užití* v rámci své obchodní činnosti, kdežto Směrnice v této souvislosti hovoří o *distribuci*, nikoli o *užití*. Pojem distribuce je při doslovném výkladu nepochybně pojmem užším než pojem užití. Definice

²²⁸ viz. německý a rakouský zákon o odpovědnosti za výrobek

²²⁹ Těmín, T.: Odpovědnost za škodu způsobenou vadným výrobkem, PrRa 10/2004, str. 9

těchto pojmů soudní praxí by zde tedy byla velmi vhodná. V případně eventuální odpovědnosti dodavatele stanoví ZOŠV dodavateli poměrně krátkou (jednoměsíční) lhůtu k tomu, aby na požádání poškozeného mu sdělil totožnost výrobce či dovozce nebo svého dodavatele²³⁰. Směrnice v této souvislosti hovoří pouze o přiměřené době²³¹, stejně jako to činí anglický zákon²³². Neznamená to ovšem, že by česká právní úprava byla v tomto směru se Směrnicí nekompatibilní. Český zákonodárce pouze určil, co rozumí pod pojmem „přiměřená doba“.

ZOŠV ve svém § 2 (b) považuje za výrobce mj. také každou osobu, která v rámci své obchodní činnosti doveze výrobek za účelem prodeje, nájmu nebo jiného způsobu užití. Zákon už ovšem neřeší, kam má tato osoba výrobek dovézt, aby byla pokládána za výrobce. Literatura o tomto problému většinou buď mlčí, nebo je zastáván názor, že se za výrobce považuje každá osoba, která výrobek doveze do České republiky²³³. Takový závěr je ovšem v rozporu se zněním Směrnice, která v této souvislosti hovoří o dovozci do Společenství, nikoli do konkrétního členského státu. Vyřešení tohoto případného rozporu české právní úpravy a Směrnice lze považovat za velmi důležité, poněvadž stávající stav by mohl v určitých situacích způsobovat, že za dovozce určitého konkrétního výrobku by mohl být podle ZOŠV považován jiný subjekt než podle Směrnice, což je jistě nepřijatelné. Část I CPA naopak v tomto směru znění Směrnice plně reflektuje a odpovědnost dovozce je zde koncipována jako odpovědnost dovozce dovážejícího výrobky do jakéhokoli členského státu z jakéhokoli nečlenského státu.

3.2.4 Pojem výrobek

Výrobkem se podle § 3 (1) ZOŠV rozumí jakákoli movitá věc, která byla vyrobena, vytěžena nebo jinak získána bez ohledu na stupeň jejího zpracování a je určena k uvedení na trh. Zákon také výslovně zmiňuje, že výrobkem jsou rovněž součásti i příslušenství věci movité i nemovité, a že za výrobek se považuje i například elektřina. Srovnáme-li tuto definici s poněkud stručnějším vymezením tohoto pojmu uvedeném v článku 2 Směrnice, dojdeme k závěru, že definice obsažená v českém zákoně by byla se Směrnicí plně kompatibilní, obsahuje však, bohužel, formulaci „a je určena k uvedení na trh“. Tato formulace je patrně reakcí české legislativy na zákon č. 22/1997, o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých zákonů, kde se tento pojem již dříve vyskytoval. ZOŠV obsahuje tedy hned na několika místech pojem „uvedení na trh“, namísto Směrnicí

²³⁰ § 2 (c) ZOŠV

²³¹ Čl. 3 (3) Směrnice

²³² § 2 (3) (b) CPA

²³³ Knappová, M., Švestka, J., a kol.: Občanské právo hmotné, Svazek II, ASPI Publishing, 2002, str. 579

užívaného pojmu „uvedení do oběhu“, který má nepochybně širší význam²³⁴. Při současném znění ZOVŠ je navíc velmi problematické určit, ve který časový okamžik se určitá věc pro účely zákona stává výrobkem, jelikož je vždy nutno zodpovědět složitou otázku, kterým okamžikem je výrobek „určen k uvedení na trh“. Užití této formulace se proto jeví jako nadbytečné a nepřipustně zužující rozsah pojmu výrobek podle Směrnice.

Definice pojmu výrobek obsažená v Části I CPA byla již podrobněji rozebrána v Kapitole 3.3.2.1 Části I této práce, na kterou tímto odkazujeme. Přes její neobvyklou formulaci lze dospět k závěru, že tato definice je v souladu s textem Směrnice a nezahrnuje pod pojem výrobek také nemovité věci, jak by se mohlo na první pohled zdát.

Pro úplnost zbývá dodat, že jak česká, tak anglická úprava původně vylučovaly z dosahu právní úpravy odpovědnosti za výrobek zemědělské produkty a zvěřinu, což se však v obou případech změnilo v souvislosti s přijetím Směrnice 99/34/EC. V obou právních rádech však z působnosti této úpravy zůstávají vyloučeny případy náhrady škody způsobené jadernými událostmi.

3.2.5 Pojem vada výrobku

§ 4 (1) ZOŠV stanoví, že výrobek je podle tohoto zákona vadný, jestliže z hlediska bezpečnosti jeho užití nezaručuje vlastnosti, které lze od něj oprávněně očekávat. Podobně je definice vadnosti koncipována i v § 3 (1) CPA, který říká, že pro účely Části I je výrobek stížen vadou, pokud bezpečnost takového výrobku není taková, jakou jsou osoby obecně oprávněny očekávat. V souladu se Směrnicí je tedy odpovědnost za výrobek chápána jako odpovědnost za jeho bezpečnost. Tato právní úprava nemá chránit spotřebitele v tom smyslu, aby mu výrobky poskytovaly jím očekávané vlastnosti, ale aby mu poskytovaly co největší míru bezpečnosti²³⁵.

V obou právních úpravách po této základní definici nalezneme demonstrativní výčet okolností, které má soud zejména vzít v úvahu při určení toho, jaké očekávání uživatele vzhledem k bezpečnosti výrobku je ještě oprávněné, a jaké už nikoli. Okruh takto vypočtených okolností je v obou zákonech obdobný, anglická úprava ovšem poněkud podrobněji specifikuje druhy informací, z nichž oprávněně očekávaná bezpečnost zpravidla vychází, když zde výslovně jmenuje značky či označení na výrobku, návody k použití, varování. Část I CPA navíc považuje za relevantní faktor pro posouzení bezpečnosti výrobku také to, zda výrobce učinil potřebná opatření pro zabránění rozumně předvídatelnému zneužití

²³⁴ Viz. *Veedefald v. Århus Amtskommune* [2001] ECR I-3569, k němu blíže viz. Kapitola 3.3.2.5.2 Části I této práce

²³⁵ Labíková, R.: *Obecná bezpečnost výrobků, Technické požadavky na výrobky, Odpovědnost za výrobek*, Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, 2001, str. 187

výrobku spotřebitelem. Text Směrnice je v tomto směru mnohem stručnější, úprava v obou právních řádech se však jeví jako kompatibilní a to zejména z toho důvodu, že se jedná o výčet demonstrativní²³⁶.

3.2.6 Vymezení liberačních důvodů

Pro evropskou koncepci odpovědnosti za výrobek založenou na Směrnici je charakteristický taxativní výčet liberačních důvodů. Samotná Směrnice jej obsahuje ve svém článku 7, ZOŠV v § 5 a Část I CPA v § 4. Znění těchto úprav se však v mnohém rozchází, což by mohlo způsobovat interpretační problémy, na které je vhodné upozornit.

Podle prvního liberačního důvodu uvedeného v článku 7 (a) Směrnice se výrobce zproští odpovědnosti, prokáže-li, že výrobek neuvedl do oběhu. Česká právní úprava zde opět užívá užšího pojmu „neuvedl na trh“, což není v souladu se Směrnicí. Část I CPA zde také užívá znění, které se od textu Směrnice dosti liší. Podle § 4 (1) (b) se výrobce odpovědnosti zproští, prokáže-li, že výrobek nikdy nedodal jinému. Pro tyto účely pojem „dodání jinému“ obsahuje prodej, nájem, zapůjčení, dodání podle smlouvy o koupi věci najaté či podle smlouvy o dílo zahrnující dodání materiálu, směnu za jakékoli protiplnění, poskytování výrobků v rámci plnění úkolů stanovených zákonem, dobrovolný převod darováním a poskytování služeb zajišťujících přísun vody a zemního plynu²³⁷. Doslovným výkladem by tedy bylo možno dojít k závěru, že pojem dodání je užší nežli pojem uvedení do oběhu, který užívá Směrnice. Vzhledem k požadavku na interpretaci Části I CPA v plném souladu se Směrnicí vyjádřeném v § 1 (1) CPA je však nutno se domnívat, že anglické soudy budou vykládat termín „dodání“ širěji, než jak je vymezeno v § 46 CPA.

Druhý liberační důvod obsažený v článku 7 (b) Směrnice zprošťuje výrobce odpovědnosti tehdy, jestliže výrobce prokáže, že s přihlédnutím k okolnostem je pravděpodobné, že vada výrobku, která způsobila škodu, neexistovala v době, kdy výrobce uvedl výrobek do oběhu, nebo že nastala později. České znění tohoto liberačního důvodu opět hovoří o uvedení výrobku na trh místo do oběhu. Jinak se česká úprava jeví jako plně kompatibilní. To ovšem nelze říci o úpravě anglické, kde je výrobce zproštěn odpovědnosti pouze v případě, jestliže prokáže, že vada výrobku neexistovala v relevantní okamžik, za který zákon označuje okamžik, kdy výrobce dodal výrobek jinému. Při doslovném výkladu tohoto ustanovení je proto nepochybné, že Část I CPA formuluje tento liberační důvod o poznání přísněji a úžeji, nežli to činí Směrnice. Kompatibility tak lze dosáhnout pouze

²³⁶ K problému vady či vadnosti výrobku blíže viz. Kapitola 3.3.2.2 Části I této práce

²³⁷ § 46 (1) CPA

s využitím již zmiňovaného § 1 (1) CPA, který výslovně zakotvuje povinnost eurokonformního výkladu CPA.

Jako třetí liberační důvod uvádí Směrnice v článku 7 (c) situaci, kdy výrobce prokáže, že výrobek nevyrobil pro prodej nebo jinou formu distribuce s komerčními cíli, ani jej nevyrobil či nešířil v rámci své obchodní činnosti. Termín „distribuce s komerčními cíli“ použitý ve Směrnici se jeví jako významově užší než termín „použití pro podnikatelské účely“ použitý v ZOŠV. Tato skutečnost vede k poněkud vyšší úrovni ochrany spotřebitele v rámci úpravy odpovědnosti za výrobek v České republice. Jinak text českého zákona v tomto bodě víceméně kopíruje text Směrnice. Anglické znění tohoto liberačního důvodu je opět dosti originální. Pro účely liberace musí výrobce prokázat, že jedinou formou dodání výrobku jinému výrobcem bylo jeho dodání jinak než v rámci obchodní činnosti výrobce, a že buď není skutečným výrobcem či dovozcem, nebo jím je pouze z důvodů jiných než za účelem dosažení zisku. Důvodem pro toto odlišné znění je zřejmě použití pojmu „dodání jinému“, který anglický zákonodárce užívá namísto místo pojmu „uvedení do oběhu“, a který je vysvětlen výše v této Kapitole. Směrnice však zde nepožaduje pouze, aby výrobce výrobek v rámci své obchodní činnosti neuvedl do oběhu (slovy Části I CPA nedodal jinému), nýbrž je nutné, aby ho výrobce v rámci této své činnosti nevyrobil ani nešířil. Požadavky Směrnice jsou tedy v tomto směru nepochybně přísnější a kompatibilita zde může být dosažena opět pouze eurokonformním výkladem podle § 1 (1) CPA. Pojmy „distribuce s komerčními cíli“ a „za účelem dosažení zisku“ se jeví jako významově obdobné a z hlediska kompatibility tu tedy není žádný další vážný problém.

Čtvrtým liberačním důvodem uvedeným v článku 7 (d) Směrnice je splnění závazných předpisů vydaných státními orgány. ZOŠV ve svém § 5 (1) (d) hovoří pouze o plnění a nikoli o splnění. Dokonavý vid je zde přesnější, neboť pouze splnění závazných předpisů by mělo být důvodem zproštění odpovědnosti. Část I CPA zde hovoří o splnění požadavků stanovených jakýmkoli vnitrostátním právním předpisem nebo povinností vyplývající z práva Evropských společenství. Toto podrobnější vymezení však nemá vliv na kompatibilitu tohoto ustanovení se Směrnicí.

Podle pátého liberačního důvodu upraveného v článku 7 (e) Směrnice se výrobce zproští odpovědnosti, jestliže prokáže, že stav vědeckých a technických znalostí v době, kdy byl výrobek uveden do oběhu, nebyl takový, aby umožnil zjistit existenci vady. Článek 15 (1) (b) Směrnice dává členským státům možnost tento liberační důvod ve svých vnitrostátních předpisech upravujících odpovědnost za výrobek vyloučit, čehož však ani český, ani anglický zákonodárce nevyužil. Znění tohoto liberačního důvodu uvedené v § 5 (1) (e) ZOŠV je se

Směrnicí v podstatě kompatibilní, obsahuje však opět užší pojem „uvedení na trh“ namísto Směrnicí užívaného „uvedení do oběhu“. Naproti tomu anglický zákonodárce se při formulaci tzv. development risks defence odchýlil od znění Směrnice velmi významným způsobem. Tento problém byl však již v praxi řešen a vyřešen pomocí eurokonformního výkladu s využitím § 1 (1) CPA²³⁸.

Posledním liberačním důvodem upraveným v článku 7 Směrnice je případ, kdy se výrobce součásti výrobku zproští odpovědnosti, jestliže prokáže, že vada je důsledkem konstrukce výrobku, ve kterém je součástka osazena, nebo důsledkem instrukcí výrobce výrobku. České znění obsažené v § 5 (2) ZOŠV je obdobou textu Směrnice a lze jej tedy hodnotit jako plně kompatibilní. Část I CPA řeší obdobnou problematiku ve svém § 4 (1) (f), který výrobce zprošťuje odpovědnosti v případě, že vada je plně přičitatelná konstrukci jiného výrobku, do něhož byl vadný výrobek inkorporován či uposlechnutí instrukcí daných výrobcem tohoto jiného výrobku. Lze tedy uzavřít, že přes určité rozdíly v textaci zůstává smysl Směrnice zachován.

Další liberační důvod podle Směrnice je vymezen v jejím článku 8 (2) a týká se problému spoluzavinění poškozeného nebo osoby, ze kterou je poškozený odpovědný. ZOŠV tento případ výslovně upravuje ve svém § 5 (3). Výrobce se podle citovaného ustanovení odpovědnosti zcela nebo částečně zproští, jestliže prokáže, že vznik škody způsobil svým jednáním nebo opomenutím poškozený nebo osoba, za kterou je poškozený odpovědný. Toto ustanovení bylo do ZOŠV inkorporováno až po jeho novelizaci zákonem č. 209/2000 Sb., přičemž předtím byla problematika spoluzavinění či zavinění poškozeného i pro účely ZOŠV upravena v § 441 občanského zákoníku. Situaci, kdy se na vzniku škody spolupodílí osoba, za kterou nese odpovědnost osoba jiná, pak před touto novelou řešilo i pro účely ZOŠV ustanovení § 422 občanského zákoníku. Část I CPA podobné ustanovení neobsahuje dodnes a uplatní se zde tedy obecná úprava spoluzavinění poškozeného, tak jak byla v anglickém tort law formulována soudcovským právem a následně reformována v důsledku přijetí Law Reform (Contributory Negligence) Act 1945²³⁹. Stejně tak pro případy takzvané „zástupné odpovědnosti“²⁴⁰ za osobu, za kterou je poškozený odpovědný, se užije obecná úprava anglického tort law²⁴¹.

²³⁸ Viz. *European Commission v United Kingdom* [1997] All ER (EC) 481, *A. v National Blood Authority* [2001] 3 All ER 28, blíže viz. Kapitola 3.3.2.5.5.1 Části I této práce

²³⁹ Blíže ke spoluzavinění poškozeného v anglickém právu viz. např. Mullis, A., Oliphant, K.: *Torts, Third Edition*, Palgrave Macmillan, 2003, str. 169 a násl.

²⁴⁰ vicarious liability

²⁴¹ Blíže k tzv. zástupné odpovědnosti v anglickém právu viz. např. Mullis, A., Oliphant, K.: *Torts, Third Edition*, Palgrave Macmillan, 2003, str. 343 a násl.

3.2.7 Některé další otázky

3.2.7.1 Společná odpovědnost výrobců

Směrnice tuto situaci, kdy jsou za stejnou škodu odpovědné dvě nebo více osob, řeší ve svém článku 5. ZOŠV společnou odpovědnost výrobců upravuje ve svém článku 7a, který byl do zákona zařazen také až po jeho novelizaci zákonem č. 209/2000 Sb. Vzhledem ke skutečnosti, že do té doby užívaná obecná právní úprava problematiky společné odpovědnosti obsažená v občanském zákoníku byla se Směrnicí plně kompatibilní, přijetí její speciální úpravy v ZOŠV nebylo zřejmě nutné. Část I CPA také obsahuje ustanovení o společné a nerozdílné odpovědnosti výrobců, které je však mnohem stručněji formulováno s ohledem na předpokládané použití obecné úpravy tort law.

3.2.7.2 Zákaz vyloučení nebo omezení odpovědnosti za výrobek předem

V souladu s požadavkem Směrnice vyjádřeném v jejím článku 12 obsahuje jak česká²⁴², tak i anglická²⁴³ právní úprava odpovědnosti za výrobek ustanovení, která absolutně zakazují a činí absolutně neplatnými veškerá jednostranná prohlášení či dohody, které by vylučovaly nebo omezovaly odpovědnost za výrobek předem.

3.2.7.3 Promlčení

Směrnice obsahuje ve svém článku 10 úpravu, která stanoví členským státům povinnost zabezpečit, aby se pro účely řízení o náhradu škody na základě Směrnice aplikovala tříletá promlčecí lhůta, která má začít běžet ode dne, kdy se žalobce dozvěděl nebo mohl rozumně dozvědět o škodě, vadě a totožnosti výrobce. Česká úprava obsažená v § 9 ZOŠV je v tomto směru se Směrnicí v podstatě kompatibilní, užívá však namísto pojmu „žalobce“ pojem „poškozený“. Tento terminologický nesoulad by mohl v praxi působit interpretační problémy. Vzhledem ke skutečnosti, že odpovědnost za výrobek je spojena také se škodou, která spočívá v usmrcení osoby, je zřejmé, že ve všech případech nebude moci nároky z této odpovědnosti uplatňovat sám poškozený²⁴⁴.

Anglické právo otázku promlčení upravuje nikoli v rámci Části I CPA, nýbrž samostatně v § 11A (4) Limitation Act 1980. Tato doba je v souladu se Směrnicí také tříletá a počíná běžet od pozdějšího z těchto dat:

- (a) od data, kdy vznikl žalobní důvod, nebo

²⁴² § 8 ZOŠV

²⁴³ § 7 CPA

²⁴⁴ Labíková, R.: Obecná bezpečnost výrobků, Technické požadavky na výrobky, Odpovědnost za výrobek, Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, 2001, str. 198

- (b) od data, kdy se osoba, která utrpěla škodu na zdraví, o této škodě dozvěděla nebo, v případě ztráty nebo škody na majetku, od data, kdy se žalobce nebo jiná osoba, které dříve příslušel žalobní důvod, o této škodě dozvěděla.

Následující odstavec zmíněného paragrafu pak speciálně upravuje situaci, kdy vadný výrobek způsobil usmrcení poškozeného. Anglická úprava tedy nepůsobí interpretační problémy uvedené výše u úpravy české. Je ovšem nutno poznamenat, že tříletá promlčecí lhůta podle této úpravy nikdy nepočíná ode dne, kdy se žalobce mohl rozumně dozvědět o škodě, vadě a totožnosti výrobce, nýbrž může začít běžet toliko ode dne, kdy se žalobce o uvedených skutečnostech skutečně dozvěděl. Anglické právo tak oproti Směrnici v určitých případech poněkud rozšiřuje časový rámec pro ochranu žalobce, což odpovídá obecně delším promlčecím lhůtám uplatňovaným v tomto právním řádu. Jedná se však pouze o dílčí přípustnou odchylku ve prospěch větší ochrany spotřebitele.

3.2.7.4 Prekluze

V článku 11 Směrnice je upravena desetiletá prekluzivní lhůta, která začíná běžet dnem, kdy výrobce uvedl předmětný výrobek do oběhu. Jinými slovy, práva z odpovědnosti za výrobek mají dle Směrnice zaniknout po uplynutí deseti let od uvedení výrobku do oběhu, pokud ovšem v mezidobí nedošlo k zahájení příslušného řízení. Původní problematické znění české implementace bylo v tomto bodě nahrazeno novelou ZOŠV zákonem č. 209/2000 Sb.²⁴⁵ a je tedy nyní se Směrnicí plně kompatibilní, až na několikrát již zmiňované diskutabilní použití termínu „uvedení na trh“ namísto „uvedení do oběhu“. Anglická úprava obsahuje obdobné ustanovení v § 11A (3) Limitation Act 1980. I když anglické právo pojem prekluze jakožto zániku subjektivního hmotného práva svědčícího oprávněné osobě nezná, znění zmiňovaného ustanovení má obdobné účinky, neboť po uplynutí této desetileté lhůty zakazuje toto právo jakkoli uplatňovat. Je ovšem pravdou, že v případě dobrovolného plnění výrobce z titulu odpovědnosti za výrobek by se ani po uplynutí zmíněných deseti let nejednalo na straně oprávněné osoby o bezdůvodné obohacení. Tím nepochybně vzniká určitá inkompatibilita, která je nicméně dána specifickou právní tradicí ve Spojeném království a která navíc zajišťuje zvýšenou ochranu spotřebitele.

3.2.8 Vztah české a anglické právní úpravy odpovědnosti za výrobek k jiným pramenům práva

Vzhledem k existenci civilního kodexu, je postavení ZOŠV v českém právním řádu upraveno poměrně jednoduchým způsobem, když jeho § 10 (1) stanoví, že pokud tento zákon nestanoví jinak, použije se ustanovení občanského zákoníku. Je tak zakotven vztah speciality

²⁴⁵ § 9a ZOŠV

ZOŠV (*lex specialis*) vůči občanskému zákoníku (*lex generalis*). Dle odstavce (2) zmíněného ustanovení může ovšem poškozený podle své volby uplatnit právo na náhradu škody buď podle obecné úpravy odpovědnosti za škodu, nebo vůči výrobci podle ZOŠV. Toto ustanovení není dle názoru autora nikterak nadbytečné, jak se někteří autoři mylně domnívají²⁴⁶. Při jeho absenci by se česká úprava podobala úpravě slovenské, kde „převládá v nauce mínění, že se z ustanovení § 6 (1) [slovenského] zákona [o odpovědnosti z výrobek], kde je zakotvená subsidiarita, nedá odvodit právo volby ze strany poškozeného mezi [slovenským] zákonem [o odpovědnosti z výrobek] a [slovenským] občanským zákoníkem²⁴⁷. Tento stav je v rozporu s požadavkem článku 13 Směrnice, který členskými státy ukládá zachovat stávající práva poškozených, která mají na základě vnitrostátních právních předpisů upravujících smluvní či mimosmluvní odpovědnost.

V Části I CPA je vztah právní úpravy odpovědnosti za výrobek řešen v § 6. Toto obsáhlé ustanovení obsahuje množství odkazů k různým zákonům, což je vzhledem k absenci kodifikace soukromého práva pochopitelné. Nejdůležitější je zde patrně zakotvení subsidiární použitelnosti obecného deliktního práva (*tort law*), přičemž ovšem zůstává poškozenému právo vybrat si dle své úvahy, zda chce právo uplatnit podle Části I CPA nebo podle obecné úpravy.

3.3 Shrnutí

Ze shora uvedeného srovnání nejdůležitějších institutů práva odpovědnosti za výrobek v anglickém a v českém právu lze vyvodit následující závěry. Díváme-li se pouze na samotné texty vnitrostátních implementací Směrnice, jsou rozdíly mezi nimi minimální. Anglická úprava navíc obsahuje výslovné ustanovení, které nutí anglické soudy přistupovat k výkladu Části I CPA eurokonformním způsobem. Skutečnost, že tak nečiní úprava česká, však neznamena, že by soudy měly v případě rozporu dávat přednost doslovnému znění ZOŠV před Směrnicí. Jejich výklad by měl naopak v co nejširší míře tyto rozpory odstraňovat, a to v souladu s judikaturou ESD. Pro právní praxi v této oblasti by však bylo jistě přínosem, kdyby tato povinnost eurokonformního výkladu byla v ZOŠV výslovně zmíněna tak, jako to

²⁴⁶ Např. Labíková, R.: *Obecná bezpečnost výrobků, Technické požadavky na výrobky, Odpovědnost za výrobek*, Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, 2001, na str. 201 tvrdí, že: „Tato možnost [uplatnit právo na náhradu škody i podle obecné úpravy odpovědnosti za škodu] vyplývá i ze samotného vztahu zákona o odpovědnosti za výrobek a občanského zákoníku.“

²⁴⁷ Lazar, J.: *K základním otázkám zodpovědnosti za škodu způsobenou vadným výrobkem v slovenskom súkromnom práve*, in: *Pocita Jiřímu Švestkovi k 75. narozeninám*, ASPI Publishing, s.r.o., 2004, str. 180

činí Část I CPA, a to hlavně z toho důvodu, aby se na ni při rozhodování jednotlivých případů českými soudy nezapomínalo.

ZÁVĚR

Právní úprava odpovědnosti za škodu způsobenou vadným či nebezpečným výrobkem prodělala v průběhu dvacátého století bouřlivý vývoj, a to jak ve smyslu posílení ochrany spotřebitele, tak ve smyslu harmonizace právních řádů jednotlivých členských států Evropské unie a Evropského hospodářského prostoru. Analýza a srovnání přístupu k těmto otázkám v českém a anglickém právu ukázala, do jaké míry jsou dva tak odlišné systémy konvergovat s cílem zajištění fungování společného trhu při zachování vysokého stupně ochrany spotřebitele. Zároveň se ovšem autor snažil také objektivně zhodnotit přetrvávající rozdíly v obou úpravách a jejich význam pro právní praxi i pro společný trh jako takový. V tomto směru bylo cílem autora zejména upozornit na skutečnost, že vedle právní úpravy založené Směrnicí je i nadále významná část této problematiky řešena pomocí ryze vnitrostátních institutů, a to jak práva smluvního, tak deliktního. I zde lze ovšem mezi oběma srovnávanými právními řády nalézt mnoho styčných bodů plynoucích z obecných principů evropského právního myšlení a kultury. Při bližším pohledu na oba systémy je totiž zřejmé, že navzdory své terminologické, systematické a mnohdy i metodické různosti, jsou obsahově často velmi podobné.

To ovšem neznamená, že by mezi oběma úpravami neexistovaly někdy i dosti podstatné rozdíly, nebo že by záměrem autora bylo tyto rozdíly bagatelizovat a zjednodušovat. Je naopak potřeba takové rozdíly zdůraznit a kriticky zhodnotit, a to nejen z důvodů jejich juristické zajímavosti, ale je nutno se zamyslet i nad jejich praktickými účinky a důsledky.

Je také nutno znovu připomenout, že praktická aplikace práva vycházejícího ze Směrnice soudy jednotlivých členských států je stále ještě v plenkách. K dnešnímu dni byly však již podniknuty v mnoha členských státech (včetně Spojeného království) první kroky svědčící o možnosti úspěšného praktického využívání této úpravy. Není přitom důvodu se domnívat, že by tento trend neměl pokračovat i ve státech jako je Česká republika. V budoucnu bude tedy zajisté vhodné využít při aplikaci práva v této oblasti mimo jiné také zkušeností ze Spojeného království, kde úprava vycházející ze Směrnice nabyla účinnosti zhruba o jedenáct let dříve než u nás. V seznámení se s touto problematikou proto autor vidí hlavní praktický účel této práce.

Seznam použitých zkratek:

AC	Court of Appeal
All ER	All England Law Reports
CLJ	Consumer Law Journal
CPA	Consumer Protection Act 1987
Crim LR	Criminal Law Review
EHP	Evropský hospodářský prostor
ESD	Evropský soudní dvůr
Exch	Court of Exchequer
FSA	Food Safety Act 1990
JPIL	Journal for Personal Injury Law
KB	King's Bench Division
LQR	Law Quarterly Review
Med LR	Medical Law Review
MLR	Modern Law Review
NLJ	Nottingham Law Journal
Novela ZOŠV	zákon č. 209/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 59/1998, o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku
OJLS	Oxford Journal of Legal Science
Okla L Rev	Oklahoma Law Review
PIQR	Personal Injury Quarterly Review
PrRa	Právní rádce
QB	Queen's Bench Division
Směrnice	Směrnice Rady o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti za vadné výrobky 85/374 EEC
TLR	Times Law Reports
TSS	Toxic Shock Syndromme
Univ Ill L Rev	University of Illinois Law Review
WLR	Weekly Law Reports
ZOŠV	zákon č. 59/1998, o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku, v platném znění

Seznam použité judikatury:

- A. v National Blood Authority* [2001] 3 All ER 28
- A.B v South West Water Services Limited* (oficiálně nepublikováno)
- Abouzaid v Mothercare (UK) Ltd* (2001) Times, 20. únor
- Andrews Bros. (Bournemouth) Ltd. v Singer and Co.* [1934] 1 KB 17
- Andrews v Hopkinson* [1957] 1 QB 229
- Anglia Television Ltd. v Reed* [1972] 1 QB 60
- Anns v Merton Borough LBC* [1978] AC 728
- Baldry v Marshall* [1925] 1 KB 260
- Best v Wellcome Foundation Ltd* [1994] 5 Med LR 81
- Buckley v La Reserve* [1959] Crim LR 451
- Carroll v Dunlop Ltd* (1996) Product Liability International (duben 1996, str. 58-9)
- Carrol v Fearon* The Times, 26. leden 1998
- C & P Haulage v Middleton* [1983] 3 All ER 94
- Davie v New Merton Board Mills Ltd* [1959] AC 604
- Dixon v Bell* (1816) 5 M. & Sel. 198
- Donoghue v Stevenson* [1932] AC 562
- Dunlop Pneumatic Tyre Co. Ltd. v. Selfridge & Co. Ltd.* [1915] AC 847
- Dutton v Bognor Regis Urban District Council* [1972] 1 QB 373
- European Commission v United Kingdom* [1997] All ER (EC) 481
- Evans v Triplex Safety Glass Co. Ltd* [1936] 1 All ER 283
- Evropská komise v Francie* (C-52/00, 25. duben 2002)
- Evropská komise v Řecko* (C-154/00, 25. duben 2002)
- Farley v Skinner* [2001] 4 All ER 801
- Fischer v Harrods Ltd* [1966] Lloyd's Rep 500, Queen's Bench Division
- Foster v Biosil Limited* (oficiálně nepublikováno, ale zaznamenáno v Freeman, R.: Strict Product Liability laws – Consumer Protection Act provisions fail to assist claimants in three recent cases (2001) JPIL 26)
- G. v Fry Surgical International Limited and Nottingham Health Authority* (oficiálně nepublikováno)
- Gedding v Marsh* [1920] 1 KB 668
- Glyn v Margetson* [1893] AC 351

Grant v Australian Knitting Mills Ltd [1936] AC 85
Griffiths v Arch Engineering Co. Ltd [1968] 3 All ER 217
Hadley v Baxendale (1854) 9 Exch 341
Haseldine v Daw & Son Ltd [1941] 2 KB 343
Heaven v Pender (1883) 11 Q. B. D. 503
Heil v Rankin [2000] 2 WLR 1173
Herschtal v Stewart & Arden Ltd [1940] 1 KB 155
Hill v James Crowe (Cases) Ltd [1978] 1 All ER 812
Hobbs (Farms) Ltd v Baxenden Chemical Co. Ltd [1992] 1 Lloyd's Rep 54
Holmes v Ashford [1950] 2 All ER 76
Jackson v. Horizon Holidays Ltd. [1975] 3 All ER 92
Karsales (Harrow) Ltd. v Wallis [1956] 1 WLR 936
Koufos v Czarников Ltd., The Heron II [1969] 1 AC 350
Langridge v Levy (1837) 2 Meeson & Welsby 519
Lim Poh Choo v Camden and Islington Area Health Authority [1980] AC 174
Loveday v Renton [1990] 1 Med LR 117
Malfrout v Noxall Ltd (1935) 51 TLR 551
Murphy v Brentwood DC [1991] 1 AC 398
Philips v Britannia Laundry Ltd [1923] 2 KB 832
Prince (1980) Okla L Rev 848
Richardson v LRC Products Ltd [2000] PIQR 164
Robinson v Harman (1848) 1 Ex 855
Rolph v Campbell Frozen Foods and Safeway Limited (oficiálně nepublikováno)
Rookes v Barnard [1964] AC 1129
Sanchez v Medicina Asturiana SA (C-183/00, 25. duben 2002)
Scott v London and St Katherine Docks Co (1865) 3 H&C 596
Simone Leitner v TUI Deutschland GmbH & Co. KG C 168/00
Solomons v Gertzenstein [1954] 2 QB 243
Spartan Steel and Alloys Ltd v. Martin & Co. Ltd [1973] QB 27
Square v Model Farm Dairies (Bournemouth) Ltd [1939] 2 KB 365
St Albans City & District Council v International Computers Ltd. [1996] 4 All ER 481
Stennett v Hancock and Peters [1939] 2 All ER 578
Tweddle v. Atkinson (1861) 1 B & S 393
Vacwell Engineering Co. Ltd v BDH Chemicals Ltd [1971] 1 QB 88

Vaswani v Italian Motor Cars Ltd. [1996] 1 WLR 270
Veedfald v Århus Amtskommune [2001] ECR I-3569
Wagon Mound [1961] AC 388
Walton and Walton v British Layland UK Ltd (1978) (oficiálně nepublikováno) Rozhodnutí
Queen's Bench Division z 12. července
Watson v Buckley, Osborne, Garret & Co. Ltd [1940] 1 All ER 174
White v John Warwick & Co.Ltd. [1953] 2 All ER 1021
Wilson v Rickett Cockrell & Co. Ltd [1954] 1 QB 598
Winterbottom v Wright (1842) 10 Meeson & Welsby 109 (1842)
Winward v TVR Engineering Ltd [1986] BTLC 366
Woodar Investment Development Ltd. v Wimpey Construction (UK) Ltd. [1980] 1 All ER 571
Worsley v Tambrands Ltd [2000] PIQR P95
Wright v Dunlop Rubber Co. Ltd (1972) 13 KIR 255

Seznam použité literatury:

- Bejček, J.: Obchodní závazky, 1. vydání, Masarykova univerzita, 1994
- Burton, J.: Consumer Protection Act 1987: Liability for Defective Products, 2002, MedLR 82
- Cardwell, K.: Legislation, The Consumer Protection Act 1987, MLR, 1987, str. 614
- Deards, E., Twigg-Flesner, Ch.: The Consumer Protection Act 1987: Proof at Last that it is Protecting Consumers?, NLJ Vol 10(2), 2001, str. 1
- Dršťák, I.: Zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou vadností výrobku, Zpravodaj Technické inspekce, 1997, č. 4, str. 7
- Důvodová zpráva k návrhu zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou vadností výrobku
- El-Dunia, J.: K teoretickým otázkám právní odpovědnosti, 1. vydání, Univerzita Karlova, 1984
- Fleming: The Law of Torts, Eighth Edition, Sydney: Law Book Co., 1998
- Freeman, R.: Strict Product Liability laws – Consumer Protection Act provisions fail to assist claimants in three recent cases (2001) JPIL 26
- Hodges, Ch. J. S.: European Product Liability: Factors which in Practice Remain Unharmonised, 1993, CLJ 127
- Hodges, Ch. J. S.: Reform of the Product Liability Directive 1998-1999, CLJ, 1999, str. 36 a násl.
- Howells, G., Mildred, M.: Infected Blood: Defect and Discoverability, A First Exposition of the EC Product Directive, 2002, MLR 95
- Hulva, T.: Ochrana spotřebitele, ASPI a.s., 2004
- Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M. a kol.: Občanský zákoník, komentář, 8. vydání, C.H.Beck, 2003
- Knappová, M., Švestka, J., a kol.: Občanské právo hmotné, Svazek II, ASPI Publishing, 2002
- Krčmář, J.: Právo občanské, III., Praha 1947, str. 311
- Labíková, R.: Obecná bezpečnost výrobků, Technické požadavky na výrobky, Odpovědnost za výrobek, Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, 2001

- Lazar, J.: K základným otázkám zodpovednosti za škodu spôsobenú vadným výrobkom v slovenskom súkromnom práve, in: Pocta Jiřímu Švestkovi k 75. narodeninám, ASPI Publishing, s.r.o., 2004, str. 180
- Martin J., Turner Ch.: Consumer Law, Hodder Arnold, 2005
- Mildred, M., Howells, G.: Comment on „Development Risks – Unanswered Questions“, MLR, 1998, str. 570
- Miller, C.J.; Harvey, B.W.; Parry, D.L.: Consumer and Trading Law, Text, Cases and Materials, Oxford University Press, Oxford, 1998
- Mullis, A., Oliphant, K.: Torts, Third Edition, Palgrave Macmillan, 2003
- O'Rourke, R.: Product Liability and Agricultural Products, NLJ, 1999, str. 1107
- Oughton, D., Lowry, J.: Textbook on Consumer Law, Blackstone Press Limited, Second Edition, London, 2000
- Owen: Defectiveness Restated: Exploding the „Strict“ Products Liability Myth, 1996, Univ Ill L Rev 743
- Peris, J.J.I.: Liability for Defective Products in the European Union: Developments since 1995 – The European Commission's Green Paper, CLJ, str. 333 a násl.
- Právní ochrana spotřebitele v ČR, Úvodní komentář Jiřího Švestky, Oldřicha Jehličky a Milana Kratochvíla, C.H. Beck, 1999
- Richards, P.: Law of Contract, 6th ed., Pearson/Longman, 2004
- Schuster, A.: Review of case-law under Directive 85/374/EEC on Liability for Defective Products, CLJ, 1998, str. 210
- Stapleton, J.: Product Liability Reform, Butterworths, 1994
- Stapleton, J.: Products' Liability Reform – Real or Illusory?, 6 OJLS, 1986
- Stoppa, A.: The Concept of Defectiveness in the Consumer Protection Act 1987: a critical analysis, Legal Studies, 1992
- Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M., a kol.: Obchodní zákoník, Komentář, 6. vydání, C.H.Beck, 2001
- Těmín, T.: Odpovědnost za škodu způsobenou vadným výrobkem, PrRa 10/2004, str.1
- The Pearson Commission Report (Cmnd 7054, 1978) ch 22
- Veselý, J.: Odpovědnost za škodu způsobenou vadou výrobku v právním řádu ČR, PrRo 5/1999, str. 244
- Whittaker, M.: European Product Liability and Intellectual Products, (1989) 105 LQR 125